

Agenda – Y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai

Lleoliad: I gael rhagor o wybodaeth cysylltwch a:
Ystafell Bwyllgora 5 Catherine Hunt
Dyddiad: Dydd Iau, 18 Ebrill 2024 Clerc y Pwyllgor
Amser: 09.30 0300 200 6565
SeneddTai@senedd.cymru

---

1 Cyflwyniad, ymddiheuriadau, dirprwyon a datgan buddiannau

2 Papurau i'w nodi

(09.30) (Tudalennau 1 – 3)

2.1 Llythyr gan y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad at y Gweinidog Newid Hinsawdd – Memorandwm Cydsyniad Deddfwriaethol – Y Bil Diwygio Cyfraith Lesddaliadau a Rhydd-ddaliadau

(Tudalennau 4 – 5)

2.2 Llythyr gan y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad – Memorandwm Cydsyniad Deddfwriaethol – Y Bil Rhentwyr (Diwygio)

(Tudalen 6)

2.3 Llythyr gan y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad at yr Ysgrifennydd Gwladol dros yr Adran Gartref – Y Bil Cyfiawnder Troseddol

(Tudalennau 7 – 8)

2.4 Llythyr gan y Pwyllgor Cyllid – Cyllideb Ddrafft 2024–25 Llywodraeth Cymru

(Tudalennau 9 – 11)

2.5 Y sector rhentu preifat – tystiolaeth ychwanegol gan Cartrefi Cymunedol Cymru

(Tudalennau 12 – 13)

2.6 Y sector rhentu preifat – Tystiolaeth ychwanegol gan Wasanaeth Ymgynghorol Cyfranogiad Tenantiaid Cymru (TPAS Cymru)

(Tudalennau 14 – 17)

2.7 Y sector rhentu preifat – Tystiolaeth ychwanegol gan Crisis

(Tudalennau 18 – 19)

- 2.8 Y sector rhentu preifat – Tystiolaeth ychwanegol gan y Dogs Trust**
(Tudalennau 20 – 23)
- 2.9 Y sector rhentu preifat – Tystiolaeth ychwanegol gan PropertyMark**
(Tudalennau 24 – 36)
- 2.10 Y sector rhentu preifat – Tystiolaeth ychwanegol gan Dr Tom Simcock**
(Tudalen 37)
- 2.11 Y sector rhentu preifat – Tystiolaeth ychwanegol gan Generation Rent**
(Tudalennau 38 – 39)
- 2.12 Y sector rhentu preifat – Tystiolaeth ychwanegol gan Acorn**
(Tudalen 40)
- 2.13 Y sector rhentu preifat – Tystiolaeth ychwanegol gan Gymdeithas
Genedlaethol y Landlordiaid Preswyl**
(Tudalennau 41 – 42)
- 2.14 Y sector rhentu preifat – tystiolaeth ychwanegol gan Cartrefi Cymunedol
Cymru**
(Tudalennau 43 – 45)
- 2.15 Y sector rhentu preifat – Tystiolaeth ychwanegol gan Paragon Bank**
(Tudalennau 46 – 47)
- 2.16 Llythyr gan yr Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus – darparu safleoedd ar
gyfer Sipsiwn, Roma a Theithwyr**
(Tudalennau 48 – 78)
- 2.17 Datganiad i'r wasg gan Travelling Ahead – darparu safleoedd ar gyfer
Sipsiwn, Roma a Theithwyr**
(Tudalennau 79 – 80)
- 2.18 Llythyr gan Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid, y Cyfansoddiad a Swyddfa'r
Cabinet – Bil Cyllid Llywodraeth Leol (Cymru)**
(Tudalennau 81 – 88)
- 2.19 Llythyr gan Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid, y Cyfansoddiad a Swyddfa'r
Cabinet i'r Pwyllgor Cyllid – Bil Cyllid Llywodraeth Leol (Cymru)**
(Tudalennau 89 – 93)

- 2.20 Llythyr gan Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid, y Cyfansoddiad a Swyddfa'r Cabinet i'r Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad – Bil Cyllid Llywodraeth Leol (Cymru)**
(Tudalennau 94 – 112)
- 3 Cynnig o dan Reol Sefydlog 17.42(vi) i benderfynu gwahardd y cyhoedd o weddill y cyfarfod**
(09.35)
- 4 Memorandwm Cydsyniad Deddfwriaethol Atodol (Memorandwm Rhif 3) ar y Bil Diwygio Cyfraith Lesddaliadau a Rhydd-ddaliadau**
(09.35 – 09.45) (Tudalennau 113 – 121)
- 5 Cydsyniad Deddfwriaethol: Y Bil Rhentwyr (Diwygio) – Trafodaeth bellach**
(09.45 – 09.55) (Tudalennau 122 – 134)
- 6 Blaenraglen Waith**
(09.55 – 10.05) (Tudalennau 135 – 137)
- 7 Y Bil Etholiadau a Chyrff Etholedig (Cymru) – Trefn Ystyried Cyfnod 2**
(10.05 – 10.15) (Tudalennau 138 – 141)

Y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai

18 Ebrill 2024 - clawr y papurau i'w nodi

Rhif y papur	Mater	Oddi wrth	Gweithredu
Papur 1	Cydsyniad Deddfwriaethol: Y Bil Diwygio Cyfraith Lesddaliad a Rhydd- ddaliad	Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad at y Gweinidog Newid Hinsawdd	I'w nodi
Papur 2	Cydsyniad Deddfwriaethol: Bil Rhentwyr (Diwygio)	Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad	I'w nodi
Papur 3	Bil Cyfiawnder Troseddol	Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad	I'w nodi
Papur 4	Cyllideb Ddrafft Llywodraeth Cymru 2024-25		I'w nodi
Papur 5	Y sector rhentu preifat	Community Housing Cymru	I'w nodi
Papur 6	Y sector rhentu preifat	TPAS Cymru	I'w nodi
Papur 7	Y sector rhentu preifat	Crisis	I'w nodi
Papur 8	Y sector rhentu preifat	Dogs Trust	I'w nodi
Papur 9	Y sector rhentu preifat	PropertyMark	I'w nodi
Papur 10	Y sector rhentu preifat	Yr Athro Tom Simcock	I'w nodi
Papur 11	Y sector rhentu preifat	Generation Rent	I'w nodi
Papur 12	Y sector rhentu preifat	Acorn	I'w nodi

Papur 13	Y sector rhentu preifat	National Residential Landlords Association	I'w nodi
Papur 14	Y sector rhentu preifat	Community Housing Cymru	I'w nodi
Papur 15	Y sector rhentu preifat	Paragon Bank	I'w nodi
Papur 16	Darparu safleoedd ar gyfer cymunedau Sipsiwn, Roma a Theithwyr	Ombudsman	I'w nodi
Papur 17	Darparu safleoedd ar gyfer cymunedau Sipsiwn, Roma a Theithwyr	Travelling Ahead	I'w nodi
Papur 18	Bil Cyllid Llywodraeth Leol (Cymru)	Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid, y Cyfansoddiad a Swyddfa'r Cabinet	I'w nodi
Papur 19	Bil Cyllid Llywodraeth Leol (Cymru)	Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid, y Cyfansoddiad a Swyddfa'r Cabinet i'r Pwyllgor Cyllid	I'w nodi
Papur 20	Bil Cyllid Llywodraeth Leol (Cymru)	Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid, y Cyfansoddiad a Swyddfa'r Cabinet i'r Pwyllgor Deddfwriaeth,	I'w nodi

		Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad	
--	--	--------------------------------	--

Julie James AS
Y Gweinidog Newid Hinsawdd

19 Mawrth 2024

Annwyl Julie

Memorandwm Cydsyniad Deddfwriaethol Llywodraeth Cymru ar y Bil Diwygio Cyfraith Lesddaliad a Rhydd-ddaliad

Gosodwyd ein hadroddiad 14 Mawrth yn cwmpasu Memorandwm Cydsyniad Deddfwriaethol Llywodraeth Cymru ar y Bil Diwygio Cyfraith Lesddaliad a Rhydd-ddaliad (y Memorandwm) a'r Memorandwm Cydsyniad Deddfwriaethol Atodol (Memorandwm Rhif 2) ar y Bil (Memorandwm Rhif 2).

Yn y Memorandwm, ar oblygiadau ariannol rydych yn nodi:

79. Mae'r Bil hwn yn gwneud darpariaeth sylweddol mewn perthynas â'r Tribiwnlys Priso Lesddaliadau datganoledig, a fydd yn effeithio ar ei bwerau a'i lwyth achosion. Mae gwaith yn mynd rhagddo i asesu'r effaith bosibl ar y tribiwnlys ac i ddeall beth fydd goblygiadau ariannol yr effaith honno.

80. Mae Llywodraeth y DU wedi paratoi Asesiad Effaith ar gyfer y Bil sy'n cwmpasu goblygiadau ehangach y Bil yn ei gyfanrwydd, gan gynnwys yr effeithiau ar Gymru. Rwyf ar ddeall y caiff hwn ei gyhoeddi cyn hir.

Ym Memorandwm Rhif 2, rydych yn ailadrodd paragraff 79 o'r Memorandwm ym mharagraff 55 ac, ym mharagraff 56, rydych yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf am yr hyn a nodir ym mharagraff 80 o'r Memorandwm drwy ddarparu linc i asesiad effaith Llywodraeth y DU, sy'n ymdrin â'r effeithiau ar Gymru.

Gwnaethoch osod Memorandwm Cydsyniad Deddfwriaethol Atodol (Memorandwm Rhif 3) ar y Bil (Memorandwm Rhif 3) ar 4 Mawrth 2024. Ym Memorandwm Rhif 3, ym mharagraff 56, rydych yn ailadrodd bod "gwaith yn mynd rhagddo i asesu'r effaith bosibl ar y tribiwnlys ac i ddeall beth fydd goblygiadau ariannol yr effaith honno."

A fyddech cystal â rhoi gwybod inni:

- i. pryd yr ydych yn bwriadu cyhoeddi eich asesiad o effaith bosibl y Bil ar y Tribiwnlys Prisio Lesddaliadau datganoledig, gan gynnwys y goblygiadau ariannol;
- ii. pwy a asesodd effeithiau'r Bil ar Gymru er mwyn darparu gwybodaeth i'w chynnwys yn asesiad effaith Llywodraeth y DU ac (os yw'n berthnasol) a ymgynghorwyd â chi;
- iii. sut mae'r gwaith sy'n cael ei wneud gan Lywodraeth Cymru yn wahanol i'r gwaith a wneir ar wybodaeth i'w chynnwys yn asesiad effaith Llywodraeth y DU;
- iv. pam na chynhaliwyd asesiad Llywodraeth Cymru mewn pryd i gael ei gynnwys yn asesiad effaith Llywodraeth y DU, fel nad yw ar gael ar hyn o bryd i graffu arno yn y ddeddfwrfa lle bydd y Bil yn cael ei ystyried ac yn destun gwelliant.

Byddwn yn ddiolchgar o gael ymateb erbyn 17 Ebrill 2024.

Anfonir copi o'r llythyr hwn at Gadeirydd y Pwyllgor Cyllid a Chadeirydd y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai.

Yn gywir

Huw Irranca-Davies

Huw Irranca-Davies

Cadeirydd

John Griffiths AS
Cadeirydd y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai

Peredur Owen Griffiths AS
Cadeirydd y Pwyllgor Cyllid

19 Mawrth 2024

Annwyl John a Peredur

Memorandwm Cydsyniad Deddfwriaethol Llywodraeth Cymru ar y Bil Rhentwyr (Diwygio)

Fel y gwyddoch, rhoddodd Julie James AS, y Gweinidog Newid Hinsawdd, dystiolaeth i'm Pwyllgor ar 11 Mawrth 2024 mewn perthynas â Memorandwm Cydsyniad Deddfwriaethol Llywodraeth Cymru ar y Bil Rhentwyr (Diwygio).

Yn ystod y sesiwn, rhoddodd y Gweinidog dystiolaeth sy'n ymwneud â materion sy'n debygol o fod o ddiddordeb i'ch priod Bwyllgorau, ac felly rwy'n tynnu eich sylw at y sesiwn hon.

Yn gywir

Huw Irranca-Davies

Huw Irranca-Davies
Cadeirydd

Y Gwir Anrhydeddus James Cleverly AS
Ysgrifennydd Gwladol yr Adran Gartref

19 Mawrth 2024

Annwyl James

Y Bil Cyfiawnder Troseddol

Yn ein cyfarfod o'r Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad ar 11 Mawrth 2024, gwnaethom drafod llythyr ar y cyd gan elusennau digartrefedd a sefydliadau tai sy'n gweithredu yng Nghymru mewn perthynas â'r Bil Cyfiawnder Troseddol. Mynegodd y sefydliadau hynny eu pryderon – a ddisgrifiwyd ganddynt fel pryderon difrifol – o ran cymalau'r Bil ar gardota niwsans a chysgu allan sy'n achosi niwsans.

Rydym yn nodi o Nodiadau Eglurhaol y Bil eich bod yn ystyried bod proses cydsyniad deddfwriaethol y Senedd yn ymwneud â nifer o'i chymalau, gan gynnwys cymalau 38 i 47, 51 i 60, 63 a 64 sy'n gwneud darpariaeth mewn perthynas â chardota niwsans a chysgu allan sy'n achosi niwsans.

Oherwydd difrifoldeb y pryderon a godwyd gyda ni, byddwn yn ddiolchgar pe gallech roi sylw i'r pwyntiau penodol a godwyd gan y sefydliadau, gan gynnwys y canlynol:

- bod y mesurau'n 'dad-ddynoli' ac na allent fod ymhellach o'r cyfeiriad cyffredinol yng Nghymru, fel yr amlinellwyd yng nghynllun gweithredu Llywodraeth Cymru i roi terfyn ar ddigartrefedd a'r Papur Gwyn ar roi terfyn ar ddigartrefedd yng Nghymru;
- nad yw dirwyo neu symud pobl ymlaen nad oes ganddynt unrhyw le i fynd yn datrys digartrefedd; a
- y bydd y cymalau'n achosi pobl sy'n cysgu allan i gael eu dadleoli i ardaloedd llai diogel ac y bydd yn effeithio ar yr ymddiriedaeth rhwng pobl sy'n cael eu gorfodi i gysgu ar y strydoedd a'r sefydliadau a'r awdurdodau a all roi cymorth iddynt.

A fyddech cystal ag ymateb i'r llythyr hwn erbyn dydd Mercher 10 Ebrill 2024.

Rwy'n anfon copi o'r llythyr hwn at John Griffiths AS, Cadeirydd y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai, a Jane Hutt AS, y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol a'r Prif Chwip.

Yn gywir

Huw Irranca-Davies

Huw Irranca-Davies
Cadeirydd

Cadeirydd y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg
Cadeirydd y Pwyllgor Newid Hinsawdd, yr Amgylchedd a Seilwaith
Cadeirydd y Pwyllgor Diwylliant, Cyfathrebu, y Gymraeg, Chwaraeon, a
Chysylltiadau Rhyngwladol
Cadeirydd Pwyllgor yr Economi, Masnach a Materion Gwledig
Cadeirydd y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol
Cadeirydd y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol
Cadeirydd y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad
Cadeirydd y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai

22 Mawrth 2024

Annwyl Gadeiryddion Pwyllgorau,

Craffu ar y gyllideb ddrafft

Byddwch yn cofio fy mod wedi ysgrifennu y llynedd yn gwahodd Pwyllgorau i fynegi barn ar welliannau y gallai Llywodraeth Cymru eu gwneud i'r dogfennau mae'n eu cynhyrchu ochr yn ochr â'i Chyllideb Ddrafft ac mewn tystiolaeth ysgrifenedig gan y Gweinidog a ddarparwyd i'r pwyllgorau.

Cafodd eich ymatebion eu hystyried gan y Pwyllgor ar 21 Mehefin 2023 ac wedi hynny ysgrifennais at y Gweinidog Cyllid a Llywodraeth Leol (y Gweinidog) ar 23 Mehefin 2023 yn gofyn am ystyried y pryderon a godwyd cyn rownd cyllideb 2024-25. Roedd rhain yn ymwneud â'r hyn a ganlyn:

- cyhoeddi'r gyllideb ddrafft yn hwyr, gan arwain at broses graffu wedi'i chwtoegi;
- diffyg tryloywder ynghylch effaith y gyllideb ddrafft ar feysydd polisi o fewn cylch gwaith pob Pwyllgor;
- ansawdd isel y dystiolaeth ysgrifenedig a ddarparwyd gan Lywodraeth Cymru;
- ni wnaeth Llywodraeth Cymru ddarparu ymatebion i rai argymhellion gan bwyllgorau cyn y ddadl ar y Gyllideb Derfynol.

Codwyd y materion hyn eto yn ystod y gwaith o drafod Cyllideb Ddrafft Llywodraeth Cymru 2024-25 yn gynharach eleni. Yn ein adroddiad gwnaed yr argymhellion a'r casgliadau a ganlyn gan adeiladu ar y safbwyntiau a fynegwyd yn flaenorol:

***Casgliad 2.** Bydd y Pwyllgor yn ymgynghori â phwyllgorau'r Senedd sy'n ymwneud â chraffu ar y gyllideb cyn cylch cyllideb 2025-26 i gael gwell dealltwriaeth o'r dystiolaeth a ddarparwyd gan Lywodraeth Cymru i gefnogi'r Gyllideb Ddrafft ac i archwilio ffyrdd o wneud y mwyaf o waith craffu cyllidebol drwy gydol y flwyddyn*

***Argymhelliad 1.** Mae'r Pwyllgor yn argymhell bod y Gweinidog yn cyhoeddi papurau tystiolaeth gweinidogion ar yr un pryd â'r Gyllideb Ddrafft er mwyn rhoi eglurder ar y meini prawf a'r blaenoriaethau sy'n sail i benderfyniadau gweinidogion, gyda'r nod o alluogi rhanddeiliaid i gymryd rhan yn y broses graffu yn fwy effeithiol ac yn gynharach yn y broses.*

***Argymhelliad 2.** Mae'r Pwyllgor yn argymhell, os caiff y Gyllideb Ddrafft ei gohirio eto yn y dyfodol:*

- *bod y Gweinidog a'r swyddogion yn parhau i fynd i sesiwn cyn craffu ar y gyllideb gyda'r Pwyllgor Cyllid; a*
- *bod y Gweinidog yn gweithio gyda'r Pwyllgor Cyllid i nodi dulliau gweithredu a all wella cyfleoedd craffu, gan gynnwys darparu dogfennaeth sy'n ymwneud â'r Gyllideb Ddrafft yn gynharach.*

Derbyniwyd yr argymhellion hyn mewn egwyddor, gyda'r Gweinidog yn amlygu'r anawsterau ymarferol wrth ymateb i faint o wybodaeth y gofynnir amdani gan bwyllgorau unigol, ar yr un pryd â chyhoeddi'r Gyllideb Ddrafft.

Gofynnwn felly i chi ystyried y materion canlynol, ac i ddarparu ymateb erbyn dydd Gwener 24 Mai 2024.

- Pa welliannau, os o gwbl, ydych chi wedi'u gweld yn y ddogfennaeth a ddarperir gan Lywodraeth Cymru ochr yn ochr â Chyllideb Ddrafft 2024-25?
- Ydych chi wedi nodi unrhyw welliannau pellach y gellid eu gwneud i'r wybodaeth a ddarperir ochr yn ochr â'r Gyllideb Ddrafft?
- O ystyried yr amser byr sydd ar gael i graffu, pa ystyriaeth, os o gwbl, ydych chi wedi'i rhoi i graffu ar faterion cyllidebol o fewn eich cylch gwaith yn gynharach, er enghraifft ystyried cynllunio strategol tymor hwy, cymryd camau dilynol o ran argymhellion craffu blaenorol neu brosesau penderfynu cyn i'r Gyllideb Ddrafft gael ei chyhoeddi?

- Mae'r Pwyllgor hefyd yn gweithio ar hyn o bryd gyda'r Gweinidog a rhanddeiliaid eraill i adolygu Protocol Proses y Gyllideb i sicrhau bod prosesau cyllidebol y Senedd yn adlewyrchu arferion a ddatblygwyd yn y Chweched Senedd hyd yma. A oes gennych unrhyw farn am weithdrefnau cyllidebol y Senedd yn ehangach?

Rydym yn ddiolchgar i chi am eich ymgysylltiad parhaus â ni ar y materion hyn ac yn croesawu unrhyw ohebiaeth bellach sy'n ymateb i'r pwyntiau uchod.

Ein nod yw codi'r materion hyn ar ran y Pwyllgorau gyda'r Gweinidog cyn y ddadl yn y Cyfarfod Llawn ar flaenoriaethau cyllidebol ar gyfer 2025-26 a fydd yn digwydd cyn toriad yr haf.

Yn gywir,

Peredur Owen Griffiths AS
Cadeirydd y Pwyllgor Cyllid

Croesewir gohebiaeth yn Gymraeg neu Saesneg.

We welcome correspondence in Welsh or English.

John Griffiths MS

Senedd Cymru

Wednesday 22nd March 2024

Dear John,

I am writing to you as Chair of the Local Housing and Government Committee regarding your recent inquiry into the Private Rented Sector (PRS) in Wales. Community Housing Cymru (CHC) was grateful for the opportunity to provide both written and oral evidence to the committee to demonstrate the positive outcomes that can be achieved when all aspects of the housing market are functioning well. We regret that we were unable to provide written evidence at the time but we were represented at the oral evidence session by a sector representative, Serena Jones of Coastal Housing Association, and this letter builds on that evidence.

The PRS plays an important role in the housing market alongside other tenures. Alongside social housing and routes into home ownership, this provides choice for people about where and how they want to live and enables a well functioning market. When the PRS thrives this can reduce downstream pressure onto social housing by providing flexible, secure and decent homes to people across Wales. The housing market is innately interconnected, which is why a long-term strategic approach across housing is vital to ensure unintended consequences are avoided.

One of the main ways that housing associations are involved with private landlords is through acquisition of private rented properties. This could be buying back former right to buy properties in an area where the social landlord has an existing footprint; expanding supply by converting PRS properties into social housing; or by purchasing properties with tenants in situ to avoid evictions that could result in homelessness.

The Transitional Accommodation Capital Programme (TACP) has been instrumental in supporting this kind of activity by making funding available to all social landlords to bring homes into social housing, including PRS acquisition as well as off the shelf acquisition of new housing from private developers, and investing in empty properties and strategic voids. £95m of funding has so far been committed through TACP, with 936 homes brought on stream in the first year of the programme (22/23). We are hopeful that further funding will be made available for future financial years, but have not yet had

confirmation of this from Welsh Government.

A recent joint survey of housing associations and local authorities demonstrates increased acquisition activity since TACP was made available. Social housing providers also outlined a number of challenges in working to bring PRS properties into the social sector, particularly that the age and quality of some PRS properties are such that they require significant investment to meet WHQS. This would require longer-term investment than the TACP is set up for, and there are value for money considerations. There may also be local or regional market considerations to consider when looking at PRS acquisitions to avoid knock on impacts. Purchasing properties with tenants in situ can also be complicated when considering wider allocations policies. This suggests that, whilst there is some scope for expanding PRS acquisitions by social landlords, this will always be somewhat limited. The full briefing is attached for your reference.

Ultimately, more social homes are needed - the Committee's forthcoming inquiry into social housing supply is therefore really important and we look forward to the opportunity to input closely to that

If you have any questions, or to arrange a meeting, please ask your office to contact Elly-lock@chcymru.org.uk

Yours sincerely,

Elly Lock
Head of Policy & External Affairs
Community Housing Cymru

Written evidence – The Private Rental Sector

TPAS Cymru are the national organisation for tenant engagement in Wales. We have extensive membership across the nation, including every housing association and stock retaining Local Authority in Wales, community projects and supported housing providers.

Despite providing oral evidence, we would like to provide some additional thinking that we were unable to provide on the day. We will break this down into the sections, in the same order of questions when providing oral evidence.

Policy and Vision

We think that the WG seem to understand that the PRS needs some form of regulation. With the implementation of Rent Smart Wales and the changes with the Renting Homes Act and notice periods. But as can be seen in our report, the landlord and tenant awareness of the Act, or the effectiveness of it is questionable within the private sector. There needs to be a long-term vision rather than short term fixes. PRS was for many in the past a temporary thing before buying a house. Even longer-term renters enjoyed reasonable rent stability. This is no longer the case, rent levels are crippling many, the standards don't seem to be getting better.

We need to understand what the PRS is for in the long term, especially now that we are so dependent on it. We need a wider 'Housing Strategy that encompasses all the sectors, social, homeowner and PRS, to ensure the provision of homes that people can afford long term and safe.

What is the PRS for? What do we want to be? We need to build more homes, but what types of homes?

We are looking at each policy area in silo, we are considering changes to homelessness legislation when we need a whole housing strategy, that includes the homeowner sector.

There were almost 162,000 single parents in Wales, in the latest ONS, that's 12% of families. Approximately 1 in 8 families in Wales are headed by a lone parent.

Those that are becoming single parents, who can't afford to keep the home they had with their partner, because universal credit won't pay the housing benefit element to them, so they are forced to find a private rental property that is in the same area, so that UC will provide them with the housing benefit element to pay to a landlord. So, the policy enables the support of a landlord but not a parent trying to keep their home and consistency for their children. And, of course, increasing the possibility of homelessness.

One housing strategy that supports all tenures, including homeowners, PRS and Social Housing.

When we think about the vision, we need to be using methods such as HOUSING OPTIONS which is provided by some LAs for tenants who were on the social housing waiting list to ensure that they are moving into suitable accommodation. A single parent told us that when they went to housing options, the officer from housing options went with them to check the suitability of the property for her and her child. Measuring the gaps between the banisters. At minimum, this should be a consideration for those that are disadvantaged. One in four dependent children lived in a lone family and yet they are an unseen disadvantaged group. Focus group evidence tells us that, the PRS and homeowner sector are prejudiced against single income households. Landlords will generally choose a 2-income household, despite 67.4% of single parents work in Wales.

Supply and affordability

People are desperate for decent homes. There are too few homes and prices are continuing to rise. The lack of social housing is allowing PRS landlords to capitalise on the vulnerable. Every decision made in each tenure can have an impact on the other sector, take the example about the single parent homeowner as an example of that.

We are now relying on the PRS so much and whilst there are some fantastic landlords, it can't be their responsibility to provide an out for the housing crisis we are in. It needs to be one joined up strategy.

It isn't affordable. Lower levels of LHA for those in the PRS than social housing. Market rents that continue to increase because of that lack of supply and essentially lack of competition which is driving prices up.

Like mentioned earlier re Housing Options. Also, increasing that supply of social housing or at minimum, finding a way to ensure that social rents are set in the PRS and remembering that people don't want to have to move, they just want their homes taken care of. Legislations are in place with Rent Smart Wales, but there is a need for better methods for enforcement.

We attend the RSW meetings, and we see the figures, and we believe they are doing the best they can with the resources that they have; but that doesn't mean more can't be done with the right investment.

When we asked tenants what the limitations were to access the PRS specifically, the credit checks, need for referencing and guarantors, the need for a guarantor to own their own home, the huge lump sum for a month (sometimes 6 months) rent and bond upfront, which is completely unaffordable. No kids, no pets, no UC, which doesn't take into account that some people are working and claiming, some people are unable to work etc. For single parents, these are additional disadvantages.

Joined up thinking is needed with other policy areas, for a more sustainable solution. We should be teaching our children about credit scores, money management etc, so we are not setting the next generations up to face the same adversities.

Yes, we need to increase supply, here are some potential options to do so.

- 1) We need to improve the social housing requirement (S106) on new developments – its way to easy for developers to get out of building social housing. This has been evidenced time and time again in planning applications.
- 2) Over recent years we have lost more properties for rent than the amounts that are being built. That loss is to AirBnb, short term rental, second homes and empty homes. Unless WG are prepared do more on tackling that or raising more money from that, then it's unlikely we will solve the supply issue.
- 3) We need to carefully consider how to convert unused offices and retail space that is no longer needed since following the pandemic. Many are getting excited about this but the conversion regulations are not providing the quality we are looking for.

Is the funding structure the best funding structure? Or should there be more devolution?

If we had more social housing, we wouldn't rely so much on LHA or the UK Government. Strategically, we need the right balance.

The sector is aware that welfare is not devolved, but it does not make sense to renters that housing is devolved, and council tax is set locally but local housing allowance is not. Such flaws are resulting in renters having to sacrifice basics, like warmth and food, to cover the gap between the LHA rates and the market rates. Affordability of rent is essential to ensuring fairness, as well as restrictions on the size and rent rises. Whilst we can understand that landlords have mortgages that are rising, respondents felt that there should be a limit as to how much profit a landlord can make when it comes to people's homes.

Barriers, diversity and discrimination

- Reference checks, employment checks, guarantors, 28 days to do this. Delays opportunities. There needs to be a deposit schemes from WG.
- Discrimination for people with pets: pets are part of people's families.
- The credit checks, need for referencing and guarantors, the need for a guarantor to own their own home, the huge lump sum for a month (sometimes 6 months) rent and bond upfront, which is completely unaffordable. No kids, no pets, no UC, which doesn't consider that some people are working and claiming, some people are unable to work etc. For single parents, these are additional disadvantages.

Tenants told us of an app where you can increase your credit score through paying your rent, which may minimise some of these barriers if this was something that was used across Wales.

Views on whether the Renting Homes (Wales) Act 2016 has affected your members or the communities you support, including any impacts, either positive or negative;

As mentioned earlier, the awareness and effectiveness of the Act is questioned by tenants as there are still cases of section 21 notices with 2 months' notice. Tenants in the PRS are still feeling vulnerable to eviction, still having to find new homes in short periods of time because landlords are selling their homes, which is in their right, but what about that tenant with children trying to find a suitable home. What about the cost implication of moving in a time of uncertainty and a cost-of-living crisis. Better enforcement of the Act is essential, more investment in social housing, which is regulated.

As a starting point, Welsh Government could work with Mortgage Lenders to ensure that those who are taking a Buy to Let mortgage, must register for Rent Smart Wales before their application is accepted. That way, at a minimum, RSW would be aware of more PRS landlords and the landlords would be aware of the Renting Homes Act and other legislative requirements.

Data

- 1) We have backed the NRLAs ask for the housing conditions survey.
- 2) The huge problem, they register on Rent Smart Wales every 5 years, so it doesn't tell us what the turnaround is because they don't de-register. Perhaps deregistration needs to become a requirement.

- 3) Regular survey of household needs in the PRS. What is the purpose of the PRS? The survey should link to that. There is no point in collecting the data unless it can actually make a difference. Doing something with the data.
- 4) As above.

For any further information or explanation, please contact Elizabeth@tpas.cymru

PRS Inquiry – Crisis notes

March 2024

- Housing supply is interconnected – by building more social homes, we alleviate pressures elsewhere. Many people who require a social home are turning to the PRS given the long waiting lists.
- It is important to collate more data with rent officers so that the picture of supply and rent levels in the PRS are improved.
- Choice of tenure is important. While we do need more social homes, there will always be people who would choose to live in the PRS because it better suits their needs. We need to ensure the PRS accessible. At the moment, there are clear difficulties and barriers for people experiencing homelessness in accessing the PRS. These include:
  - The filtering of application forms, preventing people who are on housing benefit from viewing properties.
  - The requirement for large deposits, guarantors, credit checks. These can be blockers for many people who we work with including those who do not necessarily have family support networks to act as guarantors. There are alternatives that could be further explored/encouraged and, in addition, it would be helpful to raise general awareness of support that is available too, such as DHP.
  - Bias and discrimination, including against those with a criminal record.
  - Policies such as no-pet clauses. Many of our members have emotional support animals and, having been through exceptionally traumatic experiences with their pets by their side, no pet policies can be a significant barrier to finding a home.
  - A lack of adapted homes for disabilities.
  - LHA rates – our research with Zoopla showed that last year just 2% of PRS properties in Wales were advertised at LHA rates. We welcome the rise in LHA rates from April, but there is a lack of certainty over whether this increased rate will continue in the longer term. There also remain issues with the benefit cap and the reduced rate for under 35s.
  - The type of PRS properties available – in areas there are high levels of student accommodation. A lack of one bed properties is also an issue.
- We are very supportive of the recently published White Paper on Ending Homelessness, which includes a number of proposals that would assist with some of the barriers we see in the PRS. This includes, bringing the homelessness prevention duty in line with the eviction notice period in the Renting Homes Wales Act, and a new duty to support people to retain accommodation. It will be really important to progress with these proposals. However, we do feel that the White Paper could have taken forward a further recommendation from the Expert Review Panel to look at ways to include landlords in duties to support homelessness prevention, including referrals. (See [ending-homelessness-in-wales-a-legislative-review.pdf \(crisis.org.uk\)](#), page 110).
- Regulation: We are aware that the number of inspections carried out by local authorities in Wales under the Housing Health and Safety Rating System (HHSRS) has decreased significantly in recent years and that the Welsh Housing Conditions Survey was last done in 2018. Rent Smart Wales has been helpful in indicating legitimacy of landlords, but we do feel there is also a place for further regulation and consider that the current review of RSW should look into how its enforcement arm might be extended. In addition, we wanted to raise the issue of scams – our landlord liaison officers at our Skylight Centre report that

issues are prevalent with scams which seek out deposits to secure rental properties which do not exist.

- We know that people often don't know their rights in relation to renting properties and would welcome moves to increase awareness.
- No fault evictions can create significant difficulties. The Expert Review Panel on homelessness recommended "That the Welsh Government keeps a watching brief on no-fault evictions from the private rented sector, considering the following points as it keeps under review whether further legislative measures are required in this area: a. trends in the numbers of no-fault evictions as the implementation of the Renting Homes (Wales) Act 2016 is established; and b. how implementation of new legislation around no-fault evictions in Scotland and England develops." (See [ending-homelessness-in-wales-a-legislative-review.pdf \(crisis.org.uk\)](https://www.crisis.org.uk/wp-content/uploads/2018/06/ending-homelessness-in-wales-a-legislative-review.pdf), recommendation 24).
- There is a need to look more broadly across the PRS supply – there are good initiatives such as empty homes and the leasing schemes, but it is important to continuously review how these are working and whether more needs to be done to make such schemes more attractive. In the longer term, this also links back to the need for UK Government investment in LHA.
- We have concerns about hard and fast rent controls, which in the long term can have significant unintended consequences. However, Crisis is open to exploring whether rent stabilisation measures might form a part of a wider package to support tenants and create a fair renting system in Wales. In our 2018 plan to end homelessness, Crisis called for the introduction of limits on annual rent increases linked to an inflationary measure, alongside longer tenancy security. This remains our position, but in times of high inflation it begs the question: which inflationary measure is it most appropriate to use? We think there is room to consider linking rental price regulation to wage growth.
- We are aware that the Committee has been looking at Built to Rent as part of this inquiry. In the past, Built to Rent has typically been at high end rents with luxury properties. If looking into this area, it could be helpful to consider the potential for reserving quotas at affordable social rent. The key is, in the long term, we need more genuinely affordable housing.

Guidance for Landlords & Contract Holders: 'Reasonable' grounds to refuse a pet in a private rented property.

Background

Welsh Government statistics show that 52% of households have a pet, including one in three households with dogs. Despite these figures, YouGov findings commissioned by Dogs Trust and Cats Protection show only 8% of renters in Wales say their home was advertised as pet-friendly. The shortage of pet-friendly housing has meant that many pet owners have had to give up their pet because of no-fault of their own. At Dogs Trust we had 118 people enquire about handing their dog over to our rehoming centres in Wales between December 2022 and the end of March 2023, citing "a change in accommodation or rental agreement" as a reason for wanting to relinquish their dogs to us.

In 2022, The Renting Homes (Wales) Act 2016 came into force and allowed pets to be included as additional terms. Despite pets being allowed under additional terms within the Renting Homes (Wales) Act 2016, pet-friendly housing is still in short supply. Additionally in 2022, the Senedd successfully passed a Members' Legislative Proposal to ban 'no pet' clauses, however being non-binding no subsequent action was taken by the Welsh Government to ban the practice.

Dogs Trust has created advice for landlords and contract holders across Wales, and the rest of the UK, to support them in the decision-making process and to ensure pet owners aren't treated unfairly when seeking accommodation in the Private Rented Sector.

Damage to the Property

We know that many Landlords will be concerned regarding the potential for damage in their property caused by pets, for instance through damage to carpets or furnishings, or residual smells and traces of fur. However, a [survey](#) of landlords on pets and rental properties, conducted by YouGov on behalf of Dogs Trust and Cats Protection found that whilst damage to the property is the main reason for not allowing pets, just 20-21% of landlords who let their property to people with pets reported damage to their property as a result. This is compared to 29% of landlords who have reported damage to their property caused by tenants, according to [research](#) from the National Landlords Association. Additionally, 73% of landlords who have allowed pets reported no problems.

Given the contract holder is normally required at the end of a tenancy to leave the property in good condition and cleaned to a professional standard, we believe this will cover any damage caused by pets in the vast majority of cases. In addition, our research found that any damage to the property is covered under the existing deposit in most instances and would likely not outweigh damage caused by human residents. As such, we do not believe that 'concern of damage' is a justifiable reason to have a blanket denial for a pet in a property.

Similarly, whilst only 2% of landlords in our survey who allowed dogs reported experiences of flea infestation, we encourage all pet owners to be responsible and ensure the health and wellbeing of their dog is positively maintained. This includes routine vet appointments for preventive healthcare such as vaccination and flea and worm treatments, and other vet appointments as needed, as well as grooming for certain dogs and the ability for them to have regular exercise and toilet breaks. We encourage dog owners to look at the [guidance](#) on our website to learn more about how best to care for their dog.

Behavioural issues & complaints

We are aware that landlords may be concerned about potential issues relating to some dog behaviours, such as barking or fouling. With regards to barking, if this does result in a noise complaint from a neighbour, we would encourage the landlord to carry out the same processes as if it were caused by a human e.g., playing loud music. However, we would also encourage the owner of the dog to consider the root cause of the barking or behaviour concern by seeking advice from their veterinary surgeon who can provide a referral to the appropriate accredited behaviourist where needed. Behavioural support can also be found on the Dogs Trust website or by calling our dedicated Behaviour [Support Line](#).

If fouling does occur, we would again advocate for responsible dog ownership and for dog owners to always clear away any incidents promptly to prevent complaints and the spread of diseases such as worms. Similarly, we urge all dog owners to remain vigilant when in outdoor spaces with their dog to ensure they are aware of any messes when they occur and can clear them up accordingly and in line with the law.

Through our Lets with Pets resources, we advise contract holders to obtain a '[Pet CV](#)' for their pet to demonstrate the nature of their dog, with references from previous landlords where available. This CV can include contact details of the dog's vet, as well as training they have undergone and vaccination and other preventive healthcare history. This should assuage any concerns a landlord may have regarding the nature of the dog and the potential risk of future complaints.

However, if this is the contract holder's first pet and therefore, they are unable to obtain a 'Pet CV', we encourage all new dog owners to visit our resources on our website or attend other suitable training. Adopting a dog is hugely rewarding but a large commitment, and we advise all new dog owners to consider this carefully. We also advise contract holders to be open with landlords to have a conversation to ensure that all parties involved feel comfortable with prospective pets.

Health & safety

According to [Allergy UK](#), pet allergies are common, especially amongst people with allergic asthma or hay fever. As such, it is likely that some landlords and contract holders may be allergic to pets including cats or dogs. We accept that this is a genuine concern for many landlords, especially when conducting checks and visits. We would not advocate for a landlord to make themselves uncomfortable or unwell as a result of allowing a contract holder to keep a pet. Furthermore, if multiple contract holders are sharing a property, we would similarly urge consideration of any allergies when decisions are made regarding allowing a pet in the household.

To minimise the effect of pets on those with allergies, Allergies UK advise several practical actions a pet owner can take. For instance, regularly washing furnishings and bedding, cleaning flooring and carpets regularly and thoroughly, and using air purifiers. We would encourage the contract holder to be willing to keep the property cleaned to a high standard, especially at the end of the contract, if their landlord raises issues with allergies.

Further concerns may be raised regarding potential fear of dogs, both by landlords or letting agent staff, as well as other residents in a shared building. In such cases where a landlord or

member of staff from a letting agent is conducting a check of the property, we would encourage contract holders to remove the dog from the property or manage them in a separate room. Some dogs may be faced with difficult emotions such as apprehension or excitement when faced with a stranger. Pet owners should support their animal by learning to understand them, carefully manage them and build positive associations through training.

Suitability of the property

At Dogs Trust we firmly believe that there is a perfect home for every dog, however we acknowledge that certain properties will not be suitable for certain dogs. We urge landlords to avoid a one-size-fits-all approach and consider the unique needs and requirements of that individual dog and their family.

Dogs Trust carefully considers each application to adopt our own dogs, yet we do not find it useful to have any fixed criteria for their accommodation, given the vast different needs of each of our canine residents. For example, we would not consider the fact that a property is a flat or has no dedicated outside space to be a reasonable ground for refusing all dogs and would suggest that these decisions are made on a case-by-case basis. Ultimately the dog's owner will be likely to know their dog's nature and routine best and will therefore be able to assess the suitability of each property for their pet's needs.

There are certain characteristics of a property that pet owners should consider when choosing to apply for a tenancy. For instance, if the property is on a higher floor, we would ask if from a medical perspective (e.g., older dogs with conditions such as arthritis) the dog can cope with regularly climbing several stairs, should there be a lack of alternative options. We also advise pet owners to have a means of providing individual space for their dog, away from other pets or people if needed, to help them stay relaxed and comfortable in their environment. This may be more difficult to achieve in a studio or shared property.

Additionally, we would suggest the contract holder considers the security of a garden if available, and if it is accessible to others in the building or if it is private. Whilst not every dog needs to live in a home with a garden, having regular outdoor access is essential for the dog's wellbeing. Where a dog cannot safely be let off the lead, we urge that they be kept on a lead, especially if the home is in a busy area such as a city or next to a main road.

Characteristics of the pet

Each dog is unique and will have different attributes, meaning it is difficult to judge a dog's nature by breed, size or age alone. As such we advise landlords to consider each request individually, with care, and without prejudgement of the nature of each of these characteristics. For example, whilst some landlords may prefer to allow a contract holder to keep a smaller breed of dog, a larger dog would not automatically bring higher risk for that property. We advocate for a breed neutral approach to decision-making, and do not believe landlords and letting agents should be able to refuse a certain breed. We would urge landlords and letting agents to consider the dog individually instead, using a ['Pet CV'](#) and references where available.

Furthermore, whilst Dogs Trust's research found that slightly more landlords were willing to let to contract holders with cats than dogs, we did not find evidence of significant differences in the likelihood of issues arising for either species. As such we remain certain of the benefits of renting to contract holders with dogs as well as cats, for instance keeping the contract holder happier

and more likely to remain in that property. By denying a property to the prospective contract holders who have a dog opposed to a cat, landlords and letting agents are reducing the pool of applicants and making themselves less appealing to contract holders.

We appreciate concerns relating to the age of dogs in a property. It is crucial that puppies undergo the appropriate socialisation and training to promote their wellbeing and prevent issues with behaviour. We advise that every individual who owns a puppy or other dog that hasn't received such training to contact Dogs Trust and use our resources, such as attending one of our Dog School classes. When making decisions with allowing a puppy in a private rented property, we encourage responsible dog ownership and a mutual dialogue to discuss concerns. Similarly, most contracts will contain clauses that a contract holder will leave the property in the same condition as when they began the tenancy, and as such should cover any potential damage caused by a puppy.

With regards to the number of dogs that a contract holder has, we urge a prospective contract holder to consider if the property is a suitable place for each dog to reside together, with room to separate if needed. This can help ensure all dogs in the household are comfortable in their environment, therefore limiting any potential issues arising.

Other

Finally, Dogs Trust appreciates that there are legitimate grounds for refusing a dog that a landlord or letting agent may have. Firstly, cultural, or religious opposition to residing with animals must be respected. Secondly, we acknowledge that many leasehold contracts have clauses which do not allow a dog, especially in flats or maisonettes, which the owner of the residence (i.e., the Landlord) must abide by. We will continue to engage with Governments to promote more pet friendly practice across all tenures of the housing sector including through leaseholder agreements.

John Griffiths MS
Chair of the Local Government and Housing Committee
Welsh Parliament / Senedd Cymru
Cardiff Bay
Cardiff
CF99 1SN

04 March 2024

Dear John,

Re: Local Government and Housing Committee Inquiry into the Private Rented Sector

Thank you for the opportunity to give oral evidence in front of the Senedd Local Government and Housing Committee Inquiry into the Private Rented Sector on 13 March 2024. I hope the evidence session was both useful for both you and members of the committee. Thank you also for your letter, dated 21 March 2024, regarding further information and clarity for the committee. I am pleased to provide further clarity for you and the members of the committee.

During an informal engagement session with landlords and tenants, we heard about private landlords who specialise in providing homes for tenants who are homeless or have support needs. In your view, do you believe there is there enough support available for landlords and tenants in this situation, including access to Housing Support Grant-funded services?

In our view there is an unlevel playing field between support for vulnerable tenants who are at risk of homelessness between those that live in social housing and those in the private rented sector (PRS). For tenants who are at risk of homelessness or have wider support needs and live in social housing, there is officer support in terms of mental health support, employment and benefit support and wider welfare support. Unfortunately, many landlords in the PRS are not skilled in these support fields and subsequently there is less support for tenants in the PRS. We are aware of some local authorities in Wales, where they have considered investing in tenant support officers who could liaise with landlords and property agents to support at risk tenants, but such posts are limited due to local authority resources. We would be supportive of providing additional training and awareness to support property agents in Wales identify at risk tenants and would welcome further dialog on how this could be achieved.

While not within the competency of the Welsh Government, we have called for sustainable Local Housing Allowance (LHA) levels as they will be refrozen in 2025. We have long campaigned for the UK Government to restore and retain LHA rates to at least the 30th percentile to cover the average cost of rents in the lowest third of local markets. The UK Government will also need to increase the annual rate to keep up with market rents. It will also mean that for most private renters who are reliant on housing benefit element of Universal Credit to pay their rent, there will be more properties in their area that they can afford. Ultimately, this will make more homes affordable to renters and ensure

landlords and letting agents have more confidence to let to people in receipt of help with their housing costs through the welfare system.

The Welsh Government's White Paper on ending homelessness in Wales seeks to improve collaboration between public bodies to ensure homelessness is not just seen as a housing issue but also a social care issue. This approach needs to be taken holistically across the sector and we have the following suggestions for the Welsh Government:

- **An accessible housing register should include housing from all tenures** - including the PRS where local authorities could sign post tenants with a disability to suitable property in the event of insufficient social housing stock.
- **Increase the uptake of Disabled Facility Grants (DFG) in the PRS** - to ensure more properties in this tenure are accessible for tenants needs. We understand that awareness of the DFG is relatively limited amongst landlords and their agents and there is evidence that when they are made aware of grant funding, they become more amenable to improving the accessibility of their properties for their tenants.
- **Open an inquiry to investigate the barriers to making PRS properties more accessible** - this should include ways to promote the advantages of improving accessibility and consequently landlords future proofing their businesses.
- **Carry out a review of older person's housing in Wales** - improving the accessibility of property for disabled people may have a positive impact on older person's housing. While older people have not been identified as a vulnerable group and at significant threat of homelessness, the rate of older people is set to significantly increase, and their housing needs should be closely monitored. The latest estimates from the Older People's Commissioner for Wales show that there are 866,006 people over the age of 60 living in Wales. This number is estimated to rise to 956,000 (30% of the population) by 2026, and to 1,015,000 (31% of the population) by 2031.

It would also be helpful if you could share any views you may have on how Leasing Scheme Wales has performed so far, including any suggestions for practical ways to develop the scheme further.

With regards to the Welsh Government's Social Leasing Scheme, we understand that not all local authorities in Wales have taken this scheme forward and in some areas that have, landlord take up has been weak. While the prospect of guaranteed rent might appear attractive to some, setting the rent level at Local Housing Allowance would be a disincentive for some landlords who could otherwise achieve market rents.

Incorporating the Expert Review Panel's recommendation to make it a legal duty for landlords to refer tenants at risk of homelessness.

PropertyMark responded to the Welsh Government's White Paper on ending homelessness in Wales and overall welcomes many of the Expert Review Panel's recommendations. For your convenience I have attached our White Paper response. We are keen to gain greater clarity on if the legal duty to

refer at risk tenants would apply to property agents where the landlord has discharged their management duties to an agent. In our consultation response we welcomed the Welsh Government's response not to take forward this recommendation. If the legal duty would apply to property agents, we think this could be challenging for some agents who may not have the day-to-day interaction with their tenants that is more common with social and PRS landlords. Furthermore, we think that both landlords and property agents would require additional training to understand the signs of a tenant at risk of homelessness. However, we would welcome further dialog on how property agents' knowledge and training could be improved in this regard and how we could act as a conduit to our membership.

We would also like to hear your views on a potential proposal to exempt certain groups of tenants from HMO regulation. In situations where there are three people from separate households who wish to live together, perhaps for mutual support if they are disabled, should there be greater flexibility in HMO regulation so that they could be counted as a single household and therefore pay a cheaper rent?

We would be supportive of exempting certain groups from HMO legislation including the example in your letter of disabled people who may wish to live together for mutual support. We believe in this example; the property should be exempt from any local authority licensing schemes and that financial saving could then be passed on to the tenants in the form of a reduced rent.

Should you wish further clarity on these questions or anything else pertinent to the PRS, then I would be delighted to meet with you to discuss further at your convenience.

Thank you again for the opportunity to participate in the inquiry.

Best wishes,

Timothy Douglas
Head of Policy and Campaigns
Propertymark

Welsh Government - White Paper on Ending Homelessness in Wales
Response from Propertymark
January 2024

Background

1. Propertymark is the UK's leading professional body for estate and letting agents, inventory providers, commercial agents, auctioneers and valuers, comprising over 17,500 members representing over 12,800 branches. We are member-led with a Board which is made up of practicing agents and we work closely with our members to set professional standards through regulation, accredited and recognised qualifications, an industry-leading training programme and mandatory Continuing Professional Development.

Overview

2. The Welsh Government have published a White Paper looking at a range of proposals for changes to policy and the law, to end homelessness in Wales. The proposals within the White Paper form part of a long-term transformation process to the homelessness and housing system, as set out in the Programme for Government and Cooperation Agreement. These proposals include reform of existing core homelessness legislation, the role of the Welsh public service in preventing homelessness, targeted proposals to prevent homelessness for those disproportionately affected, access to housing and implementation of proposals.

Consultation questions

Chapter 1: Reform of the existing core homelessness legislation

1. Do you agree these proposals will lead to increased prevention and relief of homelessness?

3. Yes, we are broadly in agreement that that the proposals to reform homelessness legislation will lead to increased prevention and relief of homelessness in Wales.

Comments on proposed changes

The period of time in which a person should be assessed by a local housing authority as threatened with homelessness and what can trigger this assessment.

4. In principle we agree that the time when a person is considered as at threat of homelessness should be increased from 56 days to six months. However, as the consultation acknowledges, many local authority homelessness services are reactive due to high caseloads, staff vacancies and the high volume of homeless presentations. On the one hand these pressures could increase with a higher case load from the extended time. On the other hand, providing support and intervention for individuals and families before they hit crisis point could prevent homelessness cases and support local housing authorities plan their resources more effectively. We also acknowledge that the six-month proposal would align with Section 173 of the Renting Homes Wales Act 2016. However, if tenants are deemed at threat of homelessness

on receipt of a Section 173 landlords possession notice, it should be acknowledged that landlords often issue these notices for reasonable and practical reasons such as to allow the landlord or landlord's family member to live in the property themselves or to sell the property. Landlords do not issue Section 173 notices lightly, and local authorities should improve their relationship with both landlords and tenants. When a tenant is issued with a Section 173 notice, local authorities should support the tenant, if appropriate, to alternative privately rented accommodation. This can only be achieved when local authorities have good relationships with landlords and their property agents.

Where a person is permitted to reside in an area, but does not have access to clean water, waste facilities and toilet facilities, they should fall within the definition of homeless under section 55 of the HWA 2014.

5. There is already sufficient legislation to ensure that tenants renting in the Private Rented Sector have access to clean water, waste facilities and toilet facilities including the Housing (Wales) Act 2014 and the Fitness for Human Habitation Standards under Renting Homes Wales Act. However, the proposals would support those people who reside in accommodation that is a moveable structure, vehicle or vessel adapted for human habitation (such as a caravan or houseboat).

A statutory duty to draw up a PHP containing the steps the local housing authority will take to secure accommodation for the applicant

6. We recognise that there are many reasons why individuals and families could be at threat of homelessness and that to reduce the threat, individuals will require specific solutions tailored to their needs and problems. Personal Housing Plans (PHP) are a good opportunity for officers of local housing authorities to highlight solutions to specific barriers to housing and reduce the individual threats to homelessness people may face. However, for this to be effective, local housing authorities will have to be resourced accordingly to provide PHPs. We would also encourage local housing authorities to improve engagement with landlords and their agents to better enable them to sign post people at threat of homelessness to the PRS when social housing is not available especially as the PHP should consider location and accessibility needs of the applicant.

3. Are there additional legislative proposals you think we should consider to improve the prevention and relief of homelessness?

7. Given the increased resources required to support a greater number of people who could be at risk of homelessness, Welsh local authorities need to improve engagement with letting agents and private landlords. One method they could consider is keeping a database of adaptable property to enable local authorities to sign post people to appropriate accommodation within the PRS. Unfortunately, there is currently an unlevel playing field between support for the most vulnerable tenants with complex needs who live in the PRS compared to those who have dedicated support and live in social housing. This support can include mental health support, support with accessing employment and benefits as well as

signposting support services. To support vulnerable tenants to have greater access to the PRS, local authorities should also consider schemes to reduce barriers in obtaining bonds for accommodation, improved training to sustain tenancies and advice lines for those tenants with the greatest and most complex needs to ensure they can be signposted to support their needs.

4. Do you agree with our proposal to abolish the priority need test?

8. Propertymark supports the proposal to end priority need when there is sufficient supply of housing to accommodate all people in need. We are aware of the current policy of priority need being administered differently by local housing authorities resulting in some people who are already experiencing homelessness not being able to access support and services. Significant resources are used up by local housing authorities on investigating whether housing applications meet the priority needs test when these resources could be far better utilised in finding solutions and supporting people at risk. We also accept that individuals having to prove how vulnerable they are not only a humiliating experience for many, but recalling traumatic events could also have a detrimental impact on their well-being. While it is devastating that evidence has revealed that some single persons who are already experiencing homelessness have been excluded from homelessness support, we are concerned there is currently an inadequate supply of appropriate accommodation to protect those with the most complex needs, people with disabilities and families with young children. Therefore, we welcome the acknowledgement that ending priority need will require a lead in time to ensure that appropriate housing levels are at adequate supply levels and that those impacted are not confined to temporary accommodation for long periods of time. We are equally pleased that local housing authorities can still use a triage system for the priority to access social housing. While adequate levels of appropriate housing are produced across Wales, more must also be done to improve the relationship between local housing authorities, private landlords and their agents and to ensure that access to the PRS from vulnerable households is improved and that barriers are removed.

5. Do you agree with our proposal to abolish the Intentionality test?

9. We are supportive of the proposal to remove the intentionality test from legislation, so it is no longer applied in determining whether an applicant is entitled to the prevention and main duties (section 68-interim duty to secure accommodation (in the context of ending the duty) and section 75 (duty to secure accommodation) of the HWA 2014) or any future duties in new legislation. However, for those cases where tenants have made themselves intentionally homeless through acts of serious rent arrears and repeat cases of anti-social behaviour within the PRS, the Welsh Government must support local housing authorities find safe routes into social housing where they may receive greater support for their needs. In many of these cases, these tenants have found access to the PRS difficult due to poor credit ratings and references from landlords and they will subsequently require the greater levels of support to appropriate housing resources.

6. Do you agree with our proposal to keep the local connection test but add additional groups of people to the list of exemptions to allow for non-familial connections with communities and to better take account of the reasons why someone is unable to return to their home authority.

10. Propertymark supports retaining the local connection test, at least until the supply of all housing tenures could support potential increased external demand from other areas. We also believe that by removing the local connection test, resources could be constrained especially for larger local authorities where a large cohort may wish to locate to the area. However, we also agree that extending the list of exemptions to the local connection test to those in certain circumstances who are veterans, care leavers, prison leavers as part of their rehabilitation and those experiencing domestic abuse would be fair as these are groups that are restricted by the legislation most. Furthermore, we do not believe that these cohorts would contribute to significant challenges to resources in contrast to ending the local connections test in its entirety.

7. The accompanying Regulatory Impact Assessment sets out our early consideration of the costs and benefits of these proposals. Are there any costs and benefits we have not accounted for?

11. We do not have any further comments.

Chapter 2 - the role of the Welsh Public Service in preventing homelessness

8. Do you agree with the proposals to apply a duty to identify, refer and co-operate on a set of relevant bodies in order to prevent homelessness?

12. Yes, we agree with the proposals to apply a duty to identify, refer and co-operate on a set of relevant bodies in order to prevent homelessness. Relevant public bodies are in a good position to identify the key risks of homelessness from as early as possible to prevent escalating the problem. We agree that public bodies should only refer cases to local authorities with the approval of the individual as this will prevent inappropriate cases or individuals who do not require support being referred. We also welcome the commitment to share best practice, provide education and sign posting to ensure the referral process is widely understood.

9. Do you agree with the proposed relevant bodies, to which the duties to identify, refer and co-operate would apply? Would you add or remove any services from the list?

13. Yes, we agree that social services departments both within local authorities and other local authorities, local health boards and registered social landlords are in the best position to support the early referral of persons at risk of homelessness. We think this for two reasons. Firstly, these bodies have specific responsibility to the devolved powers within Wales. Secondly, they may hold specific data on rent arrears or life changing characteristics such as disabilities or poor health outcomes which could increase the risk of homelessness. Additionally, we think that schools, further education settings and pupil referral units should be added to the list of bodies with these duties providing the referral process is streamlined and does not add further unnecessary workload and bureaucracy to educational staff. Ideally, we agree that additional public bodies should be included including the Department for Work and Pensions, Probation Services, Police and HM Courts and Tribunal Services. These organisations would hold valuable data that could highlight the risk of homelessness before it

escalates. However, we also acknowledge that these public bodies are subject to the UK Government's control. While we welcome the commitment from the Welsh Government to share their intentions with the UK Government, we would recommend the list of public bodies remains on review to be amended as and when appropriate.

14. Finally, the expert panel recommended that private landlords should be placed under a duty to refer tenants at risk of homelessness to a local housing authority. We welcome the Welsh Government's acknowledgment that this proposal should not be included in the proposed Homelessness Bill. Firstly, there was no clear proposal on the duty for those landlords to act who have discharged their management duties to a property agent. We assume that had the proposal have gone forward then property agents would have been subject to the same requirements. However, some property agents might not have the same level of interaction with tenants on a regular basis, thus making it difficult to identify characteristics that lead to homelessness. Secondly, and as the White Paper identifies, such duties would be more appropriately identified as part of the review of Rent Smart Wales licensing or as part of the ongoing work on adequate housing, fair rents and affordability. While we welcome the proposal not to establish the duty on landlords or property agents, we would be happy to continue to engage with the Welsh Government on how property agents can informally support the early detection of homelessness from tenants.

10. In your view have we struck the right balance between legislative requirements and operational practice, particularly in relation to health?

Yes, we do think that the Welsh Government have struck the right balance between legislative requirements and operational practice, particularly in relation to health.

11. What practical measures will need to be in place for the proposed duties to identify, refer and co-operate to work effectively? Please consider learning and development needs, resources, staffing, location and culture.

15. Where property agents will be engaging with new policy functions the Welsh Government should consider the impact on agent businesses, training of staff and how current working relationships between property agents and support networks and outside bodies can be enhanced and utilised.

12. In addition to the broad duties to identify, refer and co-operate, this chapter contains proposals to provide enhanced case co-ordination for those with multiple and complex needs. To what extent will the proposals assist in preventing homelessness amongst this group?

16. Propertymark welcomes the proposal to empower individuals with lower-level needs with regards to the threat of homelessness. This could include being aided to enable them to respond independently to tackle the barriers they are facing in their housing needs to prevent homelessness. We also welcome the realisation that this method would not be appropriate for some individuals especially those with more complex needs, people who have repeat incidents of homelessness, people who have been homeless for long periods of time and those who require the support of multiple stakeholders.

17. For people who fall into such cases of homelessness, we welcome the proposal to establish a compulsory case coordination, which would identify a lead organisation to collaborate with other relevant stakeholders. Given the complexity of some homelessness cases, we also welcome the acknowledgement that the lead stakeholder may not always be the local authority. For example, in cases where community safety is of major concern, it may be appropriate in such cases that the police take a leading role.

13. The accompanying Regulatory Impact Assessment sets out our early consideration of the costs and benefits of these proposals. Are there any costs and benefits we have not accounted for?

18. We do not have any further comments.

Chapter 3: Targeted proposals to prevent homelessness for those disproportionately affected

14. Are there other groups of people, not captured within this section, which you believe to be disproportionately impacted by homelessness and in need of additional targeted activity to prevent and relieve this homelessness (please provide evidence to support your views)?

19. We are not aware of any other groups of people that need to be captured and received targeted activity to prevent and relieve homelessness.

15. What additional legislative or policy actions could be taken to prevent or relieve homelessness for the groups captured by this White Paper?

20. We welcome the outline of specific groups who are particularly vulnerable to the threat of homelessness including disabled people. Propertymark is pleased to see that the White Paper acknowledges the advantages of local authorities compiling an accessible housing register, which has been a policy proposal that Propertymark has campaigned for local authorities across the UK to complete. We also welcome the acknowledgement that few local authorities in Wales have such a register in place, and that the Welsh Government see this as a useful tool in maximising housing options for the disabled. To this end to support these measures additional legislative or policy actions are needed in the following areas:

- **An accessible housing register should include housing from all tenure** - including the PRS where local authorities could sign post disabled tenants to suitable property in the event of insufficient social housing stock.
- **The Welsh Government should use this opportunity to increase the uptake of Disabled Facility Grants (DFG) in the PRS** - to ensure more properties in this tenure are accessible for tenants needs. We understand that awareness of the DFG is relatively limited amongst landlords and their agents and there is evidence that when they are made aware of grant funding, they become more amenable to improving the accessibility of their properties for their tenants.

- **The Welsh Government to open an inquiry to investigate the barriers to making PRS properties more accessible** – this should include ways to promote the advantages of improving accessibility and consequently landlords future proofing their businesses.
- **The Welsh Government should carry out a review of older person’s housing in Wales** - improving the accessibility of property for disabled people may have a positive impact on older person’s housing. While older people have not been identified as a vulnerable group and at significant threat of homelessness, the rate of older people is set to significantly increase, and their housing needs should be closely monitored. The latest estimates show that there are 866,006 people over the age of 60 living in Wales. This number is estimated to rise to 956,000 (30% of the population) by 2026, and to 1,015,000 (31% of the population) by 2031.

16. Our proposals related to children, young people and care experience seek to improve and clarify links between homelessness legislation and the Social Services and Wellbeing Act. Significant policy development is required to assess the practicality of this. What, in your views are the benefits and challenges of our approach and what unintended consequences should we prepare to mitigate?

21. Propertymark understands that there are many factors that contribute towards homelessness and to tackle the complex needs of those who experience homelessness, local housing authorities must liaise with colleagues in health and social care. The Social Services and Wellbeing Act Wales 2014 has outlined a code which demonstrates that that many services provided under the Act are to be delivered in partnership with others, including housing and health services. Propertymark also recognises that people who are care experienced are also particularly vulnerable to homelessness. Many young people, including those who are care experienced, have had difficulty in accessing support services once they have transitioned into adult care services. We hope that by incorporating a more collaborative approach that the needs of those leaving children’s support services will be better aligned and maintained to support their needs.

17. Do our proposals go far enough to ensure that 16 and 17 year olds who are homeless or at risk of homelessness receive joint support from social services and local housing authorities? What more could be done to strengthen practice and deliver the broader corporate parenting responsibilities?

22. Yes, we do think that the Welsh Government’s proposals do go far enough to ensure that 16 and 17 year olds who are homeless or at risk of homelessness receive joint support from social services and local housing authorities We welcome the acknowledgment in the requirement to strengthen the corporate parenting responsibilities to ensure individuals aged 16 and 17 years who are homeless or at risk of homelessness do not fall between services when they transition to adult care services. We also welcome other proposals including using legislation to ensure 16 and 17 year olds are not housed in unsupported temporary accommodation. However, we believe that the long-term needs of young people still need to be focused on to ensure once they are housed, they have sustainable housing options. This could include

adopting approaches such as Housing First specifically aimed at this cohort to looking at financial barriers that act as a barrier to accessing housing particularly in the PRS.

18. Do you agree or disagree that the Renting Homes (Wales) Act 2016 should be amended to allow 16 and 17 year olds to be able to hold occupation contracts?

23. We agree in principle as this would formalise the rights for tenants aged 16 and 17 years old and would also make clear the obligations of both landlords and property agents as well as tenants. However, if such a proposal was made, we would firstly recommend that careful consideration is given to the impact on this age group and that sufficient time is given to landlords and property agents to issue occupational contracts and that sufficient awareness is made to landlords and property agents.

19. The accompanying Regulatory Impact Assessment sets out our early consideration of the costs and benefits of these proposals. Are there any costs and benefits we have not accounted for?

24. We do not have any further comments.

Chapter 4: Access to accommodation

20. To what extent do you agree or disagree with the short-term proposals to increase the suitability of accommodation? Are there additional immediate actions you believe should be taken for this purpose?

25. Short-term care is not within the remit of Propertymark. However, we agree with the proposals.

21. To what extent do you agree or disagree with the proposals around the allocation of social housing and management of housing waiting lists? What do you believe will be the consequences of these proposals?

26. We agree with the proposals around the allocation of social housing and management of housing waiting lists. However, where a local authority has removed an individual from a waiting list as they deem them to have no housing need, the local authority should direct them to suitable options within the PRS. This would be supported by greater cooperation between local authorities and landlords and their agents.

22. To what extent do you agree or disagree with the proposal for additional housing options for discharge of the main homelessness duty? What do you foresee as the possible consequences (intended or unintended) of this proposal?

27. We agree with the proposal for relevant officers from the local authority should be able to have the discretion to issue additional housing options prior to the discharge of the main homelessness duty. We recognise that there might be legitimate reasons why an applicant may refuse suitable Part 6 accommodation including housing in social housing or accommodation

in the PRS. When the local authority recognises and accepts the reasons for refusal then they should have the discretion to offer an increased range of housing options through which the main homelessness duty at section 75 HWA 2014 can come to an end. We recognise the pressure that housing departments are already under at local authorities and are concerned that some local authorities may not have the capacity and resources to offer additional housing options. This could take the capacity away from local authorities in providing important prevention services. Ultimately, however, we believe that local authorities are in the best position to assess what is fair and acceptable and to act at their discretion on a case by case basis.

23. The accompanying Regulatory Impact Assessment sets out our early consideration of the costs and benefits of these proposals in relation to access to housing. Are there any costs and benefits we have not accounted for?

28. We do not have any further comments.

Chapter 5: Implementation

24. To what extent do you think the proposals outlined above will support the implementation and enforcement of the proposed reforms?

29. We welcome the change in emphasis of local authority members scrutiny functions focusing on the overall performance of homelessness services rather than individual decisions. Equally we welcome the proposal to use and extend the existing structures provided through local government scrutiny to monitor homelessness provision and the implementation of the proposed legislative reform. However, we would like clarity on what this would look like in principle. Local government scrutiny functions are under increased pressure in some local authorities due to an already lack of resources and capacity. We also believe that members of local authorities may require specific training to understand specific housing legislation particularly for the PRS where there has already been systematic and fundamental change through the Renting Homes (Wales) Act 2016. However, the proposal to allow the Welsh Government to 'call in' decisions made by local authorities through the analysis of homelessness data will allow an additional layer of scrutiny of performance which we welcome.

30. Additionally, we are supportive of the other proposed measures especially the proposal to use the experiences of people who have experienced homelessness to shape services. However, currently homelessness services are scrutinised through complaints received for malpractice of homelessness services to the Public Service Ombudsman for Wales. The White Paper does not acknowledge that people who are at risk of homelessness are some of the most marginalised in society and to some degree might not consider making referrals to the Ombudsman. Equally, we would recommend the Welsh Government liaises with the Ombudsman to detail proposed changes and to discuss strategies to improve access to service users.

25. What other levers/functions/mechanisms could be used to hold local housing authorities and other public bodies accountable for their role in achieving homelessness prevention?

31. We think there are two functions that the Welsh Government should explore that could be used to hold local housing authorities and other public bodies accountable for their role in achieving homelessness prevention. Firstly, adopting the Scottish model of regulation of homelessness services through the Scottish Housing Regulator.¹ We have reservations that local authorities have the capacity and resources to perform this through member scrutiny functions. Secondly, local authorities should be encouraged to set up joint scrutiny functions with neighbouring authorities or as part of the joint scrutiny function of local health boards. This would not only increase capacity and resources but would align the scrutiny of health and social care conterminously with homelessness services to provide greater integration.

26. The accompanying Regulatory Impact Assessment sets out our early consideration of the costs and benefits of these proposals. Are there any costs and benefits we have not accounted for?

32. We do not have any further comments in this regard.

27. What, in your opinion, would be the likely effects of the proposed reforms in this White Paper on the Welsh language? We are particularly interested in any likely effects on opportunities to use the Welsh language and on not treating the Welsh language less favourably than English.

Do you think that there are opportunities to promote any positive effects?

Do you think that there are opportunities to mitigate any adverse effects?

33. We think that the impact on the Welsh language would be largely neutral and that local authorities have sufficient resources to support service users who wish to engage in the Welsh language.

28. We have asked a number of specific questions. If you have any related issues which we have not specifically addressed, please use this space to report them:

34. We would be delighted to continue to engage with the Welsh Government to outline how we can support the Welsh Government in their aims of tackling homelessness.

---

¹ <https://www.housingregulator.gov.scot/>

I am now able to share the reports. Please find attached a copy of the [full report](#) and the summary briefing. Our research found the following key findings:

- Zoopla reported that only 7% of adverts for rental properties were listed as ‘pet friendly’
- Nearly two-thirds of pet owners (65%) reported difficulty in finding a rental property, a higher proportion than renters without pets (58%).
- The reviewed research indicates several outcomes of these difficulties in finding pet-friendly rentals. Pet owners may be forced to accept substandard accommodation, keep their pets a secret from their landlord, or in some cases, relinquish their pets. These experiences were found to be accompanied by increased rental insecurity and emotional distress.
- Nearly half of private landlords (49%) reported charging a pet rent surcharge to pet owners. On average, landlords charged an additional £29.10 per month.
- Our survey findings show a consistent pattern. 50% of pet-owning renters had stayed in their previous accommodation for more than three years, compared with only 31% of non-pet-owning renters.
- On average, renters with pets reported a longer tenure (approximately 5 months longer) than renters without pets (63 months vs 58 months).
- Three out of four landlords (76%) reported that they did not encounter any damage caused by pets in their rental properties.
- On average, the total reported cost by landlords of pet-related damage was £300 per tenancy. In contrast, landlords who didn’t rent to pet owners reported an average cost of £775 for non-pet-related damages.
- **We asked landlords what policies or incentives would make them more likely to consider offering pet-friendly properties. Out of all the different policies and incentives, the two most popular were, firstly, requiring tenants to hold insurance to cover any damage (53%), which the Renters Reform Bill includes, and secondly, changing the Tenant Fees Act to allow the landlord to charge for a deep clean and fumigation at the end of the tenancy (51%), which is not currently being considered by the Government.**
- We also conducted a cost-benefit analysis of landlords renting to pet owners over other renters. We found a Net Present Value (NPV) of £3,800.
- NPV tells us whether the benefits of an investment outweigh its costs, by considering the value of money over time. A positive NPV indicates that the benefits exceed the costs, suggesting the investment is profitable.
- On average, landlords can expect to gain more financially from renting to tenants with pets than they spend on associated expenses. Therefore, renting to pet owners can be financially viable and beneficial for landlords.

I’ve put in bold above the key finding in relation to insurance, which was that landlords were more likely to consider renting to pet owners if pet damage insurance was in place – as this provides a further level of security to the landlord when approaching risk.

Best,
Tom

Dr Tom Simcock CPsychol CMRS
Research Fellow

John Griffiths MS
Chair
Local Government and Housing Committee
Welsh Parliament
Cardiff Bay,
Cardiff
CF99 1SN

5th April 2024

Dear John,

Private rented sector

Thank you to you and the committee for hosting me at your evidence session on private renting on 13th March 2024. I am also grateful for your two follow-up questions, which I address in turn below.

“We have heard that the demographics of renters are changing, as more people remain in rented accommodation for longer. In your view, to what extent do you believe the private rented sector is meeting the needs of diverse groups, such as families and older people?”

The private rented sector is shaped by the legislation that governs it. Over the past thirty or so years it has been defined by short fixed terms and minimal protection from eviction. In the 1990s, when the sector was small and there were other viable tenures, most people who lived in private rented homes were young single people, who were more willing and able to move home more frequently.

The low barriers for landlords to exit the private rented sector through no-fault evictions attracted many more landlords to the sector than legislators probably anticipated, which pushed house prices up to trap private renters in the tenure, and also made it more likely for tenants to rent from an amateur landlord who viewed their property as an investment rather than a home for their customer, as a social landlord would.

As more people found themselves stuck in renting, we have got older and started families. These groups of renters are less willing and able to move frequently. As such, the continued right of landlords to evict tenants without needing a reason places greater risk on households that we will have to move when it doesn't suit us, which hinders our ability to settle down in a home and neighbourhood.

The unaffordability of homes also means that if you face a no-fault eviction you may need to look much further afield for a place you can afford. This also puts older people and particularly families (who need stable schooling) at a disadvantage.

GET IN TOUCH:

- ☎ 07753 369 555
- 🌐 generationrent.org
- ✉ info@generationrent.org
- 🐦 [@genrentuk](https://twitter.com/genrentuk)
- 📘 [Generation Rent UK](https://www.facebook.com/GenerationRentUK)

“We would also like to hear your views on a potential proposal to exempt certain groups of tenants from HMO regulation. In situations where there are three people from separate households who wish to live together, perhaps for mutual support if they are disabled, should there be greater flexibility in HMO regulation so that they could be counted as a single household and therefore pay a cheaper rent?”

HMO regulation varies by local authority and indeed neighbourhood. The default is that shared houses of five or more unrelated people must be licensed and, on top of this, local authorities can decide to license houses of three or more unrelated people, through “additional” HMO licensing.

HMOs where tenants don’t know each other well may be at a higher risk of health and safety hazards, so it is right that they meet certain regulatory requirements. At the same time, we believe that there must be better regulation of all private rented homes. With Rent Smart Wales, Wales is ahead of England on this. We are concerned that different regulatory regimes that depend on the nature of the household may put certain tenants at a disadvantage. We have heard anecdotally that it can be difficult for small groups of friends to find a home where additional licensing requirements are in place.

However, a key factor that affects what rents are charged on HMOs compared with other types of housing is what Local Housing Allowance individual tenants can receive. Typically, HMOs fetch a higher rent than a home let to a family because, for example, the shared accommodation allowance for three people is greater than the LHA available for a family who need three bedrooms. Where households are not claiming benefits, a family of one or two earners will typically have less to spend on rent than a group of three single adults. While additional licensing schemes may reduce the availability of HMOs, the benefits system puts families at a disadvantage versus groups of friends.

A third factor is the supply of new homes in an area – a shortage will lead to more competition between sharers and families, creating pressure on the council to introduce additional licensing even if that wouldn’t actually address the root cause of the problem.

A fourth factor is the restricted eligibility for LHA for people under the age of 35, many of whom would prefer to live alone but only get enough for a room in an HMO. This creates additional demand for HMOs and in turn puts pressure on the supply of family homes.

Given these factors, we don’t believe the solution is as simple as creating exemptions from HMO licensing.

Best of luck with this vital inquiry, please do contact me if I can be of further assistance.

Yours sincerely,

Ben Twomey
Chief Executive, Generation Rent

Eitem 2.12

Q: We have heard that the demographics of renters are changing, as more people remain in rented accommodation for longer. In your view, to what extent do you believe the private rented sector is meeting the needs of diverse groups, such as families and older people?

A: One third of renters in Wales now have dependent children, and a fifth of all families with children reside in the sector. The number of pensioners renting privately is set to greatly increase over the coming years, as a consequence of middle-aged workers being unable to either get on the property ladder or access social housing.

Frequent house moves due to insecure housing has a lasting effect on both children and the elderly. Unaffordable rent rises seriously undermine the finances of parents with dependent children, and people struggling to make their pension last the month. Unsafe housing conditions can undermine the development of children, and be life-threatening to both infants and the elderly.

While families and older people can be more dramatically affected by the state of the private rented sector, all of these outcomes are felt by our members at all stages of life. The 22 year old that lives with friends, the 42 year old with 3 children and the 72 year old pensioner all need the same thing: housing that is secure, affordable and safe. The private rented sector is currently failing miserably to deliver this. Private renters of all ages and living arrangements need rent controls; better (and properly enforced) safety standards; and protection from evictions, including relocation payments in circumstances where evictions cannot be avoided.

Local Government and Housing Committee
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

Sent via email to: Seneddhousing@senedd.wales

8 April 2024

Dear John,

Thank you for the opportunity to provide further feedback to your inquiry on the private rented sector. In response to your letter of 21 March 2024, I outline the National Residential Landlords Association's (NRLA's) thoughts on the matters raised.

Leasing Scheme Wales

The NRLA supports the principle of a national leasing scheme. However, there are limitations to the Scheme which hinder its appeal to private landlords. Firstly, rental payments aligned to the Local Housing Allowance (LHA) are simply not reflective of the current market. The NRLA welcomes the LHA uplift from April 2024, but remains concerned that without a commitment to review LHA rates annually, they are likely to fall quickly out of alignment with market rents. This is likely to preclude many landlords from engaging with the Scheme on the basis of affordability and uncertainty of rental income in the longer-term. Coupled with the management fee levied, margins are further constrained.

The NRLA recommends that the Welsh Government considers the following:

- Whether increased flexibility of the lease duration, such as introducing a 3-year option in addition to the 5+ year commitment available, would reduce perceived risks and entice more landlords to participate.
- Whether rent capped at the LHA rate could be topped up to a market rent, or at a minimum increased in line with inflation annually to provide some assurance that landlords' costs can be met.
- Whether the management fee can be eliminated to improve cost margins and incentivise landlord participation.

Introduction of a referral duty

The NRLA agrees that a duty to refer a tenant to homelessness services if a tenancy is at risk could be beneficial, but only in so far as a local authority is sufficiently equipped to discharge its homelessness prevention duty. If a local authority does not have adequate resources and access to suitable accommodation, a referral duty will do little to help tenants. In fact, it may even lead to

tenants incurring significant additional costs as landlords recoup their legal costs through the possession process.

In Scotland, where a similar requirement is in place, a lack of available accommodation has resulted in tenants being advised to 'stay put' as the local authority would not help until a possession order had been granted. If the tenant did choose to leave prior to a possession order they would be considered intentionally homeless. This advice is not limited to Scotland, and we are aware of a number of local authorities in Wales that provide similar advice to tenants, leading to the tenant incurring the costs for possession claims.

We welcome the proposals outlined in the Welsh Government's consultation on ending homelessness to align the homelessness prevention duty with the notice period introduced by Section 173 of the Renting Homes (Wales) Act 2016. But any referral duty must also be introduced alongside an efficient mechanism for exercising it. If a landlord is required to inform Rent Smart Wales or a local authority directly, it must be done with minimal additional bureaucracy and cost to the landlord.

HMO regulation exemption

We do not consider an exemption from HMO regulations for certain tenants to be beneficial. HMO regulations are in place to ensure minimum safety standards are met, and interventions that undermine these standards send a mixed message to the sector. We have particular concerns that disabled tenants, as proposed, could be put at risk from any exemption, which appears to contradict broader efforts to improve housing quality and safety. A more effective way of supporting disabled tenants would be boosting access to grant funding to make more accessible homes available, providing greater choice for tenants.

I trust this is helpful, but if we can be of further assistance, please feel free to contact me via policy@nrla.org.uk.

Steven Bletsoe
Operations Manager, Wales

Housing associations' market rent activity

Purpose

This briefing note has been prepared, at the request of the Local Government and Housing Committee, to provide details of housing associations who provide market rent properties as part of the domestic arm of their commercial portfolios.

Please note that this briefing is based mainly on informal feedback from a small number of housing associations.

Background and current practise

Housing associations across Wales have different business plans, governance and finance structures to help them deliver their social purpose. Commercial activity between housing associations differs vastly, but many associations are exploring affordable and intermediate housing options to deliver alongside their socially rented homes in line with their common purpose to provide good quality, affordable homes in their communities. .

When many housing associations were formed following stock transfers from local authorities some inherited a commercial portfolio which may have included; retail units, garages etc. More recently, many associations have expanded their domestic commercial portfolio by delivering Rent to Own, Shared Ownership, Shared Equity, Affordable Rent and Intermediate Rent properties. Our understanding is, however, that market rent, private rented activity remains limited amongst RSLs in Wales.

Type of housing	% of HAs
Affordable Rent	38%
Shared Ownership	44%
Market Rent	15%

*Table produced to provide **an estimate** of the services delivered by associations across Wales.

Specific to market rent portfolios there are two main ways housing associations operate:

1. **Full landlord service:** Housing associations are the landlord and the letting agent
2. **Management service:** Housing associations manage properties and / or provide a letting service on behalf of private landlords.

From conducting conversations with our members, it seems that some housing associations who operated a management service have ceased this practice. This note therefore focuses on direct, full private landlord services offered by housing associations in Wales.

Benefits of housing association involvement in private rented sector

- Delivering a small percentage of market rents on new developments aids with the viability of the project, enables housing associations to maximise Social Housing Grant (SHG) and increase the level of private finance that they can access.
- Rental income from private sector portfolios are also fed back into the business to support the delivery of more social homes and services for social tenants.

- Housing associations have moved away from mono-tenure development and are committed to delivering balanced communities through providing a choice of different housing options to suit personal needs.
- If a housing association delivers many different types of housing options then this allows for greater mobility and flexibility in the housing ecosystem. For example; if a tenant is in private rented accommodation but struggling to keep up with their housing costs then the association can intervene early before housing debt becomes unmanageable and engage with the tenant so they can consider whether this housing tenure is the best option for them. Similarly, if a tenant in the socially rented sector has outgrown their current accommodation and their financial situation has improved they could consider, with support from the housing association, whether intermediate, affordable or market rent properties might be more suitable for their current situation (see appendix for case study).
- Housing associations are ethical landlords who can offer tenants within the PRS a secure, long lasting tenancy.
- Ultimately, housing associations with a portfolio in market rent are finding that there is demand for PRS options. The PRS sector currently makes up 13% of all dwellings in Wales¹.

Opportunities to go further

- The Welsh government should work towards a holistic, joined up approach across all tenures to tackle the current levels of housing need in Wales. The private rented sector plays an important role in the overall housing system. Housing associations can support this by providing good quality housing to private tenants that supports wider social aims.
- CHC's recent research, *A study of housing association allocations in Wales (January 2024)*, found that only 2% of allocations in our cross-sector sample were intermediate housing options. We would like to see social and intermediate housing stock considered in the round when finding the right match for a person or household.
- Ultimately, housing associations are not for profit organisations with social good as their core purpose. Whilst diversification into offering private, market rent may be able to play a role in supporting this, it will inevitably be on a limited scale as the focus is on social homes.

To discuss this briefing further, please contact Elly Lock or Rhea Stevens, heads of policy and external affairs at Community Housing Cymru.

---

¹ Stats Wales, [Dwelling stock estimates percentages by year and tenure](#), 2022

Appendices

Case Study 1: Newport City Homes commitment to building balanced communities

Since 2022, most developments brought forward by Newport City Homes are mixed tenure schemes. At the moment they currently deliver: 81 market rent properties, 37 Intermediate Rent and 15 Rent to Own properties with plans to expand these provisions over the coming years.

At the beginning of their journey, they worked with a local estate agent Peter Alan to manage the letting of the properties and initially these were let through fixed term contracts.

However, recently the Commercial and Home ownership team at Newport City Homes are in the process of taking over the workload and changed the majority of the lets to periodic occupation contracts. However, a small percentage of allocations in Newport City Centre have been offered as fixed term to try to address the high turnover they were experiencing in these properties.

Case Study 2: Newport City Homes working with local authority to alleviate homelessness by utilising different housing options

Newport City Homes worked with a social housing family who were in desperate need to transfer from a three to a four-bedroom house, and who were registered on the social housing register. Financially the family were able to afford the higher rental payment for an Intermediate rental property. Newport City Homes rehoused them in a brand new four-bedroom house and they are now comfortably affording their intermediate rent releasing a social housing unit.

In addition, Newport City Homes worked with Newport City Council to complete an exercise to identify people on the social housing waiting list that were registered as statutory homeless and in employment. These customers were then contacted and those eligible were offered an intermediate rental property to enable them to move to a suitable, long term home as soon as possible.

Case Study 3: Adra scaling market rent portfolio

Adra currently delivers 75 market rent homes and they have 50 more properties on site at the moment. They have found these properties to be particularly popular especially in Gwynedd and other rural areas where the concentration of Second Homes and short-term holiday lets are high. Developing sites with a small percentage of market rents has also helped meet the needs and aspirations of local communities, and facilitated planning consent which favours mixed tenure sites.

Adra has also worked with Betsi-Cadwaladr health board to provide homes for market rent near Glan Clwyd Hospital in St Asaph. These homes are let to nurses due to the shortage of adequate housing supply in this market.

John Griffiths MS
 Chair of the Local Government and Housing Committee
 Welsh Parliament
 Cardiff Bay
 Cardiff CF99 1SN

10th April 2024

Dear Chair,

Private rented sector: Paragon response to request for written evidence on select matters

Introduction

I would firstly like to offer my sincere thanks to you for the invitation to give evidence before the Local Government and Housing Committee as part of this vital inquiry into the private rented sector (PRS) in Wales. I hope that the answers we were able to provide will help to inform the subsequent findings and lead to substantial recommendations about how the PRS could be further supported into the future for the benefit of both tenants and landlords.

To provide further background, Paragon pioneered Buy-to-Let (BTL) lending in the UK, launching the first products in 1995, and we have consistently led the development of socially responsible BTL lending policies over the last two decades. We remain committed to supporting the growth of the PRS in Wales, and today we have over £400 million of active lending supporting almost 2,000 individual accounts.

Response to questions

In addition to the evidence we shared on 13th March, we would be pleased to provide further views in relation to the matters you outlined in your letter, where possible.

- Firstly, we support the ambition of Leasing Scheme Wales and believe this has potential to increase the availability of good quality and affordable homes in the PRS for those who are most vulnerable in society, while at the same time, providing landlords with the guarantees they need that their properties will be looked after for the duration of the lease. To ensure the Scheme can perform as best as possible, we would encourage the Welsh Government to work in partnership with the BTL sector to identify practical solutions to increase the attractiveness of the Scheme and build awareness to ensure greater uptake.
- We also recognise that Local Housing Allowance (LHA) rates will increase this April which will be of significant benefit to tenants who are most at risk of homelessness, as well as provide landlords who are enrolled on the Scheme with greater certainty over their rental income.
- Paragon is supportive of the proposal to introduce a duty on landlords to refer their tenants to homelessness services if the tenancy is at risk. We do not feel this is burdensome on the landlord, but we would like to see this requirement extended to letting/management agencies if the landlord utilises these services.
- Whilst the proposal to allow for greater flexibility in HMO arrangements, for example where mutual support may be required, seems practical, as a lender it is not our place to stipulate which type of tenant may live in a property or the profile of tenants in HMOs. That is the role of the landlord. However, we do believe that a property portal would be a practical solution to help facilitate this situation and lead to improved outcomes more broadly across Wales. This is something that is being introduced in England and should help improve overall standards, particularly if lenders, landlords and tenants have equal access.

Wider points to note

- We would like to take this opportunity to impress upon the Welsh Government the importance of taking a more holistic and strategic approach when looking at the contribution that all tenures can

make to meeting the needs of tomorrow's population. Within this, the PRS clearly has a role to play in providing good quality and affordable accommodation to a range of tenants, and a significant number of people rely on the sector for the high-quality employment it provides.

- A recent [report](#) we published jointly with the National Residential Landlords Association (NRLA) – produced by PWC – highlights just how important the PRS is to the economy of Wales, supporting an estimated 14,000 jobs in areas such as construction and building maintenance, while contributing £1.6 billion to the Gross Value Added (GVA) of Wales.
- Nevertheless, better data on the housing market will be central to the development of effective policy to address Wales' housing needs. From Paragon's perspective, our lending is mostly concentrated in towns, cities and coastal areas across Wales where there is a distinctly better source of data available on factors which indicate the overall health of the local market. To help create better conditions for increasing the provision of finance and supporting investment in the PRS, particularly in rural locations in Wales, we urge the Welsh Government to come forward with proposals for a Welsh Housing Survey as soon as possible.

I hope the views provided in this response will be of use to the Committee as it undertakes further evidence sessions and considers its findings from the inquiry. Please let me know if you require further information, and my colleague Will Monks (will.monks@dentonsglobaladvisors.com) will be able to assist.

Kind regards,

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Richard Rowntree".

Richard Rowntree
Managing Director, Mortgages

Our ref: 202206003

Ask for: Michelle Morris

Our ref:

 01656 641152

Date: 28 March 2024

 Marilyn.Morgan@ombudsm
an.wales

PRIVATE & CONFIDENTIAL

Mr John Griffiths MS
Senedd Member for Newport East
7th Floor, Clarence House
Clarence Place
Newport
NP19 7AA

By e-mail only
john.griffiths@senedd.wales

Dear John,

I enclose a copy of an investigation report that I have issued in respect of a complaint against Welsh Government. The complaint, made by 2 members of the Gypsy and Traveller community, concerns the action taken by Welsh Government to ensure that local authorities are providing sufficient accommodation for Gypsies and Travellers. I am sending this to you in your capacity as Chair of the Local Government and Housing Committee as I reference the work of the Committee in my report and wanted to bring my findings and recommendations to the attention of yourself and the Committee. I do not propose to provide a hard copy version unless you wish to have one.

Please note that whilst it is our intention to make this report public, I will not do so until 4 April 2024. I would, therefore, ask that you to bear in mind that the report is issued under embargo until that date.

Please do not hesitate to contact me if you would wish to discuss the matter further.

Page 1 of 2

ombwdsmon.cymru
holwch@ombwdsmon.cymru
0300 790 0203
1 Ffordd yr Hen Gae, CF 35 5LJ
Rydym yn hysbysu i'r pwyblydd yn as
ymateb i ohebiaeth yn y Gymraeg.

Tudalen y pecyn 48

ombudsman.wales
ask@ombudsman.wales
0300 790 0203
1 Ffordd yr Hen Gae, CF 35 5LJ
We are happy to accept and respond
to correspondence in Welsh.

Yours sincerely

Michelle Morris
Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus/Public Services Ombudsman

Enc. Public Interest Report

**Ombwdsmon
Ombudsman**
Cymru • Wales

Ymchwiliad i gŵyn
yn erbyn
Llywodraeth Cymru

Adroddiad gan yr
Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus
Cymru
Achos: 202206003

Cynnwys	Tudalen
Cyflwyniad	1
Crynodeb	2
Y gŵyn	4
Ymchwiliad	4
Y digwyddiadau cefndir	8
Tystiolaeth Mr A a Mr B	14
Tystiolaeth Llywodraeth Cymru	15
Dadansoddiad a Chasgliadau	17
Argymhellion	24

Cyflwyniad

Cyhoeddir yr adroddiad hwn o dan a23 o Ddeddf Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus (Cymru) 2019.

Yn unol â darpariaethau'r Ddeddf, mae'r adroddiad yn ddiennw er mwyn sicrhau, hyd y bo modd, bod unrhyw fanylion a allai olygu bod modd adnabod unigolion wedi cael eu newid neu eu hepgor. Mae'r adroddiad felly yn cyfeirio at yr achwynwyr fel Mr A a Mr B.

Crynodeb

Cwynodd Mr A a Mr B fod Llywodraeth Cymru wedi methu â defnyddio ei phwerau i sicrhau bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy a Chyngor Sir Ddinbych yn cymryd camau i ddiwallu'r angen am lety ar gyfer Sipsiwn a Theithwyr yn unol â gofynion Deddf Tai (Cymru) 2014. Cwynodd Mr A a Mr B hefyd fod Llywodraeth Cymru wedi methu â delio yn briodol â chwyn a wnaethant am y mater hwn.

Mae gan awdurdodau lleol ddyletswydd i ddiwallu anghenion llety ar gyfer Sipsiwn a Theithwyr. Mae'n ofynnol iddynt nodi ac asesu'r angen yn eu hardal a chyflwyno cynllun i Lywodraeth Cymru i'w gymeradwyo. Felly, mae gan Lywodraeth Cymru rôl arweiniol hollbwysig o ran sicrhau bod awdurdodau lleol yn cyflawni eu dyletswyddau o ran darparu llety.

Canfu'r ymchwiliad fod Llywodraeth Cymru wedi methu â chyflawni'r rôl hon a bod ei methiant i ymateb i Gynghorau Conwy a Sir Ddinbych wedi cyfyngu ar allu Conwy a Sir Ddinbych i ddiwallu'r angen am lety i Sipsiwn a Theithwyr. Mae hyn wedi achosi rhwystredigaeth a gofid i Mr A a Mr B, y mae eu hanghenion llety yn dal heb eu diwallu. Hefyd, mae'n debygol bod eraill yn y gymuned wedi'u heffeithio, neu y gallent gael eu heffeithio, gan y methiant hwn.

Ni chafodd cwyn Mr A a Mr B ei thrin yn unol â pholisi Llywodraeth Cymru. Roedd eu cwyn wedi'i hystyried yn anghywir fel un na ellid ei hystyried o dan y polisi. Roedd yr amser a gymerwyd i roi gwybod iddynt nad oedd eu cwyn yn cael ei hystyried yn ormodol.

Argymhellais y dylai Llywodraeth Cymru ymddiheuro i Mr A a Mr B am y methiannau a nodir yn yr adroddiad hwn a chynnig taliad o £1,000 yr un iddynt i gydnabod yr anghyfiawnder a achoswyd iddynt oherwydd y methiannau hyn. Argymhellais hefyd y dylai Llywodraeth Cymru roi gwybod i awdurdodau lleol o'r gofyniad i barhau i gymryd camau i ddiwallu'r angen mewn Asesiadau o Lety Sipsiwn a Theithwyr cymeradwy tra bod Asesiadau o Lety Sipsiwn a Theithwyr diweddaedig yn cael eu hasesu, i benderfynu a ddylid cymeradwyo'r Asesiadau o Lety Sipsiwn a Theithwyr diwygiedig a gyflwynwyd gan awdurdodau lleol ac i sefydlu cynllun ar gyfer sut y byddant yn adolygu'r broses o Asesu Llety Sipsiwn a Theithwyr a

threfniadau monitro. O ran ymdrin â chwynion, argymhellais y dylai Llywodraeth Cymru atgoffa staff sy'n delio â chwynion o bwysigrwydd ymateb mewn modd amserol a sicrhau bod yr holl staff sy'n delio â chwynion yn cael hyfforddiant ar ei pholisi cwynion a sut y dylid ei gymhwyso. Cytunodd Llywodraeth Cymru i gyflawni'r argymhellion hyn.

Y gŵyn

1. Cwynodd Mr A a Mr B am y ffordd y deliodd Llywodraeth Cymru â chŵyn a wnaed ganddynt ynghylch Aseidiadau o Lety Sipsiwn a Theithwyr (“AauLST”). Ystyriodd yr ymchwiliad y canlynol:
  - a) A oedd Llywodraeth Cymru wedi methu â defnyddio eu pwerau i sicrhau bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy (“CBSC”) a Chyngor Sir Ddinbych (“CSD”) yn cymryd camau i ddiwallu'r angen am lety ar gyfer Sipsiwn a Theithwyr yn unol â gofynion Deddf Tai (Cymru) 2014.
  - b) A gafodd eu cwyn ei thrin yn unol â pholisi Llywodraeth Cymru.

Ymchwiliad

2. Cafodd fy Ymchwilydd sylwadau a chopïau o ddogfennau perthnasol gan Lywodraeth Cymru ac ystyriodd y rheini gyda'r dystiolaeth a ddarparodd Mr A a Mr B. Cafwyd tystiolaeth hefyd gan CBSC a CSD.
3. Cafodd Mr A, Mr B a Llywodraeth Cymru gyfle i weld a rhoi sylwadau ar fersiwn drafft yr adroddiad hwn cyn cyhoeddi'r fersiwn terfynol.

Deddfwriaeth berthnasol

4. Mae [Egwyddorion Gweinyddu Da](#)’r Ombwdsmon, a gyhoeddwyd gan fy rhagflaenydd,¹ yn darparu canllawiau i bob corff cyhoeddus yng Nghymru eu dilyn.
  - Mae Egwyddor 1 yn ymwneud â “Chael pethau yn iawn” drwy weithredu yn unol â’r gyfraith, gan roi sylw dyledus i hawliau’r rhai dan sylw, a gwneud penderfyniadau rhesymol, ar sail yr holl ystyriaethau perthnasol.

---

¹O dan adran 34 o Ddeddf OGCC 2019

- Egwyddor 2 yw “Canolbwyntio ar y cwsmer” drwy ddelio â phobl yn gymwynasgar, yn brydlon ac yn sensitif, gan ystyried eu hamgylchiadau unigol.
- Egwyddor 3 yw “Bod yn agored ac yn atebol” drwy fod yn agored ac yn glir am bolisiau a gweithdrefnau.

Rhaid i Gyrrff Cyhoeddus yng Nghymru roi sylw i'r canllawiau hyn wrth gyflawni eu swyddogaethau.

5. Fel Awdurdod Safonau Cwynion Cymru, rwyf hefyd wedi cyhoeddi Egwyddorion ar gyfer Delio â Chwynion yn Effeithiol ar gyfer cyrrff cyhoeddus yng Nghymru. Mae'r rhain yn datgan y dylai prosesau ymdrin â chwynion ganolbwyntio ar yr achwynydd, dylent fod yn deg ac yn wrthrychol (gan sicrhau bod achwynwyr yn cael ymateb cyflawn a phriodol i'w pryderon), ac yn amserol, yn effeithiol ac yn atebol.
6. Mae Deddf Tai 1996 yn dweud bod Sipsiwn neu Deithiwr yn ddigartref os nad oes ganddynt le cyfreithlon lle gallant osod eu cartref symudol a byw ynddo. Ni fyddai gwrsylloedd diawdurdod, sydd heb y caniatâd cynllunio defnydd tir cywir, yn cael eu hystyried yn lle cyfreithlon.
7. Mae'n rhaid i bob corff cyhoeddus gydymffurfio â Deddf Hawliau Dynol 1998, sy'n ymgorffori'r Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol (“y Confensiwn”) yng nghyfraith y DU. Mae Erthygl 8 o'r Confensiwn yn rhoi'r hawl i unigolion gael parch at eu bywyd preifat a theuluol.
8. Nid fy swyddogaeth yw gwneud canfyddiadau diffiniol ynghylch a yw corff cyhoeddus wedi torri hawliau dynol unigolyn trwy ei weithredoedd (neu ei ddiffyg gweithredu). Fodd bynnag, wrth ystyried a fu camweinyddu neu fethiant gwasanaeth ar ran corff cyhoeddus, gallaf ystyried a yw cyrrff cyhoeddus yn ystyried hawliau dynol pan fyddant yn cyflawni eu swyddogaethau pan fo hyn yn ystyriaeth berthnasol. Yn unol â hynny, byddaf yn nodi pan fydd materion hawliau dynol yn cael eu cynnwys mewn achos a byddaf ac yn gwneud sylwadau pan fydd tystiolaeth nad yw corff cyhoeddus wedi rhoi digon o sylw iddynt.

9. Mae Sipsiwn a Theithwyr Gwyddelig yn grwpiau ethnig ac yn cael eu hamddiffyn rhag gwahaniaethu gan Ddeddf Cydraddoldeb 2010 (“y Ddeddf Cydraddoldeb”). Mae'r Ddeddf Cydraddoldeb yn rhoi amddiffyniad cyffredinol rhag gwahaniaethu i bobl â nodweddion gwarchoddedig, megis eu tarddiad ethnig. Mae'n ei gwneud yn ofynnol i gyrff cyhoeddus, megis Llywodraeth Cymru, roi sylw dyledus i'r angen i ddileu gwahaniaethu anghyfreithlon, i hyrwyddo cyfle cyfartal ac i feithrin cysylltiadau da rhwng gwahanol grwpiau. Mae rhoi sylw dyledus yn golygu ystyried y 3 gofyniad hyn wrth lunio polisi neu ddarparu gwasanaethau.

10. Nid fy swyddogaeth yw gwneud canfyddiadau pendant ynghylch a oes gwahaniaethu wedi digwydd. Fodd bynnag, gallaf roi sylwadau ar ystyriaeth corff cyhoeddus o'r amddiffyniad y mae'r Ddeddf Cydraddoldeb yn ei roi.

11. Cyflwynodd Deddf Tai (Cymru) 2014 (“y Ddeddf Tai”) ddyletswydd ar awdurdodau lleol i lunio ALST a'i gyflwyno i Lywodraeth Cymru i'w gymeradwyo. Mae Adran 103 o'r Ddeddf Tai yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdod lleol arfer ei bwerau i ddiwallu unrhyw angen am lety a nodir yn ei ALST gymeradwy. Mae adran 104 o'r Ddeddf Tai yn rhoi'r pŵer i Weinidogion Cymru gyfarwyddo awdurdod lleol i arfer ei bwerau, os ydynt yn fodlon bod awdurdod lleol wedi methu â chydymffurfio â'r ddyletswydd a osodir gan adran 103 o'r Ddeddf Tai. Cychwynnwyd yr agweddau hyn ar y Ddeddf Tai ym mis Chwefror 2015, a rhoddwyd terfyn amser o 26 Chwefror 2016 i awdurdodau lleol gynnal AauLST a'u cyflwyno i Lywodraeth Cymru.

12. I gynorthwyo awdurdodau lleol i gydymffurfio â'r ddeddfwriaeth hon, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ganllawiau o'r enw “Cynnal Aseadau O Anghenion Llety Sipsiwn A Theithwyr” ym mis Mai 2015. Esboniodd bwysigrwydd cynnal AauLST i fynd i'r afael â'r diffyg dealltwriaeth o anghenion llety Sipsiwn a Theithwyr ac i sicrhau cyfle cyfartal i Sipsiwn a Theithwyr drwy ganiatáu iddynt gael mynediad i lety sy'n ddiwylliannol briodol. Darparodd fframwaith, yn gosod allan sut i gynnal AauLST, ac atgoffodd awdurdodau lleol o'u dyletswyddau cyfreithiol i ddiwallu unrhyw angen a nodwyd. Mae paragraff 255 yn dweud “bydd angen asesu'r cynnydd ar gwrdd ag anghenion a ddynodwyd yn rheolaidd... rhaid i Awdurdodau Lleol ddangos eu bod yn gwneud popeth rhesymol yn eu gallu i gwrdd ag anghenion. Dywedodd hefyd y dylid diweddarau AauLST o leiaf bob

5 mlynedd oherwydd ei bod yn anodd asesu'n gywir y newidiadau yn y boblogaeth Sipsiwn a Theithwyr dros gyfnod o fwy na 5 mlynedd.

13. Yn dilyn cychwyn y Ddeddf Tai, datblygodd Llywodraeth Cymru dempled ar gyfer Adolygu Cydymffurfiaeth Safleoedd Sipsiwn a Theithwyr i fonitro'r cynnydd a wneir gan awdurdodau lleol. Anfonwyd hwn at awdurdodau lleol, ac roedd yn ofynnol iddynt gwblhau'r templed a'i ddychwelyd i Lywodraeth Cymru. Roedd y templed yn dweud y "bydd gwybodaeth a ddarperir ar y ffurflen hon yn cael ei defnyddio gan Lywodraeth Cymru i ganfod a fyddai'n briodol i Weinidogion Cymru ddefnyddio eu pŵer o dan adran 104 o Ddeddf 2014 i orfodi awdurdod lleol i ddarparu safleoedd."

14. Cyhoeddodd Llywodraeth Cymru gynllun o'r enw "Galluogi Sipsiwn, Roma a Theithwyr" ym mis Mehefin 2018. Ynndo, ymrwymodd Llywodraeth Cymru i "graffu ar Aseidiadau o Lety Sipsiwn a Theithwyr i sicrhau eu bod yn gadarn" ac i "fonitro awdurdodau lleol yn flynyddol i sicrhau bod digon o fannau yn cael eu darparu". Nododd y cynllun fod Sipsiwn a Theithwyr yn un o'r grwpiau mwyaf ymylol mewn cymdeithas ac yn aml yn profi anghydraddoldeb. Dywedodd fod "llawer o'r materion a brofir gan Gymunedau Sipsiwn a Theithwyr yn deillio o, neu'n cael eu gwaethygu gan, diffyg mynediad at lety priodol". Dywedodd hefyd y byddai Llywodraeth Cymru yn parhau i hyrwyddo polisiau yn ymwneud â llety i Sipsiwn a Theithwyr.

15. Roedd "Galluogi Sipsiwn, Roma a Theithwyr" yn dilyn ymlaen o "Teithio at Ddyfodol Gwell", a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru ym mis Medi 2011, a oedd yn dweud fod gan Sipsiwn a Theithwyr ymdeimlad cryf o deulu a bod bondiau teuluol yn gryf iawn. Dywedodd hefyd fod llawer o Sipsiwn a Theithwyr yn byw mewn grwpiau teulu ehangach i ddarparu gofal a chymorth i'w gilydd. Nododd yr heriau yr oedd Sipsiwn a Theithwyr, sy'n byw ar safleoedd anawdurdodedig, yn eu hwynebu o ran cael mynediad at wasanaethau hanfodol a'r effaith andwyol a gafodd hyn ar iechyd a lles.

16. Ym mis Awst 2022, cyhoeddodd Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai'r Senedd adroddiad o'r enw "Darparu safleoedd ar gyfer Cymunedau Sipsiwn, Roma a Theithwyr". Dywedodd, er bod gan Gymru fframwaith clir ar waith i sicrhau bod awdurdodau lleol yn darparu safleoedd ar gyfer Sipsiwn a Theithwyr lle'r oedd eu hangen, dim ond ychydig iawn o gynnydd a wnaed.

Argymhellodd y dylai Llywodraeth Cymru weithio gydag awdurdodau lleol i sicrhau bod y fframwaith yn cael ei gyflawni'n effeithiol er mwyn cyflawni newid ystyrlon gyfer y gymuned Sipsiwn a Theithwyr yng Nghymru.

17. Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi canllawiau ar y weithdrefn ar gyfer gwneud cwyn. Mewn adran o'r enw "Pryd i ddefnyddio'r weithdrefn hon" mae'r canllawiau'n nodi bod Llywodraeth Cymru yn gallu ystyried cwynion am faterion gan gynnwys "Camweinyddu yn ein gweithredoedd gweinyddol, boed hynny drwy weinyddiaeth wael neu drwy gymhwyso rheolau'n anghywir... drwy fethu â darparu gwasanaeth yr oeddem yn bwriadu ei ddarparu neu y mae'n rhaid i ni ei ddarparu yn ôl y gyfraith".

18. Mae'r canllawiau hefyd yn rhannu'r broses gwyno yn ddau gam:

- Cam 1 yw datrysiad anffurfiol. Mae cwynion o dan y cam hwn fel arfer yn cael eu hystyried a'u datrys yn gyflym ac, os yn bosibl, o fewn 10 diwrnod gwaith o gael eu codi. Os yw achwynydd yn anfodlon ar ôl cael ymateb yng ngham 1, gall ofyn i'w gŵyn gael ei hadolygu o dan gam 2 o'r broses.
- Cam 2 yw datrysiad trwy ymchwiliad ffurfiol. O dan y cam hwn, mae cwynion yn cael eu cydnabod o fewn 5 diwrnod gwaith. Mae achwynwyr yn cael cyngor am y broses a sut mae eu cwyn yn cael ei thrin. Bydd swyddog arweiniol yn cael ei benodi i ystyried y gŵyn a bydd ymateb llawn yn cael ei roi o fewn 20 diwrnod gwaith o dderbyn y gŵyn. Os nad yw hyn yn bosibl mae'r canllawiau'n nodi efallai y bydd angen ymestyn y llinell amser hon ond y bydd yr achwynydd yn cael y newyddion diweddaraf.

Y digwyddiadau cefndir

19. O'r dystiolaeth a ddarparwyd, mae'n ymddangos bod yr adolygiad cyntaf o gydymffurfiaeth awdurdodau lleol â chanlyniadau eu AauLST wedi'i gynnal yn hydref 2017, ond ni ddefnyddiwyd templed ffurfiol. Gofynnwyd i awdurdodau lleol ymateb, gan ddefnyddio'r templed ar gyfer adolygu cydymffurfiaeth, i'r ail adolygiad blynyddol erbyn 10 Mai 2018 a'r trydydd erbyn 6 Ionawr 2020. Gohiriwyd y pedwerydd adolygiad blynyddol, a oedd i fod i gyhwyn ym mis Rhagfyr 2020, tan flwyddyn ariannol 2021/22. O'r

dystiolaeth a ddarparwyd nid yw'n ymddangos bod hyn, nac unrhyw adolygiadau blynyddol pellach, wedi'u cynnal.

20. Unwaith y bydd ALST wedi'i gymeradwyo mae'r awdurdod lleol yn derbyn llythyr gan Lywodraeth Cymru. Mae hyn yn rhoi gwybod ei bod yn ofynnol iddo gyhoeddi'r ALST cymeradwy a dechrau ar y gwaith o ddiwallu unrhyw angen nas diwallwyd a nodwyd. Mae'r llythyr hefyd yn nodi y bydd Llywodraeth Cymru yn monitro'r cynnydd y mae awdurdodau lleol yn ei wneud tuag at ddiwallu'r angen am lety a nodwyd yn yr ALST. Gan fod y ddau awdurdod lleol wedi nodi angen nas diwallwyd, roedd adran 103 o'r Ddeddf Tai yn ei gwneud yn ofynnol iddynt gymryd camau i ddiwallu'r angen hwnnw.

Cyflwyniadau ALST Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy i Lywodraeth Cymru

21. Cymeradwyodd Llywodraeth Cymru ALST CBSC ar 28 Mawrth **2017**. Roedd cyfweiliadau â theuluoedd Sipsiwn a Theithwyr a gynhaliwyd yn hwyr yn 2015 yn rhan o'r sylfaen o dystiolaeth ar gyfer yr ALST a ganfu fod angen cyfredol am 5 o leiniau preswyl (tir ar safle cartrefi symudol lle mae gan feddianwyr hawl i osod eu cartref symudol am gyfnod amhenodol). Ar adeg cwblhau'r ALST, roedd gwaith bron wedi'i gwblhau ar safle preswyl Sipsiwn a Theithwyr (safle parhaol a ddynodwyd i'w ddefnyddio fel safle Sipsiwn a Theithwyr am gyfnod amhenodol) yn ardal CBSC. Byddai hyn yn darparu 4 llain, gan adael angen nas diwallwyd o 1 llain. Nodwyd yn yr ALST bod yr angen hwn yn deillio o aelodau o deuluoedd yr aelwydydd a oedd ar fin symud i'r safle preswyl newydd a oedd yn dymuno ymuno â nhw. Aeth yr ALST ymlaen i ddatgan y byddai'n heriol darparu llain arall ar y safle hwn oherwydd y diffyg tir a oedd ar gael ac oherwydd na fyddai, efallai, yn cynrychioli gwerth am arian, ac y byddai'n ceisio cyngor pellach gan Lywodraeth Cymru. Canfu'r ALST hefyd angen nas diwallwyd am 7 o leiniau tramwy (tir ar safle cartref symudol lle mae gan feddianwyr hawl i osod eu cartrefi symudol am gyfnod dros dro) i'w defnyddio gan Sipsiwn a Theithwyr sy'n teithio drwy'r ardal.

22. Ar 18 Medi anfonodd Rheolwr Gwasanaethau Tai CBSC e-bost at Dîm Cydraddoldeb Llywodraeth Cymru. Dywedasant fod yr awdurdod lleol yn canolbwyntio ar ddiwallu'r angen am leiniau tramwy a'u bod yn rhagweld cyflwyno cais cynllunio yn ystod blwyddyn ariannol 2019/20. O ran yr angen

am 1 llain breswyl arall, dywedasant nad oedd wedi gwneud cynnydd â chynllun i ddiwallu'r angen a gofynnodd am farn gan Lywodraeth Cymru ar sut i symud ymlaen. Nid wyf wedi gweld unrhyw dystiolaeth bod Llywodraeth Cymru wedi ymateb i'r e-bost hwn.

23. Ym mis Mai **2018** cyflwynodd CBSC ei ail adolygiad blynyddol o gydymffurfiaeth i Lywodraeth Cymru. Roedd hwn yn nodi bod CBSC wedi darparu safle i ddiwallu'r angen preswyl a nodwyd yn y ALST. Dyma'r safle a oedd bron wedi'i gwblhau ar adeg cynnal yr ALST. Dywedodd hefyd y byddai grŵp llywio yn cael ei sefydlu i ddarparu safle tramwy. Ar 29 Tachwedd ysgrifennodd Llywodraeth Cymru at CBSC i gadarnhau ei bod wedi darparu digon o dystiolaeth i ddangos bod yr angen a nodwyd yn yr ALST yn cael ei ddiwallu. Roedd hyn er bod gan CBSC ond gynlluniau i ddarparu 4 o leiniau preswyl, pan oedd angen wedi'i asesu am 5.

24. Dywedodd trydydd adolygiad blynyddol o gydymffurfiaeth a gyflwynwyd gan CBSC ym mis Ionawr **2019** eto fod yr angen preswyl a nodwyd yn yr ALST wedi'i ddiwallu drwy ddarparu safle preswyl gyda 4 llain. Dywedodd fod lleoliad sy'n cael ei ffafrio ar gyfer safle tramwy wedi'i nodi ac y byddai'n destun ymgynghoriad trwy broses y Cynllun Datblygu Lleol. Nid wyf wedi gweld unrhyw dystiolaeth bod Llywodraeth Cymru wedi ymateb i'r cyflwyniad hwn.

25. Ar 23 Chwefror **2022** cyflwynodd CBSC ALST diweddaredig i Lywodraeth Cymru i'w gymeradwyo. Cydnabu Llywodraeth Cymru hyn ar 10 Mawrth ac nid yw wedi'i gymeradwyo eto. Canfu'r ALST hwn fod angen nas diwallwyd o hyd, sef ar gyfer 1 llain breswyl, a dim angen am leiniau tramwy. Mewn ymateb i'r ymchwiliad hwn, dywedodd CBSC na allant wneud cynnydd ag unrhyw waith ar ddiwallu angen nas diwallwyd hyd nes y bydd yr ALST diweddaredig yn cael ei gymeradwyo gan Lywodraeth Cymru.

Cyflwyniadau ALST Cyngor Bwrdeistref Sirol Sir Ddinbych i Lywodraeth Cymru

26. Cymeradwyodd Llywodraeth Cymru hefyd ALST CSD ar 28 Mawrth **2017**. Roedd yr ALST hwn hefyd yn defnyddio cyfweliadau a gynhaliwyd gyda theuluoedd Sipsiwn a Theithwyr ar ddiwedd 2015 fel rhan o'i sylfaen dystiolaeth. Canfu'r ALST fod angen 6 llain breswyl a

5 llain tramwy. Dywedodd yr ALST y dylid darparu'r lleiniau preswyl fel blaenoriaeth ac y byddai ymchwiliad am dir addas yn dechrau.

27. Ar 5 Medi anfonodd Rheolwr Prosiect o CSD e-bost at y Tîm Cydraddoldeb yn Llywodraeth Cymru. Dywedasant fod tîm prosiect wedi'i sefydlu i ddiwallu'r angen a nodwyd yn yr ALST a'u bod yn rhagweld cyflwyno ceisiadau am gyllid i adeiladu safleoedd ym mlwyddyn ariannol 2019/20.

28. Roedd yr ail adolygiad blynyddol o gydymffurfiaeth yn manylu ar y gwaith a oedd wedi'i wneud i nodi tir ar gyfer lleiniau preswyl a thramwy, a dywedodd fod cymeradwyaeth wedi'i rhoi i fwrw ymlaen i'r cam cais cynllunio. Ym mis Tachwedd **2018**, cadarnhaodd Llywodraeth Cymru fod CSD wedi rhoi digon o dystiolaeth bod cynnydd yn cael ei wneud i ddiwallu'r angen a nodwyd yn yr ALST.

29. Dywedodd y trydydd adolygiad blynyddol o gydymffurfiaeth a gyflwynwyd gan CSD fod cais cynllunio wedi'i gyflwyno ar gyfer safle preswyl ym mis Hydref **2019**. O ran safle tramwy, dywedodd nad oedd unrhyw opsiwn ymarferol ar hyn o bryd ac y byddai cynnydd yn cael ei wneud gyda safleoedd posibl drwy broses y Cynllun Datblygu Lleol. Ymatebodd Llywodraeth Cymru i'r trydydd adolygiad blynyddol o gydymffurfiaeth ar 29 Ionawr **2021**. Dywedodd ei fod yn bryderus nad oedd y wybodaeth a ddarparwyd yn dangos sut y byddai CSD yn diwallu'r angen a nodwyd yn yr ALST ac efallai nad oedd yn cydymffurfio â gofynion y Ddeddf Tai. Roedd hyn oherwydd bod Pwyllgor Cynllunio CSD wedi gwrthod y cais i ddarparu safle preswyl ac nid oedd CSD ers hynny wedi darparu diweddariad a oedd yn gosod allan sut yr oedd yn bwriadu diwallu'r angen a nodwyd yn yr ALST.

30. Cyfarfu swyddogion Llywodraeth Cymru â chynrychiolwyr o CSD ar 27 Ebrill. Nodwyd bod yr angen hwnnw o ALST 2017 yn parhau i fod heb ei fodloni. Dywedodd swyddogion Llywodraeth Cymru eu bod yn pryderu am y diffyg cynnydd o ran diwallu anghenion, ac na fyddai'r camau gweithredu a gynigir gan CSD yn mynd â nhw'n nes at ddiwallu'r angen. Daeth y cyfarfod i ben gyda swyddogion Llywodraeth Cymru yn dweud y byddant yn ystyried y defnydd posib o adran 104 o'r Ddeddf Tai i gyfarwyddo CSD i ddiwallu'r angen. Anfonodd swyddog o CSD e-bost at Lywodraeth Cymru ar 26 Mai gyda sylwadau a diwygiadau i gofnodion y cyfarfod a chais i gyfarfod eto

ymhen ychydig wythnosau. Ni chafwyd unrhyw ymateb i'r e-bost hwn ac ni dderbyniodd CSD unrhyw ohebiaeth bellach gan Lywodraeth Cymru ynghylch y camau a oedd yn cael eu cymryd i ddiwallu'r angen am lety i Sipsiwn a Theithwyr.

31. Ar 24 Rhagfyr cyflwynodd CSD ALST diweddaredig i Lywodraeth Cymru i'w gymeradwyo. Canfu'r ALST hwn fod angen nas diwallwyd am 12 o leiniau preswyl a dim angen am leiniau tramwy. Nid yw Llywodraeth Cymru wedi gwneud sylwadau ar yr ALST hwn eto.

32. Dywedodd CSD ei fod wedi'i siomi gan y diffyg adborth gan Lywodraeth Cymru ar ei ALST diweddaredig, yn enwedig gan ei bod wedi cadw at ddyddiad cau Llywodraeth Cymru ar gyfer cyflwyno. Ar ôl cyflwyno'r ALST diweddaredig, cysylltodd teulu nad oedd wedi cymryd rhan yn yr ALST â Chyngor Sir Ddinbych yn gofyn am gael eu cynnwys. Penderfynodd CSD y dylid cynnwys y teulu hwn yn yr ALST, ac y dylid ail-gyfweld cyfranogwyr blaenorol i sicrhau bod yr ALST mor gyfredol â phosibl. Dywedodd CSD fod y diffyg adborth gan Lywodraeth Cymru yn golygu nad oedd modd mynd i'r afael ag unrhyw faterion a nodwyd pan gynhaliwyd y diweddariad hwn ar ôl i'r teulu ychwanegol ddod ymlaen.

Y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai

33. Ar 5 Hydref **2023**, rhoddodd y Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol a swyddogion Llywodraeth Cymru dystiolaeth i'r Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai ("y Pwyllgor"). Roeddent yn cydnabod y bu'r cynnydd wrth adolygu AauLST gan Lywodraeth Cymru yn araf, i ddechrau oherwydd y pandemig COVID-19 ac yn fwy diweddar oherwydd cyfyngiadau difrifol gyda staffio. Dywedwyd wrth y Pwyllgor fod staff ychwanegol wedi'u recriwtio i'r tîm sy'n gyfrifol am adolygu AauLST a'i fod yn bwriadu adolygu'r holl AauLST a gyflwynwyd erbyn diwedd y flwyddyn. Roedd disgwyl i'r AauLST diweddaredig gael eu cyflwyno erbyn 24 Chwefror 2022 ac, ar adeg cyfarfod y pwyllgor, roedd 21 o'r 22 awdurdod lleol yng Nghymru wedi cyflwyno AauLST diweddaredig i Lywodraeth Cymru. Yn dilyn y cyfarfod, ysgrifennodd Cadeirydd y Pwyllgor at y Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol yn mynegi pryder y Pwyllgor nad oedd 1 awdurdod lleol wedi cyflwyno ALST eto a bod y broses adolygu ar gyfer yr AauLST eraill yn dal yn parhau.

34. Roedd y Pwyllgor eisoes wedi lansio ymchwiliad i'r ddarpariaeth o safleoedd ar gyfer Sipsiwn, Roma a Theithwyr. Cyhoeddwyd adroddiad yn deillio o'r ymchwiliad hwnnw ym mis Awst 2022. O ran AauLST, canfuwyd bod gwerth ac effeithiolrwydd AauLST yn amrywio ledled Cymru ac argymhellodd y dylai Llywodraeth Cymru adolygu ai'r broses ALST bresennol yw'r ffordd fwyaf priodol ac effeithiol o asesu anghenion llety Sipsiwn a Theithwyr. Argymhellodd hefyd y dylai Llywodraeth Cymru nodi sut y mae'n bwriadu cefnogi awdurdodau lleol i ddarparu safleoedd ar gyfer Sipsiwn a Theithwyr, a sut y bydd yn gweithio gydag awdurdodau lleol i liniaru'r heriau y gall hyn eu cyflwyno. Darparodd y Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol ymateb ysgrifenedig i'r ymchwiliad i'r Pwyllgor ym mis Hydref 2022. Yn yr ymateb hwnnw, dywedodd y byddai effeithiolrwydd y broses ALST yn cael ei adolygu ar ôl i'r rownd ALST bresennol ddod i ben, ac y byddai'r AauLST a oedd wedi'u cyflwyno bryd hynny yn cael eu defnyddio i ddatblygu darlun cenedlaethol o'r angen am, a'r ddarpariaeth o, lety ar gyfer Sipsiwn a Theithwyr.

Cwyn i Lywodraeth Cymru

35. Cyflwynodd Mr A gŵyn drwy borth cwynion Llywodraeth Cymru ar 9 Medi 2022, a gafodd ei chydabod ar 15 Medi. Yn y gŵyn honno, dywedodd Mr A ei fod yn credu bod Llywodraeth Cymru wedi methu â chymryd camau i sicrhau bod CBSC yn diwallu'r angen am lety Sipsiwn a Theithwyr a nodwyd yn ei ALST yn 2017. Ehangwyd y gŵyn honno wedyn i gynnwys cwyn Mr B am CSD. Mae Mr A yn byw ar safle preswyl yn CBSC ac mae Mr B yn byw ar safle anawdurdodedig (tir a feddiannir heb y caniatâd cynllunio cywir ar gyfer defnydd tir) yn CSD.

36. Ar 20 Medi derbyniodd Mr A e-bost oddi wrth un o swyddogion Llywodraeth Cymru ("y Swyddog") a oedd wedi cael y dasg o roi ymateb iddo. Pwnc yr e-bost oedd "cwyn". Gofynnwyd i Mr A gyfeirio pob gohebiaeth bellach at y Swyddog. Ar 6 Hydref derbyniodd Mr A e-bost pellach gan y Swyddog. "Cwyn" oedd pwnc yr e-bost, a dywedwyd wrth Mr A eu bod yn delio â'i gŵyn. Dywedodd y Swyddog eu bod yn gobeithio gallu ymateb yn fuan ond ni roddwyd amserlen ar gyfer pryd y gallai Mr A ddisgwyl ymateb o sylwedd.

37. Ar 24 Hydref, aeth Mr A at asiantaeth eirioli (“yr Asiantaeth Eirioli”) am gymorth gan nad oedd wedi cael ymateb i’w gŵyn eto. Anfonodd yr Asiantaeth Eirioli e-bost at Dîm Cynghori ar Gwynion Llywodraeth Cymru ar 25 Hydref, gan gopïo Mr A. Mae'r Tîm Cynghori ar Gwynion yn rhan o Lywodraeth Cymru ac maent yn delio â chwynion a wneir am Lywodraeth Cymru. Gofynnodd yr Asiantaeth Eirioli ar ba gam oedd cwyn Mr A, a phryd y gallai ddisgwyl ymateb. Ar 27 Hydref atebodd y Tîm Cynghori ar Gwynion yn dweud fod y Swyddog wedi cysylltu â Mr A, a bod Mr A yn ymwybodol o’r sefyllfa bresennol.

38. Ar 31 Hydref ymatebodd yr Asiantaeth Eirioli i’r e-bost hwn, gan gopïo Mr A. Roeddent yn cydnabod bod y Swyddog wedi bod mewn cysylltiad â Mr A ond dywedasant nad oedd Mr A yn gwybod o hyd ar ba gam yr oedd ei gŵyn na phryd y byddai’n cael ymateb. Ar ôl cael dim ymateb i’r e-bost hwn, anfonodd yr Asiantaeth Eirioli e-bost arall at y Tîm Cynghori ar Gwynion ar 17 Tachwedd.

39. Ymatebodd y Tîm Cynghori ar Gwynion ar 22 Tachwedd. Dywedasant nad oeddent yn gallu rhannu gwybodaeth â’r Asiantaeth Eirioli heb ganiatâd ysgrifenedig Mr A. Darparodd Mr A hynny drwy e-bost yr un diwrnod. Anfonodd y Tîm Cynghori ar Gwynion e-bost at yr Asiantaeth Eirioli a Mr A ar 29 Tachwedd. Dywedodd nad oeddent yn gallu ystyried cwyn Mr A gan fod y polisi cwynion ond yn caniatáu iddynt ystyried cwynion am gamweinyddu, nid cwynion am bolisi’r Llywodraeth neu newid deddfwriaeth. Atebodd Mr A yr e-bost hwn yr un diwrnod gan ddweud nad oedd yn ceisio newid polisi neu ddeddfwriaeth ond ei fod yn cwyno nad oedd pwerau presennol yn cael eu defnyddio. Wedi hynny, gwnaeth Mr A gŵyn i’r swyddfa hon ym mis Rhagfyr.

40. Cyfarfu swyddogion Llywodraeth Cymru â Mr A a Mr B ym mis Rhagfyr. Pwrpas y cyfarfod oedd egluro blaenoriaethau a'r ffordd ymlaen. Ni wnaed unrhyw nodiadau o’r cyfarfod hwn, er, ar 29 Rhagfyr, anfonodd y Swyddog e-bost at Mr A a diolchodd iddo am roi o’i amser i gyfarfod. Dywedodd wrth Mr A fod Llywodraeth Cymru yn gobeithio edrych ar bob agwedd ar y broblem yn fuan iawn. Atebodd Mr A yn ddiweddarach y diwrnod hwnnw gan godi nifer o faterion a gofyn a fyddai’n cael ymateb ffurfiol i’w gŵyn. Ymatebodd y Swyddog i’r e-bost hwnnw drannoeth a

dywedodd y byddai ymateb ffurfiol yn dilyn, ond ni roddwyd dyddiad ar gyfer hyn.

Tystiolaeth Mr A a Mr B

41. Dywedodd Mr A ei fod yn teimlo bod y ffordd y deliodd Llywodraeth Cymru â'i gŵyn yn hynod o rwystredig, ac y bu arno angen cymorth gan asiantaeth eirioli i'w gynorthwyo yn ei ymwneud â Llywodraeth Cymru. Holodd Mr A a oedd ei ethnigrwydd wedi dylanwadu ar y ffordd y deliwyd â'i gŵyn, gan ddweud bod y methiant i ymdrin â'i gŵyn yn briodol yn rhan o ddiffyg gweithredu ehangach gan Lywodraeth Cymru i fynd i'r afael ag anghenion llety Sipsiwn a Theithwyr.

42. Dywedodd Mr A fod y llain breswyl y nodwyd bod ei hangen yn ALST 2017 CBSC ar gyfer ei ferch, a oedd yn ddigartref ar hyn o bryd ynghyd â'i phlant ei hun, ac nad oedd unrhyw gynnydd wedi'i wneud o ran darparu'r llain hon. Dywedodd Mr A fod y sefyllfa hon yn ofidus iawn iddo gan fod gan ei wyrion broblemau iechyd difrifol a oedd yn cael eu gwaethygu drwy fod yn ddigartref. Dywedodd Mr A fod methiant Llywodraeth Cymru i ddefnyddio ei phwerau i sicrhau bod CBSC yn diwallu angen a nodwyd yn golygu nad oeddent yn gallu byw gyda'i gilydd ar yr un safle â theulu estynedig a darparu cymorth i'w gilydd.

43. Gan nad oes unrhyw leiniau awdurdodedig yn ardal CSD, dywedodd Mr B ei fod ef a'i deulu yn ddigartref ac yn byw ar safleoedd anawdurdodedig a dros dro. Nid oes gan y safleoedd hyn gyflenwad dŵr na thrydan a chan eu bod yn anawdurdodedig a heb y caniatâd cynllunio defnydd tir cywir, roeddent mewn ofn parhaus o gael eu troi allan. Roeddent yn gweld y sefyllfa'n arbennig o anodd gan fod y teulu'n cynnwys plant a phobl ag anghenion meddygol.

44. Dywedodd Mr A a Mr B, pan ddaeth y Ddeddf Tai i rym, eu bod yn obeithiol y byddai mwy o lety i Sipsiwn a Theithwyr yn cael ei ddarparu gan awdurdodau lleol. Dywedasant eu bod yn gweld y diffyg gweithredu gan Lywodraeth Cymru i sicrhau bod safleoedd yn cael eu darparu yn siomedig iawn.

Tystiolaeth Llywodraeth Cymru

45. Dywedodd Llywodraeth Cymru na chafodd cwyn Mr A ei hystyried o dan ei pholisi cwynion. Roedd yn credu bod y gŵyn yn ymwneud â pholisi neu ddeddfwriaeth y llywodraeth, na all ei hystyried o dan ei pholisi cwynion. Dywedasant fod trefniadau wedi'u gwneud i gwrdd â Mr A a Mr B ym mis Rhagfyr 2022 i ddeall natur eu cwyn a'r rhesymau drosti. Dywedasant fod Mr A, yn dilyn y cyfarfod hwn, yn fodlon i'r materion a godwyd gael eu trin o safbwynt polisi yn hytrach nag fel cwyn. Gan na chymerwyd cofnodion o'r cyfarfod hwn, nid yw hyn wedi'i ddogfennu.

46. Dywedodd Llywodraeth Cymru i ddechrau nad oedd yn gallu dod o hyd i unrhyw ohebiaeth rhyngddynt a'r 2 awdurdod lleol ynghylch yr AauLST mabwysiedig. Yn dilyn ymholiadau pellach gan y swyddfa hon, rhannodd Llywodraeth Cymru rai dogfennau perthnasol. Dywedodd Llywodraeth Cymru fod y tîm sy'n gyfrifol am adolygu AauLST cymeradwy wedi dioddef colled sylweddol o staff, a gafodd effaith negyddol ar gof corfforaethol a gwydnwch y tîm.

47. Mewn ymateb i fersiwn ddrafft o'r adroddiad hwn, derbyniodd Llywodraeth Cymru y bu methiannau wrth fonitro'r cynnydd yr oedd awdurdodau lleol yn ei wneud i ddiwallu'r angen a nodwyd yn eu AauLST. Nododd ei hymrwymiad i gefnogi teuluoedd Sipsiwn a Theithwyr ac i fynd i'r afael â'r anghydraddoldebau y maent yn eu profi. Roedd yn cydnabod bod angen gwneud gwelliannau sylweddol. Fodd bynnag, dywedodd Llywodraeth Cymru ei bod yn ofynnol yn ôl y gyfraith i awdurdodau lleol gymryd camau i ddiwallu'r angen a nodwyd, ac nid oedd y diffyg monitro gan Lywodraeth Cymru yn dirymu'r ddyletswydd hon. Dywedodd nad oedd dim tystiolaeth y byddai monitro mwy trylwyr gan Lywodraeth Cymru wedi arwain at ganlyniad gwahanol i'r achwynwyr.

48. Dywedodd Llywodraeth Cymru mai awdurdodau lleol sy'n gyfrifol am y ddyletswydd i ddiwallu anghenion a nodwyd mewn AauLST cymeradwy. Dywedodd fod penderfyniadau ynghylch sut i ddiwallu'r angen hwnnw yn faterion i awdurdodau lleol yn unig. Dywedodd Llywodraeth Cymru na fyddai unrhyw fethiant i ymateb i ohebiaeth gan awdurdodau lleol ynghylch hyn wedi atal yr awdurdodau rhag cymryd camau i ddiwallu'r angen a nodwyd. Mynegodd Llywodraeth Cymru bryder y gall fy nghanfyddiadau arwain

awdurdodau lleol i ystyried nad oes ganddynt unrhyw gyfrifoldeb i ddiwallu eu dyletswyddau o dan Adran 103 yn yr amser rhwng cyflwyno a chymeradwyo ALST diweddaredig.

49. Cydnabu Llywodraeth Cymru y bu oedi wrth asesu'r AauLST diweddaredig ond dywedodd nad oedd unrhyw gysylltiad achosol rhwng ei fethiannau fel y nodir yn yr adroddiad hwn, a methiant CBSC a CSD i gydymffurfio â'u dyletswyddau cyfreithiol i ddiwallu anghenion tai Mr A a Mr B. Roedd hyn oherwydd bod CBSC a CSD wedi mabwysiadu'r AauLST a oedd ar waith a bod yr AauLST hynny yn parhau'n ddilys nes i ALST diweddaredig gael ei gymeradwyo. Dywedodd Llywodraeth Cymru nad oedd, o ganlyniad, yn ystyried bod yr oedi cyn cymeradwyo'r AauLST diweddaredig wedi achosi anghyfiawnder i'r achwynwyr.

50. O ran CSD, cydnabu Llywodraeth Cymru nad oedd cyngor wedi'i roi i'r Gweinidog ynghylch defnyddio pwerau adran 104. Dywedodd hyd yn oed pe bai cyngor wedi'i roi ei bod yn annhebygol iawn y byddai wedi bod yn briodol defnyddio'r pwerau hynny. Fel y cyfryw, ym marn Llywodraeth Cymru, ni wnaeth y methiant hwn achosi anghyfiawnder i Mr B.

Dadansoddiad a Chasgliadau

51. Nid wyf wedi cynnwys pob manylyn yr ymchwiliwyd iddo yn yr adroddiad hwn, ond rwy'n fodlon na chafodd unrhyw beth arwyddocaol ei esgeuluso.

Pryder Mr A a Mr B fod Llywodraeth Cymru wedi methu â defnyddio eu pwerau i sicrhau bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy a Chyngor Sir Ddinbych yn cymryd camau i ddiwallu'r angen am lety ar gyfer Sipsiwn a Theithwyr yn unol â gofynion Deddf Tai (Cymru) 2014.

52. Mae'n bwysig dweud ar y cychwyn, mai cyfrifoldeb yr awdurdodau lleol (CBSC a CSD), nid cyfrifoldeb Llywodraeth Cymru, yw'r ddyletswydd o dan y Ddeddf Tai i ddiwallu'r anghenion a nodwyd mewn AauLST. Fodd bynnag, mae'r fframwaith deddfwriaethol yn golygu bod gan Weinidogion Cymru rôl hollbwysig wrth benderfynu a ddylid cymeradwyo'r AauLST hynny ac wrth fonitro cydymffurfiaeth awdurdodau lleol ag anghenion a aseswyd yn flaenorol. Tynnodd y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai sylw hefyd at bwysigrwydd Llywodraeth Cymru yn gweithio gydag awdurdodau lleol i fynd

i'r afael ag anghenion llety Sipsiwn a Theithwyr. Fel y cyfryw, mae gan Lywodraeth Cymru rôl bwysig o ran arweinyddiaeth a throsolwg. Hefyd, yn unol â chyrrff cyhoeddus eraill yng Nghymru, rhaid i Lywodraeth Cymru roi sylw i Ganllawiau fy Swyddfa ar Egwyddorion Gweinyddu Da wrth gyflawni ei swyddogaethau.

53. Ni ddigwyddodd pedwerydd adolygiad blynyddol Llywodraeth Cymru o gydymffurfiaeth, a oedd i fod i gael ei gynnal ym mlwyddyn ariannol 2021/22. Cynhaliwyd y monitro diwethaf a gofnodwyd o gydymffurfiaeth awdurdodau lleol â chanlyniadau eu AauLST ym mis Ionawr 2020. Mae hyn yn groes i ymrwymiad Llywodraeth Cymru yn "Galluogi Sipsiwn, Roma a Theithwyr" y byddai monitro blynyddol yn digwydd. Er fy mod yn derbyn bod pandemig COVID-19 a phrinder staff wedi achosi oedi, gan fod 4 blynedd wedi mynd heibio, mae'r oedi hwn yn ormodol ac, yn fy marn i, yn gyfystyr â chamweinyddu.

54. Nid wyf wedi gweld unrhyw dystiolaeth bod Llywodraeth Cymru wedi ymateb i geisiadau gan CBSC am gymorth i ddiwallu'r angen am lain breswyl. Roedd CBSC yn glir yn ei ALST cymeradwy ac mewn e-bost i Lywodraeth Cymru ei fod yn wynebu anawsterau wrth fynd i'r afael â'i angen nas diwallwyd am lain breswyl. Dylai Llywodraeth Cymru fod wedi cydnabod yr ohebiaeth hon ac ymateb iddi. Mater i Lywodraeth Cymru oedd penderfynu a oedd yn dymuno cynorthwyo'r Cyngor mewn unrhyw ffordd. Roedd y methiant i ymateb i'r ohebiaeth hon i roi ateb i CBSC mewn perthynas â'i gais yn fethiant gweinyddol sy'n gyfystyr â chamweinyddu.

55. Nid wyf ychwaith wedi gweld unrhyw dystiolaeth bod Llywodraeth Cymru wedi ymateb i drydydd datganiad o gydymffurfiaeth flynyddol CBSC. Roedd hwn yn gyfle a gollwyd i nodi nad oedd y 4 llain breswyl a ddarparwyd gan CBSC yn ddigon i ddiwallu'r angen am 5 llain a nodwyd yn ei ALST. Yn dilyn hynny, cyflwynodd CBSC ALST diweddaredig bron i 5 mlynedd ar ôl cymeradwyo'r ALST cyntaf, a oedd yn dal i ddangos angen nas diwallwyd am 1 llain breswyl. Roedd y methiant i nodi'r diffyg hwn ac ymateb i'r Cyngor unwaith eto yn fethiant sy'n gyfystyr â chamweinyddu.

56. Mae CBSC wedi dweud nad yw'n gallu cymryd camau ar hyn o bryd i fynd i'r afael â'r angen nas diwallwyd a nodwyd yn yr ALST diweddaredig gan nad yw wedi'i gymeradwyo eto gan Lywodraeth Cymru er iddo gael ei

gyflwyno dwy flynedd yn ôl ym mis Chwefror 2022. Dywedodd Llywodraeth Cymru y dylai CBSC fod yn parhau i gymryd camau i ddiwallu'r angen am lety a nodwyd yn ALST 2017 tra'i fod yn aros am gymeradwyaeth i'r ALST diwedddareidig. Cafodd CBSC wybod yn flaenorol gan Lywodraeth Cymru fod ei gynlluniau i ddarparu safle preswyl gyda 4 llain yn ddigon o dystiolaeth bod yr angen a nodwyd yn ALST 2017 yn cael ei ddiwallu. Gan na chafwyd unrhyw gyfarwyddyd arall gan Lywodraeth Cymru, nid oedd yn afresymol i'r awdurdod lleol ddod i'r casgliad ei fod wedi arfer ei bwerau cyn belled ag yr oedd angen, fel sy'n ofynnol gan y ddeddfwriaeth.

57. Felly, er mai CBSC oedd yn gyfrifol am y ddyletswydd i ddiwallu anghenion nas diwallwyd yn ei ALST cymeradwy, achosodd y methiannau gweinyddol ar ran Llywodraeth Cymru i ymgysylltu â gohebiaeth CBSC ac ymateb iddi, oedi a chyfyngder. O ystyried na ymatebodd yn glir i CBSC ac esbonio ei safbwynt, achosodd y camweinyddu ar ran Llywodraeth Cymru anghyfiawnder anuniongyrchol i Mr A.

58. Dywedodd Mr A ei fod yn siomedig nad oedd yn ymddangos bod unrhyw gynnydd wedi'i wneud o ran diwallu'r angen nas diwallwyd a nodwyd yn ALST 2017. Dywedodd Mr A fod angen y llain ar gyfer ei ferch a'i phlant dibynnol ac yn ei ALST, cydnabu CBSC fod yr angen yn deillio o aelodau o deulu'r bobl a oedd yn byw ar ei safle preswyl awdurdodedig. Dywedodd Mr A fod ei ferch yn ddigartref, ynghyd â'i wyrion, gan nad oedd unrhyw leiniau ar gael yn ardal CBSC. Er nad oes unrhyw sicrwydd y byddai'r llain hon wedi'i dyrannu i aelod o deulu Mr A, roedd y ffaith na chafodd erioed ei darparu yn golygu nad allant wneud cais amdano, ac nid oedd Mr A yn gallu cael y cyfle i fyw gydag aelodau o'i deulu ehangach. Mae hyn yn rhywbeth y mae Llywodraeth Cymru wedi'i gydnabod yn flaenorol yn "Teithio at Ddyfodol Gwell" fel rhan bwysig o ddiwylliant Sipsiwn a Theithwyr.

59. Yn dilyn y cyfarfod rhwng Llywodraeth Cymru a CSD ym mis Ebrill 2021, ni wnaeth Llywodraeth Cymru unrhyw gysylltiad pellach â CSD ynghylch y defnydd posibl o'i bwerau o dan adran 104 o'r Ddeddf Tai i gyfarwyddo CSD i gynnig lleiniau. Nid yw Llywodraeth Cymru wedi darparu unrhyw dystiolaeth bod y defnydd o'r pwerau hyn wedi'i ystyried ymhellach ar ôl y cyfarfod. Mae hyn er gwaethaf pryderon gan swyddogion Llywodraeth Cymru nad oedd gan Gyngor Sir Ddinbych gynllun i ddiwallu'r angen a nodwyd, yn groes i adran 103 o'r Ddeddf Tai. Er mai mater i

Lywodraeth Cymru unwaith eto oedd penderfynu a ddylai arfer ei phwerau, roedd ei diffyg gweithredu ar ôl y cyfarfod hwnnw i fynd ar drywydd y mater a chadarnhau ei safbwynt i CSD yn fethiant gweinyddol sy'n gyfystyr â chamweinyddu.

60. Roedd swyddogion Llywodraeth Cymru wedi nodi bod CSD yn methu, o bosibl, â chyflawni ei ddyletswyddau o dan y Ddeddf Tai, ond ni chymerwyd unrhyw gamau pellach i fynd i'r afael â hyn. Mewn ymateb i ddrafft o'r adroddiad hwn, dywedodd Llywodraeth Cymru ei bod yn annhebygol y byddai wedi bod yn briodol defnyddio pwerau adran 104. Efallai fod hynny fod yn wir neu beidio. Fodd bynnag, mynegodd i CSD ei fod yn ystyried defnyddio pŵer a104 ac anfonodd CSD e-bost at Lywodraeth Cymru, gyda sylwadau ar gofnodion ei gyfarfod pan drafodwyd hyn, gyda chais i gyfarfod eto, ond ni chafodd CSD unrhyw ymateb gan Lywodraeth Cymru. Er mai CSD oedd yn gyfrifol am y ddyletswydd gyfreithiol i ddiwallu angen nas diwallwyd yn yr ALST cymeradwy, nid oedd yn afresymol bod CSD yn aros am ymateb gan Lywodraeth Cymru. Roedd y diffyg ymateb neu gadarnhad o fwriadau Llywodraeth Cymru yn amlwg yn effeithio ar CSD a chyfrannodd at oedi a diffyg gweithredu. Roedd y methiant hwn yn gyfystyr â chamweinyddu.

61. Nid yw CSD wedi darparu unrhyw lety i Sipsiwn a Theithwyr am bron i 7 mlynedd ar ôl i Lywodraeth Cymru gymeradwyo ALST CSD, mae Mr B a'i deulu yn ddigartref o hyd. Er na allwn wybod yn sicr a fyddai CSD wedi diwallu'r angen a nodwyd yn y ALST neu a fyddai Mr B a'i deulu wedi cael lleiniau ar safle, pe bai un wedi'i adeiladu, efallai y byddai'r cyfyngder presennol wedi'i osgoi pe na bai'r methiannau ar ran Llywodraeth Cymru wedi digwydd. Er mai CSD sy'n gyfrifol am ddiwallu'r anghenion llety a aseswyd, rwyf o'r farn bod methiannau Llywodraeth Cymru wedi effeithio'n anuniongyrchol ar safbwynt Mr B, gan achosi anghyfiawnder a gofid iddo.

62. Dewisodd CSD adolygu ei ALST diwedddaredig ar ôl iddo gael ei gyflwyno i Lywodraeth Cymru. Pe bai Llywodraeth Cymru wedi gwneud sylwadau ar yr ALST cyn y pwynt hwn, gellid bod wedi mynd i'r afael ag unrhyw faterion a godwyd yn y diwedddariad hwn. Os bydd Llywodraeth Cymru yn nodi unrhyw broblemau gyda'r ALST newydd hwn, yna mae'n bosibl y bydd yn rhaid i CSD gomisiynu diwedddariad ychwanegol i'r ALST

diweddaraf. Bydd hyn yn achosi oedi pellach i unrhyw waith y gallai CSD ei wneud i fynd i'r afael â'r angen a nodwyd. Mae hyn yn anghyfiawnder i Mr B a'i deulu y mae eu hanghenion llety yn parhau heb eu diwallu.

63. Mae'r Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol wedi dweud bod AauLST a gyflwynwyd wrthi yn cael eu hadolygu. Er bod hyn yn cael ei groesawu, bydd unrhyw oedi yn atal ymhellach unrhyw gamau y gallai'r awdurdodau lleol eu cymryd i ddiwallu'r angen a nodwyd, gan nad yw dyletswydd yr awdurdodau lleol, i ddiwallu'r anghenion a aseswyd o dan adran 103 o'r Ddeddf Tai, yn dod i rym nes bod ALST wedi'i gymeradwyo gan Lywodraeth Cymru. Mae Llywodraeth Cymru wedi dweud y dylai awdurdodau lleol, pan fyddant yn aros i ALST diweddaredig gael ei gymeradwyo, barhau i ymgymryd â'r gwaith i ddiwallu'r angen a nodwyd yn ei ALST cymeradwy presennol yn unol â'u dyletswyddau cyfreithiol.

64. Yn achos CBSC a CSD, byddai hyn yn golygu cymryd camau i ddiwallu angen nas diwallwyd yn seiliedig ar gyfweiliadau gyda theuluoedd Sipsiwn a Theithwyr a gynhaliwyd dros 8 mlynedd yn ôl. Mae canllawiau Llywodraeth Cymru ar gynnal AauLST yn dweud ei bod yn anodd asesu'n gywir yr angen am lety Sipsiwn a Theithwyr dros gyfnod o fwy na 5 mlynedd. Fel y cyfryw, mae'n bosibl na fydd y ALST presennol yn adlewyrchu'n gywir yr angen presennol am lety Sipsiwn a Theithwyr. Yn achos CSD, mae'r angen am leiniau preswyl yn ei ALST diweddaredig wedi cynyddu'n sylweddol ers cymeradwyo ALST 2017. Pe bai awdurdodau lleol yn parhau i gymryd camau i ddiwallu'r angen mewn AauLST cymeradwy, ni fyddai hyn yn mynd i'r afael ag unrhyw angen newydd a oedd wedi digwydd ers cymeradwyo AauLST 2017.

65. Os mai barn Llywodraeth Cymru yw y dylai awdurdodau lleol barhau i gymryd camau i ddiwallu'r angen a nodwyd mewn AauLST blaenorol wrth aros i AauLST diweddaredig gael eu hasesu, dylid mynegi hyn yn glir i'r awdurdodau lleol. Mae'r ymchwiliad hwn wedi canfod nad yw awdurdodau lleol o bosibl yn deall y sefyllfa hon. Nid yw ychwaith wedi'i gynnwys yn y canllawiau presennol ar gynnal AauLST a gyhoeddwyd yn 2015, sydd ond yn datgan y dylid adolygu AauLST o leiaf bob pum mlynedd.

66. Mae'r oedi a'r diffyg gweithredu gan Lywodraeth Cymru i ymgysylltu â'r ddau awdurdod lleol wedi arwain at y diffyg cynnydd ac wedi cyfyngu ar eu

gallu i wneud cynnydd ar yr angen dybryd am safleoedd ychwanegol. Yn achos CSD nid oes dim safleoedd newydd wedi'u darparu ac nid oedd y safle a ddarparwyd gan CBSC yn ddigon i ddiwallu'r angen a nodwyd yn ei ALST. Mae'r angen i Lywodraeth Cymru weithio ag awdurdodau lleol i gyflawni newid ystyrlon ar gyfer Sipsiwn a Theithwyr yng Nghymru wedi'i amlygu gan y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai.

67. Mewn ymateb i'r ymchwiliad hwn, dywedodd Llywodraeth Cymru nad yw'n credu bod perthynas achosol rhwng y methiannau a nodwyd yn yr adroddiad hwn a methiannau awdurdodau lleol i ddiwallu'r angen a nodwyd yn eu AauLST. Er bod gofyn cyfreithiol i awdurdodau lleol gymryd camau i ddiwallu angen a nodwyd, rhaid i Lywodraeth Cymru sicrhau ei bod yn gweinyddu ei swyddogaeth yn y broses gymeradwyo ALST yn briodol a'i bod yn cyfathrebu'n glir ac yn brydlon ag awdurdodau lleol – mae hyn yn hanfodol er mwyn osgoi sefyllfa o ailadrodd y methiannau yn yr achosion hyn.

68. Am y rhesymau a amlinellwyd uchod, yn hytrach na bod Llywodraeth Cymru yn ymateb yn glir i CBCB a CSD yn unol â'r fframwaith deddfwriaethol a weithredwyd ganddo, cyfrannodd ei fethiannau at yr oedi a'r diffyg gweithredu ar ran y ddau awdurdod lleol. Os yw'n disgwyl i awdurdodau lleol weithredu AauLST a gymeradwywyd yn flaenorol (waeth pa mor bell yn ôl y cawsant eu cymeradwyo) wrth i AauLST newydd yn cael eu hystyried, mae angen iddo sicrhau ei fod yn cyfleu hyn ac yn gwneud hyn yn glir i awdurdodau lleol yn ystod ei ymgysylltiad â nhw.

69. Mae'r diffyg safleoedd sydd ar gael yn peri rhwystredigaeth fawr i Mr A a Mr B. Mae wedi arwain at gyfnod hir o ddigartrefedd i Mr B a'i deulu ac mae wedi golygu na allai Mr A gynnig cymorth i'w ferch a'i wyrion. Er bod y cwynion yr wyf wedi'u hystyried wedi'u gwneud gan 2 unigolyn, mae eraill yn debygol o fod wedi'u heffeithio, neu o bosibl wedi'u heffeithio, mewn ffordd debyg.

70. Mae'r methiannau sydd wedi'u nodi yn yr adroddiad hwn yn sylweddol ac yn barhaus. Mae'n ymddangos na wnaed unrhyw waith o ran monitro ALST cymeradwy ers mis Ionawr 2020 ac nid yw AauLST diweddaedig wedi'u hasesu eto. Am y rhesymau a amlinellwyd uchod, mae hyn, yn anuniongyrchol, yn achosi anghyfiawnder i Mr A a Mr B gan nad yw eu

hanghenion tai yn cael eu diwallu o hyd. Fy marn hefyd yw bod y methiannau a nodir yn yr adroddiad hwn yn debygol o fod yn rhai systemig, gan fynd y tu hwnt i'r materion a nodwyd gyda monitro'r 2 awdurdod lleol y sonnir amdanynt yn yr adroddiad hwn. Mae'r Gweinidog dros Gyfiawnder Cymdeithasol wedi cydnabod mai araf fu'r cynnydd ar adolygu AauLST. Mae Cadeirydd y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai hefyd wedi codi pryderon am y broses ALST. Mae'r methiannau hefyd yn ymwneud â gweithredu deddfwriaeth newydd, gan fod cwyn Mr A a Mr B yn ymwneud â monitro'r AauLST cyntaf a gyflwynwyd ar ôl i'r Ddeddf Tai ddod i rym. Mae Mr A a Mr B wedi mynegi eu siom ynglŷn â'r ffordd y mae'r deddfwriaeth hon wedi'i gweithredu, a allai fod wedi cael effaith gadarnhaol sylweddol ar fywydau Sipsiwn a Theithwyr yng Nghymru yn eu barn nhw. Felly, am y rhesymau hyn, rwyf o'r farn bod yr adroddiad hwn o ddiddordeb ehangach i'r cyhoedd.

71. Mae'n ofynnol i gyrff cyhoeddus gydymffurfio â darpariaethau'r Ddeddf Cydraddoldeb, sy'n cynnwys rhoi ystyriaeth ddyledus i'r angen i hybu cyfle cyfartal. Nid fy lle i yw gwneud penderfyniad pendant ynghylch a yw corff wedi cydymffurfio â thelerau'r Ddeddf Cydraddoldeb, ond gallaf ystyried a yw sefydliad wedi rhoi ystyriaeth ddyledus i'w rwymedigaethau. Mae Llywodraeth Cymru wedi cydnabod yr anghydraddoldeb a brofir yn aml gan Sipsiwn a Theithwyr. Mae'r methiant, i fonitro'r cynnydd a wneir gan awdurdodau lleol o ran diwallu'r angen am lety i Sipsiwn a Theithwyr, yn awgrymu efallai nad yw wedi rhoi ystyriaeth ddyledus i'r angen i leihau'r anfanteision a wynebir gan Sipsiwn a Theithwyr mewn perthynas â llety.

72. Rwyf o'r farn hefyd fod amgylchiadau'r gŵyn hon wedi ymwneud ag Erthygl 8 o'r Confensiwn. Mae hyn oherwydd bod y diffyg gweithredu gan Lywodraeth Cymru i fonitro'r cynnydd a wneir gan awdurdodau lleol i ddiwallu'r anghenion a nodwyd yn eu AauLST wedi cyfrannu at sefyllfa lle gallai hawliau Mr A a Mr B i gael parch at eu bywyd teuluol fod wedi'u peryglu.

73. Mae Llywodraeth Cymru wedi methu â defnyddio ei phwerau i sicrhau bod y 2 awdurdod lleol yn cymryd camau i ddiwallu'r angen am lety i Sipsiwn a Theithwyr yn unol â gofynion y Ddeddf Tai. Roedd hyn yn golygu ei bod yn bosibl nad yw Mr A wedi gallu byw gyda'i deulu ehangach a rhoi cymorth iddynt. Mae hyn yn anghyfiawnder iddo. O ganlyniad i ddiffyg unrhyw leiniau preswyl awdurdodedig yn yr ail awdurdod lleol, mae

Mr B a'i deulu wedi bod yn ddigartref ers nifer o flynyddoedd. Mae hyn yn achosi straen mawr ac yn cyfyngu ar eu gallu i gael mynediad at wasanaethau hanfodol. Mae hyn yn anghyfiawnder iddo. Felly, rwy'n **cadarnhau**’r rhan hon o gŵyn Mr A a Mr B.

Deliwyd â'u cwyn yn unol â pholisi Llywodraeth Cymru.

74. Cymerodd Lywodraeth Cymru dros 10 wythnos i ddweud wrth Mr A nad oedd ei ymchwiliad yn dod o fewn cwmpas ei pholisi cwynion. Pe bai Llywodraeth Cymru o'r farn nad oedd ymchwiliad Mr A yn dod o fewn cwmpas ei pholisi cwynion, dylid bod wedi dweud wrtho yn llawer cynt.

75. Roedd Mr A a Mr B wedi cwyno bod Llywodraeth Cymru wedi methu â monitro CBSC a CSD i sicrhau bod camau'n cael eu cymryd i ddiwallu'r angen a nodwyd am lety i Sipsiwn a Theithwyr. Roedd Mr A a Mr B yn gwneud cwyn am y camau yr oedd Llywodraeth Cymru wedi dweud y byddai'n eu cymryd, a dylid bod wedi ystyried eu cwyn o dan y polisi cwynion. Roedd Llywodraeth Cymru yn anghywir pan awgrymodd fod y gŵyn yn ymwneud â pholisi neu ddeddfwriaeth y Llywodraeth gan ei bod yn amlwg yn ymwneud â diffyg gweithredu ar ran Llywodraeth Cymru o dan ddeddfwriaeth a oedd eisoes yn bodoli ac felly, daw yn gadarn o fewn polisi cwynion Llywodraeth Cymru.

76. Gofynnodd Mr A a oedd ei ethnigrwydd wedi dylanwadu ar y ffordd y deliwyd â'i gŵyn. Cysylltodd Mr A y ffordd y deliwyd â'i gŵyn ag agenda bolisi ehangach Llywodraeth Cymru ar lety i Sipsiwn a Theithwyr. Mae'r adroddiad hwn wedi nodi methiannau sylweddol gan Lywodraeth Cymru i sicrhau bod awdurdodau lleol yn cymryd camau i ddiwallu'r angen am lety i Sipsiwn a Theithwyr. Nid wyf wedi gweld unrhyw dystiolaeth y deliwyd â chwyn Mr A yn wahanol am ei fod yn Sipsi, ond mae Mr A yn parhau i amgyffred y gallai hyn fod wedi arwain at ei drin yn llai ffafriol.

77. Roedd y dull o ymdrin yn wael yn dystiolaeth o gamweinyddu pellach a achosodd anghyfiawnder i Mr A a Mr B. Roedd yr agwedd a ddefnyddiwyd gan Lywodraeth Cymru hefyd yn groes i Egwyddorion Ymdrin â Chwynion yn Effeithiol ein Hawdurdod Safonau Cwynion.

78. Roedd hyn yn peri cryn rwystredigaeth i Mr A, a ddefnyddiodd asiantaeth eirioli i'w gynorthwyo wrth iddo ymwneud â Llywodraeth Cymru. Mae hyn yn anghyfiawnder i Mr A a Mr B ac felly **rwy'n cadarnhau'r** rhan hon o'u cwyn.

Argymhellion

79. Rwy'n **argymell** cyn pen **1 mis** o'r adroddiad terfynol:

- a) Dylai Llywodraeth Cymru ymddiheuro i Mr A a Mr B am y methiannau a nodir yn yr adroddiad hwn.
- b) Dylai Llywodraeth Cymru gynnig taliad o £1,000 yr un i Mr A a Mr B i gydnabod yr anghyfiawnder a achoswyd iddynt o ganlyniad i'r methiannau a nodir yn yr adroddiad hwn.
- c) Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau ei bod yn rhoi gwybod yn glir i awdurdodau lleol am y gofyniad i barhau i gymryd camau i ddiwallu'r angen a nodwyd mewn AauLST cymeradwy wrth i AauLST diwedddaredig gael eu hasesu gan Lywodraeth Cymru.
- d) Dylai Llywodraeth Cymru atgoffa staff sy'n ymdrin â chwynion o bwysigrwydd ymateb mewn modd amserol. Dylai hefyd sicrhau bod yr holl staff sy'n ymdrin â chwynion yn cael hyfforddiant ar ei bolisi cwynion a sut y dylid ei gymhwyso.

80. Rwy'n argymell cyn pen **4 mis** o'r adroddiad terfynol:

- e) Dylai Llywodraeth Cymru benderfynu a ddylid cymeradwyo'r AauLST diwygiedig a gyflwynwyd gan awdurdodau lleol.

81. Rwy'n argymell cyn pen **6 mis** o ddyddiad yr adroddiad terfynol:

- f) Dylai Llywodraeth Cymru sefydlu cynllun ar gyfer sut y bydd yn adolygu'r broses ALST a'r trefniadau monitro.

82. Rwy'n falch o allu nodi, wrth wneud sylwadau ar fersiwn ddrafft o'r adroddiad hwn, bod **Llywodraeth Cymru** wedi cytuno i weithredu'r argymhellion hyn.

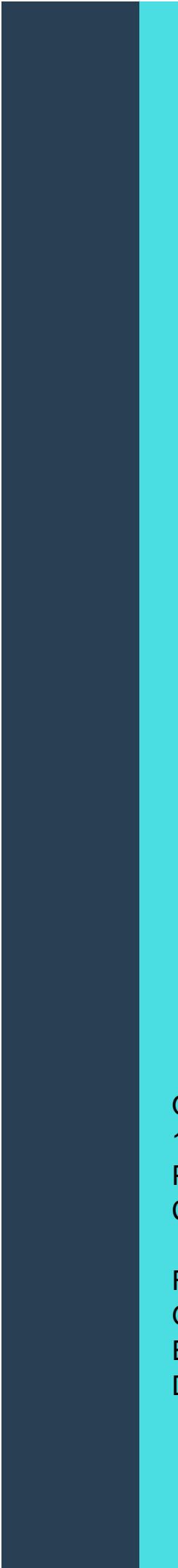
MM. Morris.

Michelle Morris

22 Mawrth 2024

Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus

Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru
1 Ffordd yr Hen Gae
Pencoed
CF35 5LJ

Ffôn: 0300 790 0203
Gwefan: www.ombwdsmon.cymru
E-bost: holwch@ombwdsmon.cymru
Dilynwch ni ar X: @OmbudsmanWales

TGP Cymru

[Travelling Ahead: All-Wales Gypsy, Roma and Traveller Advice and Advocacy service](#)

Contact:

E: travellingahead@tgpcymru.org.uk

T: 01633 509544

PRESS RELEASE

04/04/2024

Ombudsman for Wales investigation finds Welsh Government failed to ensure that local authorities are carrying out their duties to provide accommodation for Gypsies and Travellers.

In a [Public Interest report](#) published today the Ombudsman has upheld the complaints made by two families who have been waiting for site provision in the areas they live, which their local authorities are required by law to provide, and finds that Welsh Government failed to adequately monitor local authorities in carrying out their duties under the Housing (Wales) Act 2014.

The report recommends that the Welsh Government apologises for the failings identified and the impact upon the families. The report also sets out further recommendations for Welsh Government to improve the way in which the assessment and provision of sites are monitored and carried out under the legislation

[Travelling Ahead](#), the all-Wales Advocacy Service working with Gypsy, Roma and Traveller communities is issuing the below statement on behalf of the complainants who wish to remain anonymous:

“We are very glad that our complaint to the Ombudsman has been upheld.

It proves to the general public that this government was quick to pass legislation in 2014 to make sites for Gypsies and Travellers, but failed to monitor councils to make sure sites were provided. This

also gave councils the impression that they don't have to abide by their legal duties in the Housing (Wales) Act 2014

That has left Gypsies and Travellers, our families, and others, with no accommodation for years; despite the need being known through the Gypsy and Traveller Accommodation Assessments which councils have to carry out every 5 years

Please remember that there have been very few residential sites made across Wales and not one transit site has ever been developed anywhere in Wales since the legal duty came in – leaving us (and the general public) frustrated with nowhere for our families to live permanently or park our vehicles while travelling – 10 years after the Act came in this lack of progress is shocking

It is our belief that our councils have had no ambition at all to provide any type of cultural accommodation for Gypsies and Travellers and at no point has Welsh Government shown any willingness to make councils abide by the law despite the evidence and our complaints

Why would any council act when they are not monitored or spurred on to make sites? That's why councils drag their feet

We welcome these findings and are hoping that Welsh Government will now push councils in Wales to build residential and transit sites both for our families and all those others over Wales who need them as well"

Travelling Ahead is pleased that the families' complaints have been fully investigated and upheld by the Ombudsman – the service worked with the families to make sure their complaints were taken seriously and the publishing of complaint as a Public Interest report provides an opportunity for better progress to be made across all local authorities in Wales

The Housing Act duty was brought in for a reason and it has been disappointing and frustrating for families across all of Wales that it has not led to the site provision it was intended to. Like the complainants we welcome the recommendations and hope they make a difference to families across all of Wales

END

TGP Cymru is the working name of Tros Gynnal Plant. Registered Charity No. 1099878. Registered as a company limited by guarantee No. 04422485 (England & Wales).
Registered Office: Spark, Maindy Road, Cardiff. CF24 4HQ - 029 2039 6974 - www.tgpcymru.org.uk

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref

Ein cyf/Our ref

John Griffiths AS

Cadeirydd – Y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai

Senedd Cymru

Bae Caerdydd

Caerdydd

CF99 1SN

11 Ebrill 2024

Annwyl John,

Y Bil Cyllid Llywodraeth Leol (Cymru)

Diolch i'r Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai am ystyried y Bil Cyllid Llywodraeth Leol (Cymru) a'r adroddiad cyfatebol ar 15 Mawrth 2024.

Gweler isod ymatebion y Llywodraeth i argymhellion yr adroddiad. Rwyf yn falch fy mod i wedi gallu derbyn llawer o'r argymhellion.

Fodd bynnag, nid wyf wedi gallu derbyn yr argymhellion hynny sy'n cynnig cyfnodau gosod estynedig ac ymgynghoriad statudol ar is-ddeddfwriaeth sydd i'w gwneud o dan adrannau 5 (rhyddhad ardrethi annomestig), 9 (esemptiadau ardrethi annomestig) 10 (lluosyddion ardrethi annomestig), 13 (osgoi ardrethi annomestig) a 18 (gostyngiad yn y dreth gyngor) o'r Bil. Mae'r ymateb i bob un o'r argymhellion hyn yn nodi'r effaith y byddai cyfnod gosod estynedig a/neu ymgynghoriad statudol yn ei chael, ar ei ben ei hun. Fodd bynnag, mae hefyd yn bwysig cydnabod bod rhai o'r pwerau hyn yn gysylltiedig, ac yn ategu ei gilydd drwy weithredu ar wahanol bamedrau o fewn y system dreth leol. O'r herwydd, mae gweithredu'r system yn y ffordd orau bosibl yn ei chyfanrwydd yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru allu defnyddio'r adnoddau hyn o fewn yr un prosesau ac amserlenni deddfwriaethol cyson.

Rwyf hefyd wedi atodi er gwybodaeth gopiâu o'r llythyrau rwyf wedi eu hanfon at gadeiryddion y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad a'r Pwyllgor Cyllid, ac rwyf hefyd yn anfon copi o'r llythyr hwn at gadeiryddion y ddau Bwyllgor hynny.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Correspondence.Rebecca.Evans@gov.wales
Gohebiaeth.Rebecca.Evans@llyw.cymru

Rydym yn croesawu gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth Gymraeg sy'n dod i law yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Edrychaf ymlaen at barhau i weithio gydag Aelodau wrth i'r Bil fynd drwy broses y Senedd.

Yn gywir,

A handwritten signature in black ink that reads "Rebecca Evans". The script is cursive and fluid.

Rebecca Evans AS/MS

Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid, y Cyfansoddiad a Swyddfa'r Cabinet
Cabinet Secretary for Finance, Constitution & Cabinet Office

Atodiad

Ymatebion i Argymhellion y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai mewn perthynas â'r Bil Cyllid Llywodraeth Leol (Cymru)

Argymhelliad 1: Rydym yn argymhell bod y Senedd yn cytuno ag egwyddorion cyffredinol Bil Cyllid Llywodraeth Leol (Cymru).

NODWYD. Rwy'n ddiolchgar i'r Pwyllgor am ei waith craffu ystyriol ar gyfnod 1, ac am argymhell y dylai'r Senedd gefnogi egwyddorion cyffredinol y Bil.

Argymhelliad 2: Dylai Llywodraeth Cymru ddiwygio'r Bil i gynnwys gofyniad i gynnal adolygiad statudol ar ddefnyddio pwerau o dan adrannau 5, 9, 10, 13 a 18 o'r Bil.

Dylid cynnal yr adolygiad cyn diwedd y Seithfed Senedd a dylai gynnwys:

- Asesiad gan Weinidogion Cymru o fecanweithiau deddfwriaethol amgen ar gyfer gwneud newidiadau i ddeddfwriaeth Cymru yng nghyd-destun rhyddhad ardrethi annomestig, esemptiadau, lluosyddion, darpariaethau gwrth-osgoi a gostyngiadau yn y dreth gyngor; a
- Gofyniad i ymgynghori â'r Senedd.

DERBYN MEWN EGWYDDOR. Yn hytrach na chynnwys ymrwymiad i gynnal adolygiad statudol ar wyneb y Bil, bydd Llywodraeth Cymru yn diwygio'r Memorandwm Esboniadol ar ôl cam 2 i gynnwys ymrwymiad anstatudol i gynnal adolygiad ôl-weithredu o weithrediad ac effaith y ddeddfwriaeth hon cyn diwedd y seithfed Senedd. Bydd hyn yn cynnwys ystyried y pwerau perthnasol i wneud is-ddeddfwriaeth yn y Bil.

Argymhelliad 3: Dylai Llywodraeth Cymru ddarparu rhagor o fanylion am y trefniadau sydd ar waith i fonitro capasiti Asiantaeth y Swyddfa Brisio a Thriwlynlys Prisio Cymru ar ôl rhoi cylchoedd ailbrisio byrrach ar waith.

DERBYN. Drwy drefniadau nawdd sefydledig ar gyfer Tribiwnlys Prisio Cymru a'n Cytundeb Lefel Gwasanaeth blynyddol gydag Asiantaeth y Swyddfa Brisio, mae gennym drefniadau hirsefydlog ar waith i fonitro capasiti a darpariaeth y ddau sefydliad. Mae'r ddau sefydliad yn cynhyrchu adroddiadau blynyddol ac yn monitro'r ddarpariaeth yn unol â dangosyddion perfformiad allweddol.

Argymhelliad 4: Dylai Llywodraeth Cymru roi gwybod i'r Senedd am unrhyw waith a wneir a chynigion sy'n cael eu hystyried i newid y Dyddiad Prisio Rhagflaenol yn y dyfodol.

DERBYN. Bydd y Senedd yn cael gwybod am unrhyw gynnig yn y dyfodol i gwtogi'r Dyddiad Prisio Rhagflaenol, sy'n ystyriaeth tymor hwy. Yn unol â'r arfer sefydledig, bydd rheoliadau i bennu'r Dyddiad Prisio Rhagflaenol ar gyfer rhestrau ardrethu yn y dyfodol yn cael eu cyflwyno ar yr adeg briodol.

Argymhelliad 5: Dylai'r Gweinidog gyflwyno gwelliannau i adran 14 o'r Bil i ddarparu ar gyfer cyfnod o 60 diwrnod o leiaf, heb gynnwys cyfnodau diddymu neu doriad o fwy na 4

diwrnod, i ganiatáu i bwyllgorau perthnasol graffu ar reoliadau drafft a gynnigir o dan y pwerau yn adran 5, pan fo'r pwerau i'w defnyddio i roi neu i dynnu rhyddhad yn ôl.

GWRTHOD. Dim ond mewn achosion eithriadol y defnyddir gweithdrefn uwchgadarnhaol pan ystyrir bod y weithdrefn gadarnhaol yn annigonol. Ni chredaf fod hynny'n wir yng nghyswllt y darpariaethau yn y Bil hwn.

Nid oes yr un o'r pwerau presennol i Weinidogion Cymru ddarparu ar gyfer rhyddhadau drwy reoliadau yn ddarostyngedig i weithdrefn uwchgadarnhaol. Mae'n debygol na fyddai'r weithdrefn a argymhellir yn ymarferol yn aml, oherwydd bod angen i awdurdodau lleol roi newidiadau i'r system filio ar waith yn y misoedd cyn 1 Ebrill bob blwyddyn.

Gallai mabwysiadu'r argymhelliad hwn roi trethdalwyr dan anfantais drwy oedi neu hyd yn oed atal darparu cymorth newydd, yn enwedig pan fydd Datganiad Hydref Llywodraeth y Deyrnas Unedig yn effeithio ar y gyllideb sydd ar gael i lywio dull gweithredu Llywodraeth Cymru. Fel enghraifft ymarferol, ni fyddem wedi gallu darparu'r rhyddhad trosiannol hael a chynhwysfawr a roddwyd ar waith yn dilyn ailbrisiad 2023 pe bai'r rheoliadau (a wnaed o dan y pŵer presennol yn adran 58 o Ddeddf 1988) wedi bod yn ddarostyngedig i'r weithdrefn arfaethedig. Ni fyddai digon o amser wedi bod i baratoi rheoliadau a dod â nhw i rym mewn pryd i awdurdodau lleol roi'r rhyddhad ar waith cyn ymgymryd â'u gweithgareddau bilio blynyddol. Er na fyddai'r argymhelliad yn berthnasol i'r pŵer y dibynnir arno yn yr enghraifft honno, gallai cyd-destun tebyg fod yn berthnasol i ddefnydd posibl o'r pwerau yn adran 5 y Bil.

Argymhelliad 6: Dylai'r Gweinidog gyflwyno gwelliannau i'r Bil i'w gwneud yn ofynnol yn benodol i Weinidogion Cymru ymgynghori cyn gwneud rheoliadau o dan y pwerau yn adran 5, pan fydd y pwerau'n cael eu defnyddio i roi neu i dynnu rhyddhad yn ôl.

GWRTHOD. Bydd rheoliadau'n cael eu datblygu yn unol â'r dyletswyddau cyfreithiol presennol yn y gyfraith gyffredin i ymgynghori, ynghyd â pholisi sefydledig Llywodraeth Cymru ar ymgynghori â rhanddeiliaid. Nid oes angen gofyniad deddfwriaethol yn hyn o beth. Gall fod yn anghymesur mewn rhai achosion - er enghraifft, lle gellir gwneud mân ddiwygiadau gweinyddol i reoliadau.

Nid oes unrhyw un o'r pwerau presennol i Weinidogion Cymru ddarparu ar gyfer rhyddhadau drwy reoliadau yn ddarostyngedig i ddyletswydd ymgynghori statudol. Yr arfer sefydledig yw ein bod fel arfer yn ymgynghori cyn defnyddio pwerau rhyddhad presennol (mae enghreifftiau diweddar yn cynnwys darparu rhyddhad gwella a rhyddhad rhwydweithiau gwres o 1 Ebrill 2024 ymlaen), yn unol â'r rhwymedigaethau hyn. Fodd bynnag, gallai mabwysiadu'r argymhelliad hwn roi trethdalwyr dan anfantais drwy oedi neu hyd yn oed atal darparu cymorth newydd lle bu angen gweithredu ar frys heb ddigon o amser i ymgynghori, ac yn enwedig pan fydd Datganiad Hydref Llywodraeth y Deyrnas Unedig yn effeithio ar y gyllideb sydd ar gael i lywio dull gweithredu Llywodraeth Cymru.

Fel enghraifft ymarferol o'r cyfyngiad y byddai'r argymhelliad hwn yn ei osod pe bai'n berthnasol i bwerau presennol, ni fyddem wedi gallu darparu'r rhyddhad trosiannol hael a chynhwysfawr a roddwyd ar waith yn dilyn ailbrisiad 2023 pe bai angen ymgynghori wedi digwydd cyn cyflwyno'r rheoliadau (a wnaed o dan adran 58 o Ddeddf 1988). Ni fyddai digon o amser wedi bod i baratoi rheoliadau a dod â nhw i rym mewn pryd i awdurdodau lleol roi'r rhyddhad ar waith cyn ymgymryd â'u gweithgareddau bilio blynyddol. Er na fyddai'r argymhelliad yn berthnasol i'r pŵer y dibynnir arno yn yr enghraifft honno, gallai cyd-destun tebyg fod yn berthnasol i ddefnydd posibl o'r pwerau yn adran 5 y Bil.

Argymhelliad 7: Dylai Llywodraeth Cymru weithio gydag awdurdodau lleol i ddatblygu canllawiau ar y gofynion cymhwyso diwygiedig ar gyfer rhyddhad ardrethi i elusennau. Dylid gwneud y gwaith cyn i'r darpariaethau yn adran 6 ddod i rym.

DERBYN. Mae gan Lywodraeth Cymru ganllawiau cyfredol ar yr amrywiaeth o ryddhad ardrethi annomestig sydd ar gael, gan gynnwys mewn perthynas ag elusennau ac eiddo heb ei feddiannu. Bydd y canllawiau hyn yn cael eu diweddarau ar ôl pasio'r Bil a chyn i adran 6 ddod i rym.

Argymhelliad 8: Dylai'r Gweinidog gyflwyno gwelliannau i adran 14 o'r Bil i ddarparu ar gyfer cyfnod o 60 diwrnod o leiaf, heb gynnwys cyfnodau diddymu neu doriad o fwy na 4 diwrnod, i ganiatáu i bwyllgorau perthnasol graffu ar reoliadau drafft a gynigir o dan y pwerau yn adran 9, pan fo'r pwerau i'w defnyddio'n benodol i roi neu i dynnu esemptiadau yn ôl.

GWRTHOD. Dim ond mewn achosion eithriadol y defnyddir gweithdrefn uwchgadarnhaol pan ystyrir bod y weithdrefn gadarnhaol yn annigonol. Fel y dywedais yn y pwyllgor, ni chredaf fod hynny'n wir yng nghyswllt y darpariaethau yn y Bil hwn.

Nid yw'r pŵer presennol i Weinidogion Cymru ddarparu ar gyfer esemptiadau newydd drwy reoliadau yn ddarostyngedig i weithdrefn uwchgadarnhaol. Gallai mabwysiadu'r argymhelliad hwn roi trethdalwyr dan anfantais drwy ohirio darparu esemptiad newydd.

Mae sawl ffordd y gellir lleihau atebolrwydd trethdalwr i sero. Mae'r rhain yn cynnwys defnyddio deddfwriaeth neu bwerau disgresiwn presennol awdurdodau lleol i ddarparu rhyddhad llawn. Mae esemptiadau yn ddewisiadau eraill posibl yn lle darparu rhyddhad llawn, a gymhwysir pan ystyrir y dylai'r swm taladwy o ardrethi annomestig ar gyfer math penodol o eiddo fod yn sero ar sail barhaol. Mewn amgylchiadau o'r fath, byddai cost a dim budd yn gysylltiedig â phrisio eiddo o'r math hwnnw. Gan hynny, nid yw'r pŵer hwn yn fwy arwyddocaol o ran ei effaith bosibl ar atebolrwydd na mecanweithiau deddfwriaethol neu ddewisol eraill sydd eisoes yn bodoli, ond bydd yn darparu mwy o gysondeb ar draws y gwahanol elfennau hyn o'r system.

Argymhelliad 9: Dylai'r Gweinidog gyflwyno gwelliannau i'r Bil i'w gwneud yn ofynnol yn benodol i Weinidogion Cymru ymgynghori cyn gwneud rheoliadau o dan adran 9, pan fydd y pwerau'n cael eu defnyddio i roi neu i dynnu esemptiadau yn ôl.

GWRTHOD. Bydd rheoliadau'n cael eu datblygu yn unol â'r dyletswyddau cyfreithiol presennol yn y gyfraith gyffredin i ymgynghori, ynghyd â pholisi sefydledig Llywodraeth Cymru ar ymgynghori â rhanddeiliaid. Nid oes angen gofyniad deddfwriaethol yn hyn o beth. Gall fod yn anghymesur mewn rhai achosion - er enghraifft, lle gellir gwneud mân ddiwygiadau gweinyddol i reoliadau.

Nid yw'r pŵer presennol i Weinidogion Cymru ddarparu ar gyfer esemptiadau newydd drwy reoliadau yn ddarostyngedig i ddyletswydd ymgynghori statudol. Mae fy ymateb i argymhelliad 8 uchod yn disgrifio'r modd nad yw'r pŵer hwn yn fwy arwyddocaol o ran ei effaith bosibl ar atebolrwydd ardrethi annomestig na mecanweithiau deddfwriaethol neu ddewisol eraill sydd eisoes yn bodoli.

Argymhelliad 10: Dylai'r Gweinidog gyflwyno gwelliannau i adran 14 o'r Bil i ddarparu ar gyfer cyfnod o 60 diwrnod o leiaf, heb gynnwys cyfnodau diddymu neu doriad o fwy na 4 diwrnod, i ganiatáu i bwyllgorau perthnasol graffu ar reoliadau drafft a gynigir o dan y pwerau yn adran 10, pan fo'r pwerau i'w defnyddio i ddarparu ar gyfer lluosyddion gwahaniaethol.

GWRTHOD. Dim ond mewn achosion eithriadol y defnyddir gweithdrefn uwchgadarnhaol pan ystyrir bod y weithdrefn gadarnhaol yn annigonol. Fel y dywedais yn y pwyllgor, ni chredaf fod hynny'n wir yng nghyswllt y darpariaethau yn y Bil hwn.

Nid yw'r pŵer presennol i Weinidogion Cymru bennu'r lluosydd unigol presennol ar unrhyw lefel drwy reoliadau yn ddarostyngedig i weithdrefn uwchgadarnhaol. Gallai mabwysiadu'r argymhelliad hwn roi trethdalwyr dan anfantais drwy atal ymyriad buddiol yn y gwaith parhaus o gynnal a chadw unrhyw luosydd gwahaniaethol, ar ôl ei weithredu. Mae Datganiad Hydref Llywodraeth y Deyrnas Unedig yn effeithio ar y gyllideb sydd ar gael i lywio dull Llywodraeth Cymru o bennu'r lluosydd yn flynyddol. Mae hyn yn cael ei ddangos gan ddefnydd Llywodraeth Cymru o'r pŵer presennol, i rewi neu gyfyngu ar dwf yn y lluosydd bob blwyddyn ers 2018-19. Mae'r penderfyniadau cysylltiedig wedi cael eu gwneud fel rhan o'r Gyllideb Ddrafft, yn dilyn Datganiad Hydref Llywodraeth y Deyrnas Unedig. O dan y weithdrefn a argymhellir, ni fyddai digon o amser i baratoi rheoliadau a dod â nhw i rym mewn pryd i awdurdodau lleol roi'r lluosydd penodol ar waith cyn ymgymryd â'u gweithgareddau bilio blynyddol.

Argymhelliad 11: Dylai'r Gweinidog gyflwyno gwelliant i'r Bil i'w gwneud yn ofynnol yn benodol i Weinidogion Cymru ymgynghori cyn gwneud rheoliadau yn adran 10, pan fydd y pwerau'n cael eu defnyddio i ddarparu ar gyfer lluosyddion gwahaniaethol.

GWRTHOD. Bydd rheoliadau'n cael eu datblygu yn unol â'r dyletswyddau cyfreithiol presennol yn y gyfraith gyffredin i ymgynghori, ynghyd â pholisi sefydledig Llywodraeth Cymru ar ymgynghori â rhanddeiliaid. Nid oes angen gofyniad deddfwriaethol yn hyn o beth. Gall fod yn anghymesur mewn rhai achosion - er enghraifft, lle gellir gwneud mân ddiwygiadau gweinyddol i reoliadau.

Nid yw'r pŵer presennol i Weinidogion Cymru bennu'r lluosydd unigol presennol ar unrhyw lefel drwy reoliadau yn ddarostyngedig i ddyletswydd ymgynghori statudol. Er fy mod i wedi ymrwymo i ymgynghori cyn cyflwyno unrhyw luosydd gwahaniaethol, byddai'r un ystyriaeth flynyddol ag sy'n berthnasol i osod y lluosydd presennol yn berthnasol. Gallai mabwysiadu'r argymhelliad hwn roi trethdalwyr dan anfantais drwy atal ymyriad buddiol yn y gwaith parhaus o gynnal a chadw unrhyw luosydd gwahaniaethol, ar ôl ei weithredu. Mae Datganiad Hydref Llywodraeth y Deyrnas Unedig yn effeithio ar y gyllideb sydd ar gael i lywio dull Llywodraeth Cymru o bennu'r lluosydd yn flynyddol, fel y disgrifir mewn ymateb i argymhelliad 10. Pe bai angen ymgynghori mewn perthynas â chynnal a chadw lluosyddion yn flynyddol, ni fyddai digon o amser wedi bod i baratoi rheoliadau a dod â nhw i rym mewn pryd i awdurdodau lleol roi'r lluosydd penodol ar waith cyn ymgymryd â'u gweithgareddau bilio blynyddol.

Argymhelliad 12: Dylai Llywodraeth Cymru wneud rhagor o waith i asesu pa mor addas yw'r amserlen arfaethedig ar gyfer darparu'r wybodaeth sy'n ofynnol o dan adran 12, gan gynnwys, lle bo'n briodol, adolygu'r profiad yn Lloegr.

GWRTHOD. Nid yw'r dyletswyddau sy'n cael eu hymestyn i Gymru gan y Bil wedi cael eu cychwyn eto mewn perthynas â Lloegr. Mae'n bosibl y bydd Llywodraeth Cymru yn dymuno
Tudalen y pecyn 86

cychwyn y darpariaethau ar yr un pryd, o gofio mai bwriad y dyletswyddau newydd yw cynorthwyo ailbrisiadau amlach yn gyson yng Nghymru a Lloegr.

I ddechrau, cynigiodd Llywodraeth y Deyrnas Unedig amserlenni 30 diwrnod ar gyfer y trefniadau yn Lloegr a chynyddodd y cyfnod hwn i 60 diwrnod o ganlyniad i adborth a gafwyd drwy eu hymgyngoriad. Buom yn ymgynghori ar gynnig ar gyfer amserlenni 60 diwrnod ar y dechrau, ac roedd y rhan fwyaf o'r ymatebion i'r cwestiwn perthnasol yn cefnogi'r dull gweithredu hwn.

Ar ben hynny, mewn perthynas â'r ddyletswydd i ddarparu gwybodaeth hysbysadwy o dan baragraff 4J o Atodlen 9 i Ddeddf Cyllid Llywodraeth Leol 1988, mae adran 12(4) o'r Bil yn mewnosod diwygiad i alluogi'r trethdalwr ar gyfer hereditament yng Nghymru i geisio estyniad i'r terfyn amser o 60 diwrnod o'r prisiad. Bydd darparu diweddariadau rhagweithiol yn brydlon yn lleihau'r gwaith y bydd trethdalwyr yn gorfod ei wneud, gan y bydd yr wybodaeth berthnasol ar gael yn haws nag y byddai pe bai wedi cael mwy o amser neu wedi aros i ymateb i gais adweithiol. Mae Llywodraeth Cymru ac Asiantaeth y Swyddfa Brisio wedi darparu ymrwymadau clir mewn perthynas â gweithredu'r dyletswyddau hysbysu a'r drefn gydymffurfio gysylltiedig yn deg ac yn gymesur.

Argymhelliad 13: Dylai Llywodraeth Cymru gyflwyno gwelliant i'r Bil i ddechrau adran 12 yn amodol ar gymeradwyaeth y Senedd.

GWRTHOD. Mae'r darpariaethau wedi eu nodi'n llawn ac maent yn destun craffu parhaus yn ystod hynt y Bil. Rwyf wedi rhoi sicrwydd clir na fydd y darpariaethau'n cael eu rhoi ar waith nes bydd Llywodraeth Cymru yn fodlon y gellir disgwyl yn rhesymol i drethdalwyr gydymffurfio. Roedd tystiolaeth Asiantaeth y Swyddfa Brisio i'r Pwyllgor yn rhoi rhagor o sicrwydd ynghylch y gwaith maent yn ei wneud i sicrhau bod y trefniadau'n syml i drethdalwyr ymgysylltu â nhw.

Argymhelliad 14: Dylai'r Gweinidog gyflwyno gwelliant i adran 14 o'r Bil i ddarparu ar gyfer cyfnod o 60 diwrnod o leiaf, heb gynnwys cyfnodau diddymu neu doriad o fwy na 4 diwrnod, i ganiatáu i bwyllgorau perthnasol graffu ar reoliadau drafft a gynigir o dan y pwerau yn adran 13, wrth bennu trefniadau osgoi artiffisial.

GWRTHOD. Dim ond mewn achosion eithriadol y defnyddir gweithdrefn uwchgadarnhaol pan ystyrir bod y weithdrefn gadarnhaol yn annigonol. Fel y dywedais yn y pwyllgor, ni chredaf fod hynny'n wir yng nghyswllt y darpariaethau yn y Bil hwn.

Byddai mabwysiadu'r argymhelliad hwn yn arwain at oedi wrth fynd i'r afael â threfniadau gwrth-osgoi a nodwyd, gan arwain at osgoi atebolrwydd am gyfnod hir. Mae'r pŵer i wneud rheoliadau yn adran 13 y Bil wedi cael ei ddylunio'n ofalus i fod mor gyfyngedig â phosibl, gan barhau i alluogi'r bwriad polisi hirsefydlog ac annadleuol y tu ôl i'r darpariaethau i gael ei gyflawni. Bydd cynigion i ddiffinio trefniadau osgoi artiffisial newydd wedi bod yn destun ymgynghoriad cyn cyflwyno rheoliadau. Rwy'n fodlon ystyried cynnwys rheoliadau drafft mewn ymgynghoriadau o'r fath. Rydym wedi defnyddio'r dull hwn ar adegau penodol i sicrhau bod rheoliadau mwy newydd neu gymhleth yn cyflawni bwriad y polisi a byddai hyn hefyd yn galluogi craffu dros dro fel mae'r Senedd o'r farn ei fod yn briodol. Nid wyf yn cael fy nenu at ddyletswydd statudol i fabwysiadu'r dull a argymhellir, gan y byddai'n anghymesur lle gellir gwneud mwy o fân newidiadau i sicrhau bod darpariaethau sydd eisoes wedi eu sefydlu yn parhau i fod yn effeithiol.

Argymhelliad 15: Dylai'r Gweinidog gyflwyno gwelliant i'r Bil i'w gwneud yn ofynnol yn benodol i Weinidogion Cymru ymgynghori cyn gwneud rheoliadau dan adran 18, ac eithrio pan fyddant yn newid cyfraddau'r disgownt.

GWRTHOD. Bydd rheoliadau'n cael eu datblygu yn unol â'r dyletswyddau cyfreithiol presennol yn y gyfraith gyffredin i ymgynghori, ynghyd â pholisi sefydledig Llywodraeth Cymru ar ymgynghori â rhanddeiliaid. Mae Llywodraeth Cymru wedi dangos yn rheolaidd ei hymrwymiad i ymgynghori ystyrion pan fydd newidiadau polisi i'r dreth gyngor wedi cael eu cynnig. Gan hynny, nid oes angen gofyniad deddfwriaethol yn hyn o beth. Gall fod yn anghymesur mewn rhai achosion - er enghraifft, lle gellir gwneud mân ddiwygiadau gweinyddol i reoliadau.

Nid oes unrhyw un o'r pwerau presennol i Weinidogion Cymru ddarparu ar gyfer newidiadau i ddisgowntiau drwy reoliadau yn ddarostyngedig i ddyletswydd ymgynghori statudol. Gallai mabwysiadu'r argymhelliad hwn roi trethdalwyr y cyngor dan anfantais drwy oedi neu hyd yn oed atal darparu cymorth newydd. Fel enghraifft ymarferol o hyn, roedd modd i Weinidogion Cymru ymateb yn gyflym i sicrhau nad oedd aelwydydd lletyol a oedd yn cynnig llety i bobl o Wcráin a oedd yn ceisio diogelwch rhag y rhyfel yn colli'r hawl i ostyngiadau presennol ac yn wynebu costau treth gyngor ychwanegol.

Argymhelliad 16: Dylai'r Gweinidog gyflwyno gwelliant i'r Bil i ddarparu ar gyfer cyfnod o 60 diwrnod o leiaf, heb gynnwys cyfnodau diddymu neu doriad o fwy na 4 diwrnod, i ganiatáu i bwyllgorau perthnasol graffu ar reoliadau drafft a gynigir o dan y pwerau yn adran 18, ac eithrio wrth newid y cyfraddau disgownt.

GWRTHOD. Dim ond mewn achosion eithriadol y defnyddir gweithdrefn uwchgadarnhaol pan ystyrir bod y weithdrefn gadarnhaol yn annigonol. Fel y dywedais yn y pwyllgor, ni chredaf fod hynny'n wir yng nghyswllt y darpariaethau yn y Bil hwn.

Nid oes yr un o'r pwerau presennol i Weinidogion Cymru ddarparu ar gyfer cymorth tebyg drwy esemptio a diystyru drwy reoliadau yn ddarostyngedig i weithdrefn uwchgadarnhaol.

Argymhelliad 17: Dylai Llywodraeth Cymru nodi sut mae'n bwriadu monitro gweithrediad y darpariaethau yn adran 20 ar draws awdurdodau lleol a gwerthuso eu heffaith ar hygyrchedd a thryloywder.

DERBYN. Byddaf yn gweithio gyda llywodraeth leol i fonitro gweithrediad y darpariaethau yn adran 20.

Argymhelliad 18: Dylai Llywodraeth Cymru roi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Senedd am ei chynigion ar gyfer trefniadau pontio y gallai fod eu hangen i gynorthwyo aelwydydd ac awdurdodau lleol o ganlyniad i'r ailbrisiad o'r dreth gyngor sydd ar y gweill.

DERBYN. Byddaf yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Senedd maes o law. Roedd yr ymgynghoriad yng Nghyfnod 2 yn ymrwmo i weithredu trefniadau pontio wedi eu targedu a bydd angen cynllunio'r rhain maes o law. Mae cynlluniau rhyddhad trosiannol yn gyffredin ar gyfer ailbrisiadau o'r dreth leol, a darparwyd cynllun yn dilyn ailbrisiad 2005 o'r dreth gyngor yng Nghymru. Mae cynlluniau rhyddhad yn fuddsoddiad hanfodol i hwyluso'r effeithiau ar drethdalwyr.

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Your ref

Ein cyf/Our ref

Peredur Owen Griffiths AS
Cadeirydd y Pwyllgor Cyllid
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

11 Ebrill 2024

Annwyl Peredur,

Bil Cyllid Llywodraeth Leol (Cymru)

Diolch i'r Pwyllgor Cyllid am ystyried y Bil Cyllid Llywodraeth Leol (Cymru) a'r adroddiad cyfatebol ar 15 Mawrth 2024.

Gweler isod ymatebion y Llywodraeth i gasgliadau ac argymhellion yr adroddiad. Rwy'n falch fy mod wedi gallu derbyn yr holl argymhellion.

Rwyf hefyd wedi atodi, er gwybodaeth, gopïau o'r llythyrau yr wyf wedi eu hanfon at gadeiryddion y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad a'r Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai. Hefyd rwy'n anfon copi o'r llythyr hwn at gadeiryddion y ddau Bwyllgor.

Rwy'n edrychaf ymlaen at barhau i weithio gyda'r Aelodau wrth i'r Bil fynd ar ei daith drwy broses y Senedd.

Yn gywir,

Rebecca Evans AS/MS

Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid, y Cyfansoddiad a Swyddfa'r Cabinet

Cabinet Secretary for Finance, Constitution & Cabinet Office

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Correspondence.Rebecca.Evans@gov.wales
Gohebiaeth.Rebecca.Evans@llyw.cymru

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Atodiad

Ymatebion i Gasgliadau ac Argymhellion y Pwyllgor Cyllid mewn perthynas â'r Bil Cyllid Llywodraeth Leol (Cymru)

Casgliad 1: Mae'r Pwyllgor yn fodlon, ar y cyfan, ar oblygiadau ariannol y Bil fel y'u nodir yn yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol, yn ddarostyngedig i'r sylwadau a'r argymhellion yn yr adroddiad hwn.

NODWYD. Rwy'n ddiolchgar i'r Pwyllgor am ei waith craffu gofalus cam 1, ac am ddod i'r casgliad eich bod yn fodlon ar y cyfan â goblygiadau ariannol y Bil.

Argymhelliad 1: Mae'r Pwyllgor yn argymhell bod y Gweinidog yn ymrwymo i ddarparu cymaint o dryloywder â phosibl mewn perthynas â chostau'r Bil drwy gyhoeddi Asesiadau Effaith Rheoleiddiol llawn a chadarn i gyd-fynd ag is-ddeddfwriaeth a wneir o dan y Bil hwn.

DERBYN Rydym yn cydnabod y bydd angen asesiadau effaith pellach wrth ddatblygu is-ddeddfwriaeth. Bydd y costau a'r manteision a amcangyfrifwyd ar gyfer is-ddeddfwriaeth yn cael eu nodi yn yr Asesiadau Effaith Rheoleiddiol cysylltiedig yn y modd arferol.

Yn unol â'r gofynion o dan Reol Sefydlog 27 a'r polisi a nodir yng Nghod Asesiad Effaith Rheoleiddiol Gweinidogion Cymru ar gyfer Is-ddeddfwriaeth, rydym wedi ymrwymo'n llwyr i gynnal Asesiadau Effaith Rheoleiddiol a defnyddio'r dystiolaeth orau sydd ar gael o fewn y Memorandwm Esboniadol wrth wneud rheoliadau yn y dyfodol.

Argymhelliad 2: Mae'r Pwyllgor yn argymhell bod y Gweinidog yn esbonio sut mae Llywodraeth Cymru yn cydymffurfio â'i Llawlyfr Deddfwriaeth ei hun mewn perthynas â gosod is-ddeddfwriaeth i Filiau.

DERBYN Bydd y pwerau a gynigir yn y Bil i wneud is-ddeddfwriaeth mewn nifer o feysydd yn lleihau dibyniaeth Llywodraeth Cymru ar Filiau Llywodraeth y DU i gyflawni newidiadau i Gymru, ac yn caniatáu i newidiadau gael eu gwneud mewn modd amserol. Felly, mae rhannau o'r Bil yn ymwneud â chreu strwythurau a fydd yn caniatáu i'r Llywodraeth gyflwyno is-ddeddfwriaeth yn y dyfodol.

Yn ystod fy nhystiolaeth i'r Pwyllgor, eglurais yr heriau o ran costio is-ddeddfwriaeth lle mae'r cwmpas a'r manylion i'w cadarnhau. Fel y dywedais bryd hynny, bydd unrhyw reoliadau yn y dyfodol yn destun ymgynghoriad ac Asesiad Effaith Rheoleiddiol yn unol â gofynion y Llawlyfr Deddfwriaeth.

Argymhelliad 3: Mewn perthynas â systemau amgen o drethiant lleol, mae'r Pwyllgor yn argymhell bod y Gweinidog:

- yn parhau i archwilio pob llwybr ar gyfer newid er mwyn sicrhau bod y penderfyniad cywir yn cael ei wneud ynghylch y system drethiant lleol fwyaf priodol; ac
- yn darparu copi o'r map ffordd ar gyfer treth gwerth tir, ynghyd ag amlinelliad o unrhyw gostau cysylltiedig, i'r Pwyllgor cyn gynted â phosibl.

DERBYN Mae Llywodraeth Cymru wedi bod yn ystyried systemau amgen o drethiant lleol ers 2016, ac mae wedi gwneud ymchwil helaeth. Daeth [crynodeb o'r canfyddiadau](#) a gyhoeddwyd ym mis Chwefror 2021 i'r casgliad nad oedd modd symud i ffwrdd oddi wrth y system drethiant lleol bresennol yn gyfan gwbl yn y tymor byr i'r tymor canolig. Serch hynny, mae Llywodraeth Cymru yn parhau i fod yn ymrwymedig i archwilio opsiynau eraill i'w hystyried ar gyfer y tymor hirach.

O ran treth gwerth tir leol, rydym wedi sicrhau capasiti academaidd ychwanegol yn ddiweddar drwy gynllun cenedlaethol Cymrodoriaeth Cyngor Ymchwil y DU i helpu Llywodraeth Cymru i ymchwilio i nifer o faterion allweddol ymhellach ac i gryfhau ein sail dystiolaeth. Bydd casgliadau'r ymchwil hon yn cael eu defnyddio fel sail ar gyfer ystyriaeth ychwanegol.

Hefyd, gan ddarparu cywiriad i'r Pwyllgor: mae Llywodraeth Cymru wedi nodi ymrwymiad i lunio map ffordd erbyn diwedd *tymor y Senedd hon* ac nid *tymor yr haf* fel y nodir ym mharagraff 29 yr adroddiad.

Argymhelliad 4: Mae'r Pwyllgor yn argymhell bod y Gweinidog yn adolygu'r pwyntiau a godwyd ynghylch anghysondebau yn yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol a nodir yn yr adran hon, gyda'r bwriad o egluro'r wybodaeth a nodwyd mewn Asesiad Effaith Rheoleiddiol diwygiedig.

DERBYN Rydym yn diolch i'r Pwyllgor am ddod â'r rhain i'n sylw. Byddwn yn adolygu hyn er mwyn sicrhau bod y ffigurau'n gyson. Bydd Asesiad Effaith Rheoleiddiol diwygiedig yn cael ei ddarparu cyn cam 3.

Argymhelliad 5: Mae'r Pwyllgor yn argymhell bod y Gweinidog yn darparu gwybodaeth am y risgiau a'r goblygiadau cost i Gymru, os bydd yn ymwahanu oddi wrth Loegr, o ran amseriad ei hailbrisiadau ardrethi annomestig, ac i'r wybodaeth hon gael ei chynnwys mewn Asesiad Effaith Rheoleiddiol diwygiedig.

DERBYN Fel y mae'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol yn egluro, ar hyn o bryd nid yw'n bosibl meintoli'n llawn y costau a'r risgiau a fyddai'n codi yn sgil ymwahanu. Fodd bynnag, mae'n bosibl darparu rhagor o wybodaeth am y goblygiadau sy'n ymwneud ag adnoddau i Asiantaeth y Swyddfa Brisió, ynghyd â'r risgiau lefel uchel. Bydd y ffigurau hyn yn cael eu cynnwys yn yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol diwygiedig cyn cam 3.

Argymhelliad 6: Mae'r Pwyllgor yn gofyn am ragor o wybodaeth am gyfanswm cost y ddyletswydd newydd i dalwyr ardrethi i ddarparu gwybodaeth gyfredol i Asiantaeth y Swyddfa Brisió, yn benodol, a yw'r gost o £35 a £20 fesul talwr ardrethi yn ychwanegol at y costau a amcangyfrifir ar hyn o bryd ar gyfer gweithgarwch perthnasol, ac i'r wybodaeth hon gael ei chynnwys mewn Asesiad Effaith Rheoleiddiol diwygiedig.

DERBYN Mae'r ffigurau'n cynrychioli amcangyfrif cyfartalog o gostau ychwanegol cydymffurfio. Bydd y costau gwirioneddol yn dibynnu ar amgylchiadau unigol. I rai talwyr ardrethi, ni fydd costau cydymffurfio â'r ddyletswydd newydd yn golygu costau newydd neu ychwanegol o'u cymharu â'r rhai a delir o dan y system bresennol. Bydd rhagor o wybodaeth ac esboniad yn cael eu cynnwys yn yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol diwygiedig cyn cam 3.

Argymhelliad 7: Mae'r Pwyllgor yn argymhell bod y Gweinidog yn darparu rhagor o wybodaeth am y costau a'r risgiau posibl sy'n gysylltiedig â system ar-lein newydd Asiantaeth y Swyddfa Brisio. Dylai hyn gynnwys pryd y bydd yn cael ei gweithredu a risgiau unrhyw oedi posibl wrth weithredu i dalwyr ardrethi sy'n cydymffurfio â'r gofynion newydd i ddarparu gwybodaeth, ac i'r wybodaeth hon gael ei chynnwys mewn Asesiad Effaith Rheoleiddiol diwygiedig.

DERBYN. Nid yw cwblhau ymarfer ailbriso yn 2026 yn ddibynnol ar lansio'r system ar-lein, gan fod Asiantaeth y Swyddfa Brisio eisoes yn paratoi i ymgymryd â'r ymarfer hwnnw o dan y trefniadau presennol. Bwriedir i'r system sicrhau cynaliadwyedd ailbrisiadau amlach dros y tymor hirach. Nid oes unrhyw risg i dalwyr ardrethi sy'n gysylltiedig ag amseriad y lansiad, oherwydd dim ond pan fydd Llywodraeth Cymru ac Asiantaeth y Swyddfa Brisio yn fodlon ei bod yn rhesymol disgwyl i dalwyr ardrethi gydymffurfio y bydd y dyletswyddau'n dod i rym. Bydd yr wybodaeth hon yn cael ei chynnwys, ochr yn ochr â'r amcangyfrif o'r costau a ddarparwyd eisoes, yn yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol diwygiedig cyn cam 3.

Argymhelliad 8: Mae'r Pwyllgor yn argymhell bod y Gweinidog yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf unwaith y bydd penderfyniad wedi'i wneud ar y dull o ddiwygio'r dreth gyngor. Dylai hyn gynnwys dadansoddiad cost o unrhyw opsiynau posibl y gellid eu hystyried yn dilyn yr ymgynghoriad Treth Gyngor Decach: cam 2 ac unrhyw oblygiadau i'r Bil Cyllid Llywodraeth Leol (Cymru).

DERBYN. Byddaf yn ysgrifennu at y Pwyllgor maes o law, yn amlinellu manylion unrhyw benderfyniadau pellach a wneir ac unrhyw oblygiadau ar gyfer y Bil Cyllid Llywodraeth Leol (Cymru).

Argymhelliad 9: Mae'r Pwyllgor yn argymhell bod y Gweinidog yn darparu rhagor o wybodaeth am y gweithgor sy'n gyfrifol am ystyried yr esemptiadau treth gyngor presennol ac unrhyw waith sy'n cael ei wneud i symleiddio disgowntiau a diystyriadau.

DERBYN. Rydym yn parhau i adolygu'r ystod o ostyngiadau, diystyriadau, esemptiadau a phremiymau er mwyn sicrhau bod y trefniadau yn parhau i fod yn berthnasol i uchelgeisiau polisi Llywodraeth Cymru. Mae 53 o gategoriâu i'w hadolygu. Hyd yma, rydym wedi cadarnhau y bydd y gostyngiad un oedolyn o 25% yn parhau, a hefyd ein bwriad i gael gwared ar y disgownt eiddo gwag ac eithrio o dan rai amgylchiadau. Ar ôl yr [ymgynghoriad](#) diweddar, rydym yn dadansoddi'r ymatebion i gynigion ar gyfer eithriad Dosbarth F ar gyfer eiddo gwag lle nad yw profiant neu lythyron gweinyddu wedi'u rhoi eto, a'r eithriad a'r diystyriad i bobl â nam meddyliol difrifol.

Byddwn yn ymgynghori ar gynigion pellach yn nes ymlaen eleni, a gellid cyflwyno newidiadau fesul cam dros gyfnod o amser, gyda rhai newidiadau'n cael eu gweithredu ym mlwyddyn ariannol 2026-27. Bydd unrhyw reoliadau a ddatblygir gennym yn cael eu hategu gan Asesiad Effaith Rheoleiddiol a fydd yn nodi costau, manteision a risgiau unrhyw newidiadau arfaethedig i'r drefn bresennol.

Argymhelliad 10: Mae'r Pwyllgor yn argymhell bod y Gweinidog yn darparu gwybodaeth am y trefniadau trosiannol a fydd yn cael eu rhoi ar waith i gyfyngu ar effaith ailbrisiadau'r dreth gyngor ar aelwydydd ac awdurdodau lleol.

DERBYN. Rydym yn parhau i ystyried manylion y trefniadau trosiannol fel rhan o ddiwygio'r dreth gyngor. Byddaf yn ysgrifennu at y Pwyllgor yn amlinellu'r manylion unwaith y bydd y

ffordd ymlaen yn dilyn ymgynghoriad cam 2 yn hysbys. Bydd manylion y trefniadau trosiannol, gan gynnwys costau, manteision, ac effeithiau hefyd yn cael eu hamlinellu mewn Aseiad Effaith Rheoleiddiol ar wahân, sy'n cyd-fynd â'r ddeddfwriaeth berthnasol sydd ei hangen i roi effaith i'r trefniadau.

Argymhelliad 11: Mae'r Pwyllgor yn argymhell bod unrhyw adolygiad ôl-weithredu yn asesu costau a manteision cyffredinol y Bil, gan gynnwys unrhyw is-ddeddfwriaeth a wnaed ac a yw'r rhain yn bodloni'r disgwyliadau a nodir yn yr Aseiad Effaith Rheoleiddiol.

DERBYN. Mae nifer o brosesau monitro a gwerthuso eisoes ar waith i fesur effeithiau polisi a goblygiadau ariannol deddfwriaeth.

Bydd Llywodraeth Cymru yn parhau i weithio'n agos gyda'n rhanddeiliaid ac awdurdodau lleol i sicrhau bod aseuadau parhaus yn digwydd mewn perthynas â sut mae'r ddeddfwriaeth wedi dod i rym a'r effeithiau sy'n deillio o hynny.

Bydd is-ddeddfwriaeth a grëir o dan y Bil yn cael ei chefnogi gan ei Aseuadau Effaith Rheoleiddiol ei hun, gan amlinellu cynlluniau monitro a gwerthuso, gan gynnwys goblygiadau ariannol sy'n benodol i'r effeithiau perthnasol.

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Eich cyf/Our ref:

Y Cadeirydd – Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad
Senedd Cymru
Bae Caerdydd
Caerdydd
CF99 1SN

11 Ebrill 2024

Annwyl Cadeirydd,

Y Bil Cyllid Llywodraeth Leol (Cymru)

Diolch i'r Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad am ystyried y Bil Cyllid Llywodraeth Leol (Cymru) a'r adroddiad cyfatebol ar 6 Mawrth 2024.

Gweler fy ymateb isod i'r set o argymhellion a chasgliadau yn yr adroddiad. Rwyf yn falch fy mod i wedi gallu derbyn llawer o'r argymhellion.

Nid wyf wedi gallu derbyn y grŵp o argymhellion tebyg i hepgor sawl rhan o'r Bil sy'n cynnwys pwerau gwneud rheoliadau. Mae'r ymateb i bob argymhelliad o'r fath yn nodi'r effaith y byddai dileu'r adran berthnasol yn ei chael, ar ei ben ei hun. Mae hefyd yn bwysig cydnabod bod rhai o'r pwerau hyn yn gysylltiedig, gan eu bod yn ategu ei gilydd drwy weithredu ar wahanol bamedrau o fewn y system dreth leol. Byddai sefyllfa ganolraddol bosibl, a oedd yn cadw rhai o'r pwerau hyn ac yn cael gwared ar rai eraill, yn golygu nad fyddem bob amser yn gallu defnyddio'r adnodd mwyaf priodol mewn ymateb i flaenoriaethau yn y dyfodol. Er enghraifft, byddai cymorth ardrethi annomestig newydd yn cael ei ddarparu fel rhyddhad, eithriad neu luosydd gwahaniaethol, yn dibynnu ar y dull gorau o gyflawni'r nod polisi penodol. Mae'n bwysig bod yr holl offer hyn yn cael eu defnyddio i'r un graddau gan Weinidogion Cymru drwy reoliadau, er mwyn cynnal y bwriad polisi y tu ôl i'r darpariaethau a sicrhau bod y system gyfan yn gweithredu yn y ffordd orau.

Rwyf wedi atodi er gwybodaeth gopi'au o'r llythyrau rwyf wedi eu hanfon at gadeiryddion y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai a'r Pwyllgor Cyllid, ac rwyf hefyd yn anfon copi o'r llythyr hwn at gadeiryddion y ddau Bwyllgor hynny.

Edrychaf ymlaen at barhau i weithio gydag Aelodau wrth i'r Bil fynd drwy broses y Senedd.

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1SN

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Correspondence.Rebecca.Evans@gov.wales
Gohebiaeth.Rebecca.Evans@llyw.cymru

Rydym yn croesawu gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth Gymraeg sy'n dod i law yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh and any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Yn gywir,

Rebecca Evans.

Rebecca Evans AS/MS

Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid, y Cyfansoddiad a Swyddfa'r Cabinet
Cabinet Secretary for Finance, Constitution & Cabinet Office

Ymatebion i'r Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad ac Argymhellion ynglŷn â'r Bil Cyllid Llywodraeth Leol (Cymru)

Argymhelliad 1: Dylai'r Gweinidog ymateb i'r casgliadau a'r argymhellion a wnawn yn yr adroddiad hwn o leiaf ddau ddiwrnod gwaith cyn cynnal y ddafl ar egwyddorion cyffredinol Cyfnod 1.

DERBYN.

Argymhelliad 2: Dylai'r Gweinidog gadarnhau a yw wedi cael trafodaethau gyda'r Cwnsler Cyffredinol a Chabinet Llywodraeth Cymru ynghylch y flaenoriaeth y dylid ei rhoi i atgyfnerthu'r gyfraith ar drethiant lleol.

DERBYN. Trafodais ddewisiadau deddfwriaethol gyda'r Cwnsler Cyffredinol cyn drafftio'r Bil ac, fel yr eglurais i'r Pwyllgor, gwnaethpwyd y penderfyniad i beidio ag atgyfnerthu'r gyfraith ar drethiant lleol ar hyn o bryd. Mae ymrwymiad parhaus y Pwyllgor i hygyrchedd cyfraith Cymru a chefnogaeth ar gyfer cyfuno yn ddefnyddiol, a bydd y canfyddiadau yn adroddiad y Pwyllgor yn cael eu hystyried wrth i gynigion ar gyfer prosiectau cyfuno yn y dyfodol gael eu datblygu. Gan hynny, rwyf wedi rhannu barn y Pwyllgor ar y mater hwn gyda'r Cwnsler Cyffredinol.

Argymhelliad 3: Dylai'r Gweinidog roi manylion llawn pam, ar bob un o'r achlysuron a grybwyllir yn y Memorandwm Esboniadol i'r Bil ac yn ei llythyr at y Pwyllgor ar 18 Ionawr 2024 pan ddefnyddiwyd Biliau'r DU, na fyddai'r Senedd wedi gallu pasio ei deddfwriaeth ei hun i gyflawni'r newidiadau angenrheidiol i'r systemau ardrethi annomestig a'r dreth gyngor yng Nghymru.

DERBYN. Mae'r Memoranda Cydsyniad Deddfwriaethol a osodwyd gerbron y Senedd mewn perthynas â phob achlysur pan gyflwynwyd Cynnig Cydsyniad Deddfwriaethol yn nodi'r ystyriaethau a'r rhesymeg allweddol dros argymell cydsyniad. Er mwyn helpu'r Pwyllgor i gael gafael ar yr wybodaeth hon, darperir dolenni yn **Atodiad A** i'r llythyr hwn.

Argymhelliad 4: Dylai'r Gweinidog ddarparu i'r Senedd restr glir, lawn a manwl o bob un o'r pwerau dirprwyedig yn y Bil, drwy gyfeirio at leoliad penodol, math, gweithdrefn craffu, ac a yw'n bŵer wedi ei ailddatgan (wedi ei ddiwygio neu heb ei ddiwygio).

DERBYN. Mae'r wybodaeth y gofynnir amdani ar gael yn Atodiad B y llythyr hwn. Ystyrir mai'r "pwerau wedi eu hailddatgan heb eu diwygio" yw'r rhai sy'n cael yr un effaith â'r pwerau presennol, er y gallai rhai mân ddiwygiadau testunol fod wedi cael eu gwneud i sicrhau eglurder. Ystyrir mai'r "pwerau wedi eu hailddatgan gyda diwygiadau" yw'r rhai sydd, yn fras, yn cael yr un effaith â'r pwerau presennol ond lle mae diwygiadau mwy sylweddol wedi eu gwneud.

Argymhelliad 5: Dylai'r Gweinidog gyflwyno gwelliant i'r Bil i hepgor adran 5.

GWRTHOD. Mae Deddf Cyllid Llywodraeth Leol 1988 (“Deddf 1988”) eisoes yn cynnwys amrywiaeth o bwerau unigol i Weinidogion Cymru eu darparu ar gyfer rhyddhad drwy reoliadau. Nid yw’r pŵer hwn yn fwy arwyddocaol o ran ei effaith bosibl ar atebolrwydd ardrethi annomestig na mecanweithiau deddfwriaethol a dewisol eraill sydd eisoes yn bodoli, ond mae’n darparu ar gyfer cysondeb ar draws tirwedd rhyddhad.

Gallai mabwysiadu’r argymhelliad hwn roi trethdalwyr dan anfantais drwy oedi neu hyd yn oed atal darparu cymorth newydd lle mae angen gweithredu’n gyflym iawn. Mae enghreifftiau diweddar yn cynnwys yr angen i ddibynnu ar fecanweithiau dewisol i ddarparu dros £1 biliwn o ryddhad i fusnesau manwerthu, hamdden a lletygarwch ers 2020-21 a’r gyllideb sydd ar gael i lywio dull Llywodraeth Cymru o ddarparu rhyddhad trosiannol ar ôl i Ddatganiad yr Hydref 2022 Llywodraeth y Deyrnas Unedig effeithio ar ailbrisiad 2023.

Argymhelliad 6: Dylai’r Gweinidog gyflwyno gwelliant i’r Bil i hepgor adran 9.

GWRTHOD. Gallai mabwysiadu’r argymhelliad hwn roi trethdalwyr dan anfantais drwy ohirio darparu eithriad newydd. Mae sawl ffordd y gellir lleihau atebolrwydd trethdalwr i sero. Mae’r rhain yn cynnwys defnyddio deddfwriaeth neu bwerau disgresiwn presennol awdurdodau lleol i ddarparu rhyddhad llawn. Mae eithriadau yn ddewis arall yn lle darparu rhyddhad llawn, a gymhwysir pan ystyrir y dylai’r swm taladwy o ardrethi annomestig ar gyfer math penodol o eiddo fod yn sero ar sail barhaol. Mewn amgylchiadau o’r fath, byddai cost a dim budd yn gysylltiedig â phrisio eiddo o’r math hwnnw. Gan hynny, nid yw’r pŵer hwn yn fwy arwyddocaol o ran ei effaith bosibl ar atebolrwydd na mecanweithiau deddfwriaethol neu ddewisol eraill sydd eisoes yn bodoli, ond mae’n darparu mwy o gysondeb ar draws y gwahanol elfennau hyn o’r system.

Argymhelliad 7: Dylai’r Gweinidog roi rhesymau llawn a manwl pam na wneir darpariaeth ar wyneb y Bil ar gyfer lluosydd ar gyfer busnesau bach.

DERBYN. Nid oes bwriad polisi ar hyn o bryd i greu lluosydd busnesau bach ar gyfer Cymru. Mae creu lluosydd ar gyfer busnesau bach yn un enghraifft yn unig o ddull y byddai modd ei fabwysiadu gan ddefnyddio’r pwerau yn adran 10 y Bil. Defnyddiwyd yr enghraifft hon oherwydd ei bod yn dangos sut mae’r fframwaith deddfwriaethol presennol yn cyfyngu ar y dewisiadau sydd ar gael i Weinidogion Cymru, gan gynnwys mewn perthynas â pholisïau sy’n cael eu hargymell gan Aelodau’r Senedd.

Mae ffyrdd eraill y gallai Llywodraeth Cymru ddymuno targedu’r defnydd o luosyddion gwahaniaethol, mewn perthynas â’n blaenoriaethau ac anghenion Cymru. Bwriad Adran 10 yw galluogi dadansoddiad o amrywiaeth ehangach o ddewisiadau polisi wrth ystyried a ddylid cyflwyno lluosydd gwahaniaethol ar gyfer Cymru.

Argymhelliad 8: Dylai’r Gweinidog gyflwyno gwelliannau i’r Bil i hepgor adrannau 10 ac 11.

GWRTHOD. Mae Deddf 1988 eisoes yn cynnwys pŵer i Weinidogion Cymru bennu'r lluosydd sengl presennol ar unrhyw lefel. Gan hynny, nid yw'r pŵer hwn yn fwy arwyddocaol o ran ei effaith bosibl ar atebolrwydd na'r hyn sydd eisoes yn bodoli. Mae lluosyddion gwahaniaethol yn bodoli mewn mannau eraill yn y Deyrnas Unedig ac mae'r rhesymeg dros y darpariaethau hyn wedi ei nodi. Mae'r fframwaith deddfwriaethol presennol yn cyfyngu ar y dewisiadau sydd ar gael i Weinidogion Cymru, gan gynnwys mewn perthynas â pholisïau sy'n cael eu hargymell gan Aelodau'r Senedd (er enghraifft, cyflwyno a rhewi lluosydd is ar gyfer busnesau bach).

Argymhelliad 9: Dylai'r Gweinidog ddarparu enghreifftiau penodol o ymddygiad yn erbyn osgoi trethi a fyddai wedi cael sylw drwy ddefnyddio'r pŵer arfaethedig yn adran 13 yn y blynyddoedd diwethaf pe bai wedi bod ar gael i Weinidogion Cymru yn gynharach.

DERBYN. Mae'n werth nodi'n gyntaf, pe bai pŵer yn erbyn osgoi trethi wedi cael ei gyflwyno rai blynyddoedd yn ôl, na fyddai o reidrwydd wedi cael ei ddrafftio yn y ffordd y caiff ei gyflwyno yn awr, ac mae'r dirwedd y byddai wedi cael ei ddefnyddio ynddi wedi esblygu hefyd (o ganlyniad i gyfraith achosion, er enghraifft). Yn yr un modd ag unrhyw bŵer, byddai'r defnydd ohono hefyd yn destun ymgynghoriad. Gan hynny, gallai pŵer yn erbyn osgoi trethi fod wedi cael ei ddefnyddio'n wahanol mewn blynyddoedd blaenorol i'r ffordd y gellid defnyddio pŵer newydd yn y dyfodol. Yn ail, mae'r ymateb i'r argymhelliad hwn o reidrwydd wedi ei gyfyngu i sut gellid bod wedi defnyddio pŵer. Nid yw'n fater o sut gellid bod wedi defnyddio cyfleoedd deddfwriaethol sylfaenol hefyd, pe baent wedi bod ar gael cyn hyn.

Gan roi'r materion hynny o'r neilltu, mae'n bosibl y byddai Gweinidogion Cymru wedi ceisio defnyddio pŵer yn erbyn osgoi trethi i fynd i'r afael â threfniadau osgoi sy'n dibynnu ar y canlynol:

- cynlluniau lliniaru ardrethi trydydd parti sy'n cael eu hysbysebu'n agored;
- trefniadau meddiannaeth nad ydynt yn cael eu gwneud ar sail fasnachol;
- cwmnïau ffenics yn manteisio ar ryddhad i eiddo heb ei feddiannu;
- "elusennau" anghyfreithlon yn manteisio ar ryddhad elusennol ar gyfer eiddo heb ei feddiannu.

Bydd y Pwyllgor yn gyfarwydd â phryderon ynghylch manteisio ar ryddhad elusennol ar gyfer eiddo heb ei feddiannu, gan fod y mater hwn bellach yn cael sylw yn adran 6 y Bil. Mae'r mater hwn wedi bod yn hysbys ers i ni ymgynghori ar amrywiaeth o fesurau i fynd i'r afael ag osgoi yn 2018. Pe bai pŵer yn erbyn osgoi trethi eisoes wedi bod ar gael bryd hynny, gallai Gweinidogion Cymru fod wedi ei ddefnyddio i fynd i'r afael â'r mater yn brydlon. Yn absenoldeb pŵer o'r fath, y Bil hwn yw'r cyfle cyntaf sydd ar gael i gymryd camau i fynd i'r afael â'r camfanteisio. Ystyrir bod diwygiadau i Ddeddf 1988 yn ddigonol yn yr achos hwn, oherwydd gellir mynd i'r afael â'r osgoi drwy gryfhau'r gofynion tystiolaeth y mae angen eu bodloni cyn rhoi'r rhyddhad. Mae hyn yn dangos ein hymrwymiad i addasu deddfwriaeth bresennol lle'r ydym yn nodi y gellir gwneud gwelliannau, a nodir enghreifftiau eraill o'r dull hwn mewn ymateb i argymhelliad 10.

Fodd bynnag, rydym o'r farn na ellir mynd i'r afael â llawer o drefniadau osgoi yn ddigonol dim ond drwy newid y darpariaethau deddfwriaethol presennol sy'n cael eu hecsbloetio.

Mae argaeledd trefn gwrth-osgoi benodol sy'n darparu ar gyfer addasu atebolrwydd mewn achosion penodol lle mae trefniadau osgoi artiffisial yn ymateb i'r broblem honno. Bydd y drefn hon yn cael ei darparu gan y darpariaethau gwrth-osgoi newydd yn Neddf 1988 a'r offeryn statudol a fydd yn diffinio'r trefniadau artiffisial penodol. Mae'r dull deddfwriaethol hwn yn sicrhau y gellir delio â thechnegau osgoi trethi, sy'n esblygu'n barhaus, yn brydlon, er mwyn lleihau'r risg refeniw i gyllid y wlad.

Argymhelliad 10: Dylai'r Gweinidog egluro sut mae Llywodraeth Cymru neu Lywodraeth y Deyrnas Unedig wedi mynd i'r afael ag ymddygiad gwrth-osgoi o'r fath yn y gorffennol, o ystyried natur hirsefydlog ardrethu annomestig.

DERBYN. Fel y disgrifiwyd mewn ymateb i argymhelliad 9, mae absenoldeb rhai o'r pwerau yn y Bil wedi cyfyngu ar allu Llywodraeth Cymru i fynd i'r afael ag osgoi mewn modd amserol. Mae mynd i'r afael ag osgoi ardrethi annomestig yn faes lle mae Llywodraeth Cymru ar y blaen i Lywodraeth y Deyrnas Unedig, ar ôl gwneud cynnydd graddol o ran gweithredu amrywiaeth o fesurau a gyhoeddwyd yn 2018. Mae rhai mesurau wedi bod yn bosibl eu cyflawni gan ddefnyddio rheoliadau (e.e. cynyddu'r cyfnod rhwng achosion o gymhwysedd ar gyfer rhyddhad ar gyfer eiddo heb ei feddiannu), ond mae deddfwriaeth sylfaenol wedi bod yn angenrheidiol ar gyfer y rhan fwyaf o bethau (e.e. pwerau i awdurdodau lleol fynd i mewn ac arolygu eiddo neu ofyn am wybodaeth gan drydydd partïon sy'n cynnal busnes mewn perthynas ag eiddo). Lle mae deddfwriaeth sylfaenol wedi bod yn ofynnol, mae'r cyfleoedd ar gyfer darpariaethau mewn cyfrwng deddfwriaethol addas wedi bod yn gyfyngedig. Am y rheswm hwn, mae adrannau 6 a 13 o'r Bil hwn yn darparu ar gyfer dau o'r mesurau a gyhoeddwyd gyntaf yn 2018.

Argymhelliad 11: Os nad oes tystiolaeth benodol yn dangos bod angen y pŵer, dylai'r Gweinidog gyflwyno gwelliant i'r Bil i hepgor adran 13.

GWRTHOD. Byddai mabwysiadu'r argymhelliad hwn yn arwain at oedi wrth fynd i'r afael â threfniadau gwrth-osgoi a nodwyd, gan arwain at osgoi atebolrwydd am gyfnod hir. Mae'r pŵer i wneud rheoliadau yn adran 13 y Bil wedi cael ei ddylunio'n ofalus i fod mor gyfyngedig â phosibl, gan barhau i alluogi'r bwriad polisi hirsefydlog ac annadleuol y tu ôl i'r darpariaethau i gael ei gyflawni. Bydd cynigion i ddiffinio trefniadau osgoi artiffisial newydd wedi bod yn destun ymgynghoriad cyn cyflwyno rheoliadau.

Argymhelliad 12: Dylai'r Gweinidog gyflwyno gwelliant i'r Bil i hepgor adran 18.

GWRTHOD. Byddai mabwysiadu'r argymhelliad hwn yn golygu y byddai Gweinidogion Cymru yn parhau i gael eu cyfyngu o ran newid elfennau o'r disgowntiau y darperir ar eu cyfer ar hyn o bryd yn Neddf Cyllid Llywodraeth Leol 1992. Byddai'n atal Gweinidogion Cymru rhag cyflwyno disgowntiau newydd neu sicrhau y gellir targedu gostyngiadau i helpu i gefnogi'r aelwydydd mwyaf agored i niwed ac incwm isel. Mae'r trefniadau presennol yn gymysgedd o ddarpariaethau nad ydynt mor glir ag y gallent fod, ac nad ydynt yn gweithio'n arbennig o dda gyda'i gilydd.

Gallai dileu'r adran hon roi'r rhai sy'n talu'r dreth gyngor, ymarferwyr awdurdodau lleol a gwasanaethau cynghori a fyddai'n elwa ar nodau'r polisi i symleiddio'r trefniadau mewn perthynas â Chymru, gan ddarparu eglurder a dileu'r amwysedd sy'n bodoli yn rhai o'r darpariaethau presennol yn Neddf 1992. Gallai dileu'r adran hon hefyd roi rhai talwyr treth y cyngor dan anfantais o ran elwa ar nodau polisi Llywodraeth Cymru o gyflawni nodau economaidd-gymdeithasol ehangach, fel mynd i'r afael â thlodi.

Argymhelliad 13: Dylai'r Gweinidog egluro pa weithdrefn craffu fydd yn gymwys i reoliadau a wneir o dan adran 13(1) o Ddeddf 1992 (fel y'i diwygiwyd).

DERBYN. Bydd rheoliadau a wneir o dan adran 13(1) o Ddeddf 1992 yn ddarostyngedig i'r weithdrefn negyddol fel y'i darperir yn barod yn Neddf 1992. Bydd Tabl 5.1 yn y Memorandwm Esboniadol yn cael ei ddiwygio i adlewyrchu'r sefyllfa hon.

Ymatebion i gasgliadau'r Pwyllgor

Fe nodwch isod fy mod yn darparu un ymateb i ymdrin â chasgliadau 1-10 ac 12.

Casgliad 1: Ni ddylai capasiti a phwysau Llywodraeth Cymru gael eu drysu na'u cyfuno â chapasiti a dyletswydd y Senedd i gyflawni ei swyddogaeth ddeddfwriaethol.

Casgliad 2: Rydym yn anghytuno â datganiad y Gweinidog y bydd y "trefniadau a gynigir yn y Bil hwn yn gwella rôl y Senedd yn sylweddol".

Casgliad 3: Nid ydym yn glir sut y bydd y Bil, ym marn y Gweinidog, yn "rhoi mwy o bŵer i'r Senedd dros benderfyniadau a wneir yma yng Nghymru mewn perthynas ag ardrethi annomestig a'r dreth gyngor".

Casgliad 4: Rydym o'r farn bod sylwadau'r Gweinidog bod y Bil yn fframwaith deddfwriaethol ar gyfer diogelu at y dyfodol yn groes i'w barn ei fod hefyd yn gyson ag egwyddorion hirsefydlog mewn perthynas â rôl y ddeddfwrfa.

Casgliad 5: Er ein bod ni'n cydnabod y gallai fod adegau mewn unrhyw flwyddyn benodol lle gallai amgylchiadau brys ac annisgwyl alw am newidiadau deddfwriaethol, nid yw hyn ynddo'i hun yn rheswm digonol i gyfiawnhau cymryd pŵer gweithredol sylweddol pan fydd gan y Senedd weithdrefnau ar waith i ganiatáu craffu cyflym ar ddeddfwriaeth sylfaenol.

Casgliad 6: Nid ydym yn croesawu sylwadau'r Gweinidog y bydd y Bil yn "gadael i lywodraethau'r dyfodol feddwl yn greadigol am wahanol bethau", yn enwedig yng ngoleuni'r cyfyngiadau sydd ar y Senedd ei hun i ddylanwadu ar y "meddwl creadigol" hwn.

Casgliad 7: Nid ydym o'r farn bod y Bil yn ffordd briodol i lywodraeth ddeddfu. Ni ddylai llywodraeth gynnig deddfwriaeth sylfaenol sy'n creu pwerau gwneud rheoliadau helaeth er mwyn galluogi llywodraethau'r dyfodol i 'feddwl yn greadigol'. Mae hyn yn hwyluso osgoi craffu manwl gan Aelodau Senedd a etholwyd yn ddemocrataidd.

Casgliad 8: Drwy'r Bil, mae'r Gweinidog yn gofyn i'r Senedd hon roi pwerau dirprwyedig eang i lywodraeth anetholedig yn y dyfodol am resymau anhysbys ac i wneud amrywiaeth eang o bethau nad ydynt o reidrwydd yn cael eu deall heddiw. Mae rhoi gormod o bwerau deddfu eilaidd yn gwadu rôl gyfansoddiadol briodol y Senedd.

Casgliad 9: Rydym wedi gwneud sylwadau dro ar ôl tro ar y cyfiawnhad 'diogelu at y dyfodol' a gyflwynir yn aml gan Weinidogion Cymru. Mae diogelu deddfwriaeth sylfaenol yn ormodol at y dyfodol yn tynnu pwerau oddi ar Seneddau'r dyfodol ac nid yw'n arfer derbyniol.

Casgliad 10: Credwn fod y Bil yn enghraifft o Lywodraeth Cymru yn gwneud dewisiadau deddfwriaethol amhriodol, ac mae hyn yn peri pryder arbennig yng nghyd-destun diwygio'r Senedd.

Casgliad 12: Yn unol ag egwyddorion seneddol hirsefydlog, credwn y dylai newidiadau sylweddol i drethiant lleol gael eu gwneud gan ddeddfwriaeth sylfaenol ar ôl datblygu polisi penodol.

NODWYD. Fe wnes i gydnabod yn ystod fy nhystiolaeth i'r Pwyllgor, heb ystyried capasiti, ei fod hefyd yn fater o'r hyn sy'n rhesymol a chymesur o ran deddfu yn y maes hwn. Rwyf wedi nodi fy rhesymau dros y dull gweithredu a fabwysiadwyd yn y Bil hwn, fel mae adroddiad y Pwyllgor wedi cydnabod. Am y rhesymau hyn y mae'r Llywodraeth yn ceisio cael y pwerau hyn i wneud rheoliadau, yn hytrach na chyflwyno deddfwriaeth sylfaenol ar wahân bob tro y bydd angen newid. Ar sail nifer y newidiadau mewn trethi lleol dros y blynyddoedd diwethaf, nid yw dull gweithredu o'r fath yn cael ei ystyried yn un y gellir ei gyflawni. Rwyf yn sylweddoli bod gan y Pwyllgor farn wahanol am hyn.

Rwyf hefyd wedi bod yn glir yn fy nhystiolaeth fy mod i o'r farn bod y dull gweithredu arfaethedig a nodir yn y Bil hwn yn welliant sylweddol o'i gymharu â'r system rydym wedi dibynnu arni hyd yma o ran ceisio cydsyniadau i Gymru drwy Filiau Senedd y Deyrnas Unedig.

Yn olaf, nodaf sylw'r Pwyllgor mewn perthynas â gallu cynyddol y Senedd i graffu yn y dyfodol pe bai Bil Senedd Cymru (Aelodau ac Etholiadau) yn cael ei basio.

Casgliad 11: Mae'r Gweinidog yn gofyn i'r Senedd ddirprwyo pwerau sylweddol i'w harfer gan y weithrediaeth a dylai'r Senedd wybod yr union rif, lleoliad a math sydd yn y Bil.

NODWYD. Mae'r wybodaeth y gofynnir amdani yn argymhelliad 4 yn **Atodiad B** i'r llythyr hwn.

Casgliad 13: Mae Adran 9 yn enghraifft arall yn y Bil lle mae pwerau eang i wneud is-ddeddfwriaeth yn cael eu cymryd heb unrhyw dystiolaeth na nod polisi mewn golwg. Nid ydym o'r farn bod hyn yn briodol nac yn dderbyniol.

NODWYD. Mae'r cyd-destun a'r rhesymeg y tu ôl i adran 9 y Bil wedi cael eu hegluro. Fel y nodir yn yr wybodaeth a ddarparwyd yn flaenorol, ac a adlewyrchir yn adroddiad y Pwyllgor, nid yw'r pŵer yn adran 9 yn fwy arwyddocaol o ran ei effaith bosibl ar atebolrwydd ardrethi annomestig na mecanweithiau deddfwriaethol a dewisol eraill sydd eisoes yn bodoli.

Casgliad 14: O ystyried yr enghraifft mae'r Gweinidog wedi ei dyfynnu o ran lluosydd ar gyfer busnesau bach, nid ydym yn glir pam nad yw'r Bil yn cael ei ddefnyddio i greu lluosydd o'r fath.

NODWYD. Mae'r mater hwn yn cael ei egluro yn fy ymateb i argymhelliad 7.

Teitl y ddeddfwriaeth	Dolen at fanylion ynghylch cydsyniad deddfwriaethol	Y rheswm/rhesymau dros fabwysiadu'r dull hwn a amlinellir yn y Memorandwm Cydsyniad Deddfwriaethol
Deddf Lleoliaeth 2011	https://busnes.senedd.cymru/mglIssueHistoryHome.aspx?Ild=1334&Opt=0&AIID=2878	Manteision defnyddio'r Bil hwn Barn Llywodraeth Cymru yw ei bod yn briodol delio â'r darpariaethau hyn ym Mil y Deyrnas Unedig hwn gan ei fod yn cynrychioli'r cyfrwng deddfwriaethol mwyaf priodol a chymesur i alluogi'r darpariaethau hyn i fod yn gymwys yng Nghymru cyn gynted ag y bo modd.
Deddf Cyllid Llywodraeth Leol 2012	https://busnes.senedd.cymru/mglIssueHistoryChronology.aspx?Ild=3938&Opt=2 https://senedd.wales/laid%20documents/lcm-ld11580/lcm-ld11580-w.pdf	Manteision defnyddio'r Bil hwn Barn Llywodraeth Cymru yw ei bod yn briodol delio â'r darpariaethau hyn ym Mil y Deyrnas Unedig hwn gan ei fod yn cynrychioli'r cyfrwng deddfwriaethol mwyaf priodol a chymesur i alluogi'r darpariaethau hyn i fod yn gymwys yng Nghymru cyn gynted â phosibl. Bydd y darpariaethau hyn yn caniatáu i Weinidogion Cymru gyflwyno deddfwriaeth briodol yn unol â blaenoriaethau a phryderon Cymru, cyn diddymu Budd-dal y Dreth Gyngor ym mis Mawrth 2013.
Deddf Twf a Seilwaith 2013	https://busnes.senedd.cymru/mglIssueHistoryHome.aspx?Ild=5396&Opt=0&AIID=9232 https://senedd.wales/Laid%20Documents/LCM-LD9146%20-%20Legislative%20Consent%20Memorandum%20-%20%20Growth%20and%20Infrastructure%20Bill,%20Amendments%20to%20the%20Local%20Governme-18122012-241737/lcm-ld9146-e-Cymraeg.pdf	Manteision defnyddio'r Bil hwn Barn Llywodraeth Cymru yw ei bod yn briodol delio â'r darpariaethau hyn ym Mil y Deyrnas Unedig hwn gan ei fod yn cynrychioli'r cyfrwng deddfwriaethol mwyaf priodol a chymesur i alluogi'r darpariaethau hyn i fod yn gymwys mewn perthynas â Chymru cyn gynted ag y bo modd. Gallai aros i ddarpariaethau tebyg gael eu cynnwys mewn Bil Cynulliad arwain at oedi a fyddai'n golygu bod Cymru dan anfantais o'i chymharu â'r sefyllfa yn Lloegr. Bydd y darpariaethau yn caniatáu i Weinidogion Cymru gyflwyno is-ddeddfwriaeth briodol yn unol â blaenoriaethau Cymru.
Deddf Menter 2016	https://busnes.senedd.cymru/mglIssueHistoryChronology.aspx?Ild=13706&Opt=2&AIID=26	Manteision defnyddio'r Bil hwn Mae Llywodraeth Cymru o'r farn ei bod hi'n briodol delio a'r darpariaethau hyn ym Mil y Deyrnas Unedig ar sail amseru a chydlyniaeth. Mae natur

Teitl y ddeddfwriaeth	Dolen at fanylion ynghylch cydsyniad deddfwriaethol	Y rheswm/rhesymau dros fabwysiadu'r dull hwn a amlinellir yn y Memorandwm Cydsyniad Deddfwriaethol
	974 https://senedd.wales/laid%20documents/lcm-ld10372/lcm-ld10372-w.pdf	<p>rhyng-gysylltiedig y systemau ardrethi annomestig gweinyddol perthnasol yng Nghymru a Lloegr a gweithrediad trawsffiniol Asiantaeth y Swyddfa Brisio fel asiantaeth Cyllid a Thollau Ei Fawrhydi yn golygu ei bod yn effeithiol ac yn briodol i'r ddarpariaeth ar gyfer gweinyddiaethau Cymru a Lloegr gael ei datblygu ar yr un pryd yn yr un offeryn deddfwriaethol.</p>
Deddf Seilwaith Telathrebu (Rhyddhad Rhag Ardrethi Annomestig) 2018	https://busnes.senedd.cymru/mglIssueHistoryHome.aspx?lId=19909	<p>Manteision defnyddio'r Bil hwn Mae Llywodraeth Cymru o'r farn ei bod hi'n briodol delio a'r darpariaethau hyn ym Mil y Deyrnas Unedig ar sail amseru a chydlyniaeth. Mae hyn yn cynnwys yr angen i ddarparu cydraddoldeb â Lloegr i sicrhau nad effeithir yn andwyol ar fuddsoddiad mewn seilwaith ffeibr yng Nghymru. Mae natur gydgyssylltiedig y systemau gweinyddol perthnasol yng Nghymru a Lloegr hefyd yn cefnogi bwrw ymlaen â darpariaeth ar yr un pryd yn yr un offeryn deddfwriaethol.</p>
Bil Ardrethi Annomestig (Meithrinfeydd Planhigion) 2018	https://busnes.senedd.cymru/mglIssueHistoryHome.aspx?lId=22279&Opt=0 https://senedd.wales/laid%20documents/lcm-ld11580/lcm-ld11580-w.pdf	<p>Y rhesymau dros wneud y darpariaethau hyn i Gymru yn y Bil Mae'r posibilrwydd o wneud y newid hwn drwy Fil Llywodraeth Cymru yn y dyfodol wedi cael ei ddiystyru oherwydd nad oes cyfle deddfwriaethol cadarn ar hyn o bryd o fewn yr amserlen sy'n ofynnol. Yn ogystal, byddai defnyddio Bil Llywodraeth Cymru yn arwain at ddulliau prisio gwahanol ar waith yng Nghymru a Lloegr am gyfnod, h.y. nes i Fil Llywodraeth Cymru ddod yn gyfraith. Ni fyddai hyn yn ddymunol ac ni fyddai modd ei gyfiawnhau.</p>
Bil Ardrethi Annomestig (Rhestrau) 2019 (Daeth y Bil i ben pan ohiriwyd Senedd y Deyrnas Unedig, ond cafodd ei ailgyflwyno)	https://busnes.senedd.cymru/mglIssueHistoryHome.aspx?lId=25705	<p>Y rhesymau dros wneud y darpariaethau hyn i Gymru yn y Bil Mae angen llawer o waith paratoi ar gyfer rhestrau ardrethi newydd sy'n dod i rym ar 1 Ebrill 2021 ac i sicrhau bod trethdalwyr yn ymwybodol o'r newidiadau arfaethedig. Mae'r cadarnhad o'r dyddiad prisio yn y ddeddfwriaeth yn darparu'r sail statudol ar gyfer y gwaith hwn. Mae'r posibilrwydd o wneud y newid hwn drwy Fil Llywodraeth Cymru yn y dyfodol wedi cael ei ddiystyru oherwydd nad oes cyfle deddfwriaethol addas o fewn yr amserlen sy'n ofynnol i alluogi Asiantaeth y Swyddfa Brisio i gwblhau'r gwaith prisio angenrheidiol. Yn ogystal, byddai defnyddio Bil diweddarach gan Lywodraeth Cymru yn arwain at lai o sicrwydd i fusnesau a threthdalwyr eraill yng Nghymru yn y cyfamser. Bydd y Bil yn sicrhau bod</p>

Teitl y ddeddfwriaeth	Dolen at fanylion ynghylch cydsyniad deddfwriaethol	Y rheswm/rhesymau dros fabwysiadu'r dull hwn a amlinellir yn y Memorandwm Cydsyniad Deddfwriaethol
		amseriad yr ailbrisiad yng Nghymru yn cyd-fynd â'r un yn Lloegr a bod prisiadau'n cael eu gwneud mewn modd cyson.
Bil Ardrethu Annomestig (Toiledau Cyhoeddus) 2019 (Daeth y Bil i ben pan ohiriwyd Senedd y Deyrnas Unedig, ond cafodd ei ailgyflwyno)	https://busnes.senedd.cymru/mglIssueHistoryChronology.aspx?lld=25775&Opt=2	Y rhesymau dros wneud y darpariaethau hyn i Gymru yn y Bil Mae'r posibilrwydd o wneud y newid hwn drwy Fil Llywodraeth Cymru yn y dyfodol wedi cael ei ddiystyru gan nad oes cyfle deddfwriaethol sylfaenol addas ar hyn o bryd a fyddai'n caniatáu i'r cyfraddau ar doiledau cyhoeddus gael eu dileu yng Nghymru ar yr un pryd ag yn Lloegr. Mae cynnwys darpariaethau ar gyfer Cymru yn y Bil yn darparu cyfradd sero o atebolrwydd am doiledau cyhoeddus yng Nghymru a bydd yn lleihau'r gost o'u cynnal a gallai eu helpu i aros yn agored.
Bil Ardrethu Annomestig (Rhestrau) 2020 (Cafodd y Bil ei ddisodli gan Ddeddf Ardrethu Annomestig (Rhestrau) 2021)	https://busnes.senedd.cymru/mglIssueHistoryHome.aspx?lld=28724	Y rhesymau dros wneud y darpariaethau hyn i Gymru yn y Bil Mae angen llawer o waith paratoi ar gyfer rhestrau ardrethu newydd sy'n dod i rym ar 1 Ebrill 2021 ac i sicrhau bod trethdalwyr yn ymwybodol o'r newidiadau arfaethedig. Mae'r cadarnhad o'r dyddiad prisio yn y ddeddfwriaeth yn darparu'r sail statudol ar gyfer y gwaith hwn. Mae'r posibilrwydd o wneud y newid hwn drwy Fil Llywodraeth Cymru yn y dyfodol wedi cael ei ddiystyru oherwydd nad oes cyfle deddfwriaethol addas o fewn yr amserlen sy'n ofynnol i alluogi Asiantaeth y Swyddfa Brisio i gwblhau'r gwaith prisio angenrheidiol. Yn ogystal, byddai defnyddio Bil diweddarach gan Lywodraeth Cymru yn arwain at lai o sicrwydd i fusnesau a threthdalwyr eraill yng Nghymru yn y cyfamser. Byddai angen i Fil Llywodraeth Cymru gael ei osod, ei drafod, ei basio a'i ddechrau cyn diwedd mis Mehefin er mwyn i'r newidiadau fod yn weithredol ar gyfer mis Ebrill 2021. Bydd y Bil hefyd yn ei gwneud yn ofynnol diwygio Rheoliadau Ardrethu Annomestig (Symiau Taladwy) (Cymru) 2016 a rhaid i'r rheoliadau diwygiedig hyn fod mewn grym erbyn 31 Rhagfyr 2020, neu ni fyddant yn weithredol fel arall. Bydd y Bil yn sicrhau bod amseriad yr ailbrisiad yng Nghymru yn cyd-fynd â'r un yn Lloegr a bod prisiadau'n cael eu gwneud mewn modd cyson.

Teitl y ddeddfwriaeth	Dolen at fanylion ynghylch cydsyniad deddfwriaethol	Y rheswm/rhesymau dros fabwysiadu'r dull hwn a amlinellir yn y Memorandwm Cydsyniad Deddfwriaethol
Deddf Ardrethu Annomestig (Toiledau Cyhoeddus) 2021	https://busnes.senedd.cymru/mglIssueHistoryHome.aspx?lId=28394	Y rhesymau dros wneud y darpariaethau hyn i Gymru yn y Bil Mae'r posibilrwydd o wneud y newid hwn drwy Fil Llywodraeth Cymru yn y dyfodol wedi cael ei ddiystyru gan nad oes cyfle deddfwriaethol sylfaenol addas ar hyn o bryd a fyddai'n caniatáu i'r cyfraddau ar doiledau cyhoeddus gael eu dileu yng Nghymru ar yr un pryd ag yn Lloegr. Mae cynnwys darpariaethau ar gyfer Cymru yn y Bil yn darparu cyfradd sero o atebolrwydd am doiledau cyhoeddus yng Nghymru a bydd yn lleihau'r gost o'u cynnal a gallai eu helpu i aros yn agored.
Bil Ardrethu Annomestig (Rhestrau) (Rhif 2) / Deddf Ardrethu Annomestig (Rhestrau) 2021	https://busnes.senedd.cymru/mglIssueHistoryHome.aspx?lId=29631&Opt=0	Y rhesymau dros wneud y darpariaethau hyn i Gymru yn y Bil Mae angen llawer o waith paratoi ar gyfer rhestrau ardrethu newydd sy'n dod i rym ar 1 Ebrill 2023 ac i sicrhau bod trethdalwyr yn ymwybodol o'r newidiadau arfaethedig. Mae'r cadarnhad o'r dyddiad prisio yn y ddeddfwriaeth yn darparu'r sail statudol ar gyfer y gwaith hwn. Mae'r posibilrwydd o wneud y newid hwn drwy Fil Llywodraeth Cymru yn y dyfodol wedi cael ei ddiystyru oherwydd nad oes cyfle deddfwriaethol addas o fewn yr amserlen sy'n ofynnol i alluogi Asiantaeth y Swyddfa Brisio i gwblhau'r gwaith prisio angenrheidiol. Yn ogystal, byddai defnyddio Bil diweddarach gan Lywodraeth Cymru yn arwain at lai o sicrwydd i fusnesau a threthdalwyr eraill yng Nghymru yn y cyfamser. Bydd y Bil hefyd yn sicrhau bod amseriad yr ailbrisiad yng Nghymru yn cyd-fynd â'r un yn Lloegr a bod prisiadau'n cael eu gwneud mewn modd cyson.
Deddf Ardrethu (Coronafeirws) ac Anghymhwysu Cyfarwyddwyr (Cwmniau a Ddiddymwyd) 2021	https://busnes.senedd.cymru/mglIssueHistoryHome.aspx?lId=37958	Y rhesymau dros wneud y darpariaethau hyn i Gymru yn y Bil Dim ond drwy ddeddfwriaeth sylfaenol y gellir gwneud y newidiadau hyn. Mae'r posibilrwydd o wneud y newidiadau hyn drwy Fil Llywodraeth Cymru yn y dyfodol wedi cael ei ddiystyru gan nad oes cyfrwng deddfwriaethol addas yn cael ei gynllunio o fewn yr amserlenni sy'n angenrheidiol ar gyfer y darpariaethau hyn. Byddai defnyddio Bil diweddarach gan Lywodraeth Cymru yn arwain at ansicrwydd i fusnesau a threthdalwyr eraill yng Nghymru yn y cyfamser. Byddai hefyd yn arwain at oblygiadau ariannol sylweddol. Byddai angen i Fil Llywodraeth Cymru gael ei osod, ei drafod, ei basio a'i gychwyn er mwyn i'r newidiadau fod yn effeithiol yn ôl-weithredol. Byddai unrhyw oedi yn cynyddu'r baich gweinyddol ar drethdalwyr,

Teitl y ddeddfwriaeth	Dolen at fanylion ynghylch cydsyniad deddfwriaethol	Y rheswm/rhesymau dros fabwysiadu'r dull hwn a amlinellir yn y Memorandwm Cydsyniad Deddfwriaethol
		Asiantaeth y Swyddfa Brisiog ac awdurdodau lleol Cymru. Byddai cydsynio i ddarpariaethau yn y Bil yn galluogi datrys y mater yn brydlon, gan alluogi targedu adnoddau'n well a galluogi cyflwyno cymorth wedi ei dargedu ar gyfer trethdalwyr y mae'r ddeddfwriaeth yn effeithio'n negyddol arnynt. Byddai'r Bil yn sicrhau bod y ffordd mae apeliadau'n cael eu trin yng Nghymru yn cyd-fynd â'r un yn Lloegr ac y byddai trethdalwyr Cymru yn cael eu trin yn gyson.
Deddf Ardrethu Annomestig 2023	https://busnes.senedd.cymru/mgIssueHistoryHome.aspx?lld=41256	Y rhesymau dros wneud y darpariaethau hyn i Gymru yn y Bil Dim ond drwy ddeddfwriaeth sylfaenol y gellir gwneud y newidiadau hyn. Mae'r posibilrwydd o wneud y newidiadau hyn drwy Fil Llywodraeth Cymru yn y dyfodol wedi cael ei ystyried. Mae'r newidiadau wedi cael eu nodi fel rhai sy'n addas i'w dilyn drwy Fil Llywodraeth y Deyrnas Unedig ar y sail y byddent yn fuddiol i'w rhoi ar waith cyn gynted ag sy'n ymarferol bosibl. Byddai aros am Fesur Cyllid Llywodraeth Leol (Cymru) arfaethedig Llywodraeth Cymru yn arwain at roi Llywodraeth Cymru a threthdalwyr yng Nghymru dan anfantais, a byddai aildrefnu Bil y Senedd yn cael effeithiau negyddol ehangach ar ein rhaglen ddeddfwriaethol.

Atodiad B

Adran o'r Bil	Darpariaeth yn y Ddeddf ddiwygiedig	Pŵer mewn perthynas â Chymru i (disgrifiad)	Gweithdrefn	Newydd neu ailddatgan
4	Adran 54AB(1) o Ddeddf Cyllid Llywodraeth Leol 1988 (Deddf 1988)	Diwygio adrannau 41ZA(3) a 52ZA(3) o Ddeddf 1988 er mwyn: (a) rhoi blwyddyn wahanol yn lle'r flwyddyn a bennir am y tro fel y flwyddyn ailbriso (b) mewnosod cyfeiriad at flwyddyn wahanol i'r flwyddyn a fyddai fel arall yn flwyddyn ailbriso (c) rhowch gyfnod gwahanol rhwng y blynyddoedd ailbriso yn lle'r bwlch a nodir yno am y tro (d) gwneud diwygiadau eraill sy'n ganlyniadol, neu'n gysylltiedig â'r diwygiadau a wnaed o dan baragraff (a), (b), neu (c)	Drafft cadarnhaol	Newydd
5(2)	Paragraff 8A(2)(b)(i) o Atodlen 4ZA i Ddeddf 1988	Rhagnodi amodau i roi rhyddhad rhannol ychwanegol mewn perthynas â hereditamentau rhestr leol eiddo a feddiennir	Drafft cadarnhaol	Newydd
	Paragraff 8B(2) o Atodlen 4ZA i Ddeddf 1988	Rhagnodi amodau i roi rhyddhad llawn ychwanegol mewn perthynas â hereditamentau rhestr leol eiddo a feddiennir	Drafft cadarnhaol	Newydd
	Paragraff 8C o Atodlen 4ZA i Ddeddf 1988	Diwygio neu ddiddymu unrhyw ddarpariaeth yn Rhannau 2 a 3 o'r Atodlen at ddibenion amrywio neu dynnu'n ôl ryddhad a nodir yn y rhannau hynny mewn perthynas â hereditamentau rhestr leol eiddo a feddiennir	Drafft cadarnhaol	Newydd
	Paragraff 9A o Atodlen 4ZA i Ddeddf 1988	Diwygio paragraff 9 o'r Atodlen er mwyn darparu ar gyfer cyfrifo'r swm taladwy pan fo mwy nag un rhyddhad yn gymwys i hereditamentau rhestr leol eiddo a feddiennir	Drafft cadarnhaol	Newydd
	Paragraff 10(6A) o Atodlen 4ZA i Ddeddf 1988	Rhagnodi gwerth "F" yn y fformiwla a ddefnyddir at ddibenion rhoi rhyddhad rhannol newydd mewn perthynas â hereditamentau rhestr leol eiddo a feddiennir	Drafft cadarnhaol	Newydd
5(3)	Paragraff 2A(2)(b)(i) o Atodlen 4ZB i	Rhagnodi amodau i roi rhyddhad rhannol ychwanegol mewn perthynas â hereditamentau rhestr leol eiddo nas meddiennir	Drafft cadarnhaol	Newydd

Adran o'r Bil	Darpariaeth yn y Ddeddf ddiwygiedig	Pŵer mewn perthynas â Chymru i (disgrifiad)	Gweithdrefn	Newydd neu ailddatgan
	Ddeddf 1988			
	Paragraff 2B(2) o Atodlen 4ZB i Ddeddf 1988	Rhagnodi amodau i roi rhyddhad llawn ychwanegol mewn perthynas â hereditamentau rhestr leol eiddo nas meddiennir	Drafft cadarnhaol	Newydd
	Paragraff 2C o Atodlen 4ZB i Ddeddf 1988	Diwygio neu ddiddymu unrhyw ddarpariaeth yn Rhan 2 o'r Atodlen at ddibenion amrywio neu dynnu'n ôl ryddhad a nodir yn y rhan hwnnw mewn perthynas â hereditamentau rhestr leol eiddo nas meddiennir	Drafft cadarnhaol	Newydd
	Paragraff 2E o Atodlen 4ZB i Ddeddf 1988	Diwygio paragraff 2D o'r Atodlen er mwyn darparu ar gyfer cyfrifo'r swm taladwy pan fo mwy nag un rhyddhad yn gymwys i hereditamentau rhestr leol eiddo nas meddiennir	Drafft cadarnhaol	Newydd
	Paragraff 3(5A) o Atodlen 4ZB i Ddeddf 1988	Rhagnodi gwerth "F" yn y fformiwla a ddefnyddir at ddibenion rhoi rhyddhad rhannol newydd mewn perthynas â hereditamentau rhestr leol eiddo nas meddiennir	Drafft cadarnhaol	Newydd
5(4)	Paragraff 4A(2)(b)(i) o Atodlen 5A i Ddeddf 1988	Rhagnodi amodau i roi rhyddhad rhannol ychwanegol mewn perthynas â hereditamentau rhestr leol eiddo canolog	Drafft cadarnhaol	Newydd
	Paragraff 4B(2) o Atodlen 5A i Ddeddf 1988	Rhagnodi amodau i roi rhyddhad llawn ychwanegol mewn perthynas â hereditamentau rhestr leol eiddo canolog	Drafft cadarnhaol	Newydd
	Paragraff 4C o Atodlen 5A i Ddeddf 1988	Diwygio neu ddiddymu unrhyw ddarpariaeth yn Rhan 2 o'r Atodlen at ddibenion amrywio neu dynnu'n ôl ryddhad a nodir yn y rhan hwnnw mewn perthynas â hereditamentau rhestr leol eiddo canolog	Drafft cadarnhaol	Newydd
	Paragraff 5B o Atodlen 5A i Ddeddf 1988	Diwygio paragraff 5A o'r Atodlen er mwyn darparu ar gyfer cyfrifo'r swm taladwy pan fo mwy nag un rhyddhad yn gymwys i hereditamentau rhestr leol eiddo canolog	Drafft cadarnhaol	Newydd
	Paragraff 6(5A) o Atodlen 5A i Ddeddf 1988	Rhagnodi gwerth "F" yn y fformiwla at ddibenion rhoi rhyddhad rhannol newydd mewn perthynas â hereditamentau rhestr leol eiddo canolog	Drafft cadarnhaol	Newydd
9(2)	Paragraff 20A(1) o	Mewnsood, diwygio, dirymu neu ddiddymu unrhyw ddarpariaeth	Drafft	Newydd

Adran o'r Bil	Darpariaeth yn y Ddeddf ddiwygiedig	Pŵer mewn perthynas â Chymru i (disgrifiad)	Gweithdrefn	Newydd neu ailddatgan
	Atodlen 5 i Ddeddf 1988	yn yr Atodlen i roi, amrywio neu dynnu eithriad yn ôl	cadarnhaol	
10	Paragraff A16(1)(a) o Atodlen 7 i Ddeddf 1988	Nodwch y disgrifiad o hereditamentau rhestr leol a fydd yn ddarostyngedig i luosydd gwahaniaethol	Drafft cadarnhaol	Newydd
	Paragraff A16(1)(b) o Atodlen 7 i Ddeddf 1988	Nodwch werth ardrethol hereditamentau rhestr ganolog i fod yn ddarostyngedig i luosydd gwahaniaethol	Drafft cadarnhaol	Newydd
	Paragraff A16(2)(b) o Atodlen 7 i Ddeddf 1988	Rhagnodi gwerth "N" at ddibenion cyfrifo lluosydd gwahaniaethol	Drafft cadarnhaol	Newydd
	Paragraff A18(a) o Atodlen 7 i Ddeddf 1988	Yn lle cyfeiriadau at y mynegai prisiau defnyddwyr mae cyfeiriadau at fynegai arall, at ddibenion cyfrifo'r lluosydd	Drafft cadarnhaol	Ailddatganiad (heb ei ddiwygio)
	Paragraff A18(b)(i) o Atodlen 7 i Ddeddf 1988	Amnewid y ffigur ar gyfer B yn y fformiwla a ddefnyddir at ddibenion cyfrifo'r lluosydd	Drafft cadarnhaol	Ailddatganiad (heb ei newid)
	Paragraff A18(b)(ii) o Atodlen 7 i Ddeddf 1988	Amnewid y ffigur ar gyfer C yn y fformiwla a ddefnyddir at ddibenion cyfrifo'r lluosydd	Drafft cadarnhaol	Ailddatganiad (heb ei newid)
13	Adran 63H(1)(a) o Ddeddf 1988	Nodi math o drefniant osgoi artiffisial i'w wrthweithio yn unol â'r darpariaethau yn adran 13 y Bil	Drafft cadarnhaol	Newydd
	Adran 63M(1) o Ddeddf 1988	Darparu ar gyfer gosod cosb ariannol am fethu â thalu swm oherwydd gwrthweithio mantais a geir o wneud trefniant osgoi artiffisial	Drafft cadarnhaol	Newydd
	Adran 63M(6) o Ddeddf 1988	Gosod uchafswm y gosb a bennir yn yr adran honno yn lle swm gwahanol	Drafft cadarnhaol	Newydd
17	Adran 5(4B)(a) a (b) o Ddeddf Cyllid Llywodraeth Leol 1992 (Deddf 1992)	Diwygio neu ddisodli'r cyfrannau a'r bandiau a ddefnyddir mewn cyfrifiadau treth gyngor	Drafft cadarnhaol	Ailddatganiad (heb ei ddiwygio)

Adran o'r Bil	Darpariaeth yn y Ddeddf ddiwygiedig	Pŵer mewn perthynas â Chymru i (disgrifiad)	Gweithdrefn	Newydd neu ailddatgan
	Adran 5(4B)(c) a (d)	Diwygio'r band prisio a ddefnyddir fel pwynt canol mewn fformiwlâu a ddefnyddir o dan adrannau 36 a 47 o Ddeddf 1992 a ddefnyddir i gyfrifo swm y dreth gyngor sy'n daladwy	Drafft cadarnhaol	Newydd
18	Adrannau 6 a 9 o Ddeddf 1992	Rhagnodi pa bobl y dylid eu diystyru er mwyn pennu atebolrwydd ar y cyd ac unigol mewn perthynas â'r dreth gyngor	Drafft cadarnhaol	Newydd
	Adran 11E o Ddeddf 1992	Gwneud rheoliadau i: (a) bennu'r lefelau a rhagnodi'r amodau neu'r meini prawf y mae'n rhaid eu cael er mwyn i ddisgownt fod yn berthnasol (b) pennu categorïau o breswylwyr a ddiystyrir at ddibenion disgownt	Drafft cadarnhaol	Newydd
	Adran 11F o Ddeddf 1992	Rhagnodi dosbarthiadau o anheddau y caiff awdurdod bilio, drwy ddyfarniad, ddatgymhwyso neu ostwng disgownt mewn perthynas â nhw	Drafft cadarnhaol	Ailddatgan (gyda diwygiad)
19	Adran 13 o Ddeddf 1992	Darparu ar gyfer pobl sy'n atebol i dalu treth gyngor i dalu llai o dreth mewn rhai amgylchiadau	Negyddol	Newydd
21	Adran 22B(3C) o Ddeddf 1992	Diwygio is-adran (3B) er mwyn: (a) rhoi blwyddyn wahanol yn lle'r flwyddyn a bennir am y tro fel y flwyddyn ailbrisio (b) mewnosod cyfeiriad at flwyddyn wahanol i'r flwyddyn a fyddai fel arall yn flwyddyn ailbrisio (c) rhoi bwlch gwahanol rhwng blynyddoedd ailbrisio (d) gwneud diwygiadau eraill i is-adran (3B) sy'n ganlyniadol, neu'n gysylltiedig â'r diwygiadau a wneir o dan baragraff (a), (b) neu (c)	Drafft cadarnhaol	Newydd
	Adran 22B(7A)(a) o Ddeddf 1992	Pennu dyddiad ac eithrio 1 Medi ar gyfer rhestr ddrafft a luniwyd o dan is-adran 22B(3A) i'w hanfon at awdurdodau gan y Swyddog Rhestru	Negyddol	Newydd
23	Amh	Gwneud darpariaethau cysylltiedig, atodol, canlyniadol, trosiannol neu ddarpariaethau arbed fel sy'n ofynnol o ganlyniad i'r Bil	Drafft cadarnhaol i	Newydd

Adran o'r Bil	Darpariaeth yn y Ddeddf ddiwygiedig	Pŵer mewn perthynas â Chymru i (disgrifiad)	Gweithdrefn	Newydd neu ailddatgan
			ddiwygio deddfwriaeth sylfaenol, ond negyddol fel arall	
Paragraff 12(2)(m) o'r Atodlen	Paragraff 5F(A1) o Atodlen 9 i Ddeddf 1988	Gwneud rheoliadau ynghylch yr hysbysiadau y gellir eu cyhoeddi mewn perthynas â'r dyletswyddau hysbysu a gaiff eu hymestyn i Gymru gan adran 12 y Bil	Negyddol	Newydd
Paragraff 12(2)(n) o'r Atodlen	Paragraff 5FB o Atodlen 9 i Ddeddf 1988	Gwneud rheoliadau i gynyddu neu leihau swm unrhyw gosb a ddyroddir mewn cysylltiad â methiant i gydymffurfio â'r dyletswyddau hysbysu a estynnir i Gymru gan adran 12 o'r Bil	Drafft cadarnhaol	Newydd

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Eitem 5

Yn rhinwedd paragraff(au) ix o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Eitem 7

Yn rhinwedd paragraff(au) ix o Reol Sefydlog 17.42

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon